

KÜRD DİPLOMAT

xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır

Heydər Əliyev

Nö 03 (563) 18-24 yanvar, Çileya paş, il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û sîyasî

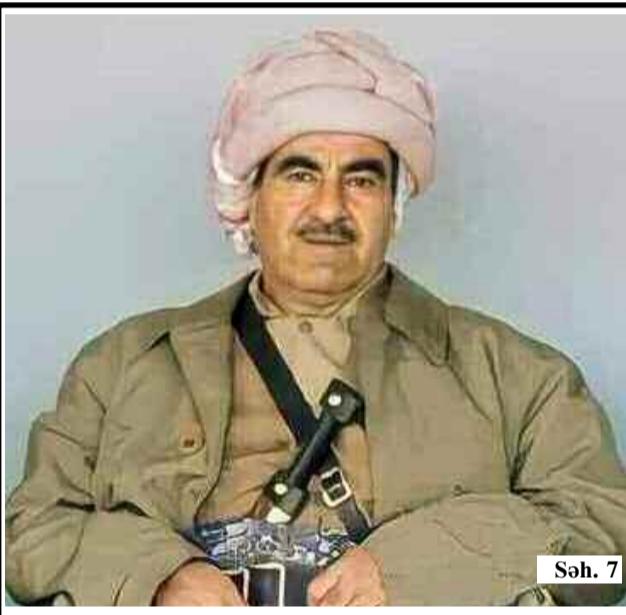
Qiyməti: 40 qəpik
Həjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslami çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sindirmiş göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

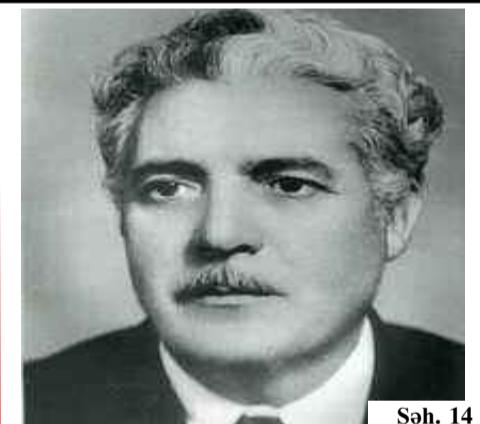
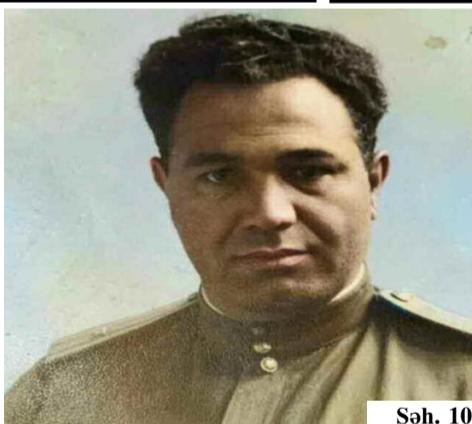
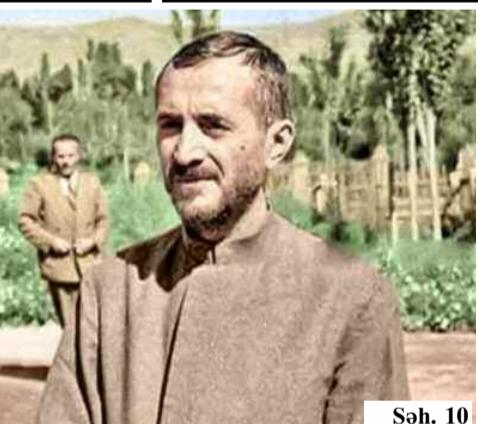
Sabahaddin Eleglu

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 20 Yanvar faciasının 34-cü ildönümü ilə əlaqədar Şəhidlər xiyabanını ziyarət ediblər

1947-ci ildə kurd xalqının qəhrəman oğlu Molla Mustafa Barzani 504 Peşmərqəsi ilə Azərbaycana pənah gətirmişdir

Serok Barzanî serexweşiyê li Newzad Hadî û Barzan Qesab dike

QANLI YANVAR DEYL, ŞANLI YANVAR - AZADLIQ DASTANI

WASİYETA SEROKKOMARÊ DEWLETA KOMARA KURDISTANÈ PÊŞEWA QAZÎ MIHEMED

iro rojek girinq ū dirokî ji bo me 22-ê cileyə 1946-an, roja damezrandina dewleta Kurdî ya di bin serokatiya Qazi Muhammed a nemir e

Navdarekî Edebiyata Kurdi ya Sedsala 20-an

1905-06-ci illərdə erməni-müsəlman davasında Kurd Xalqının rolü

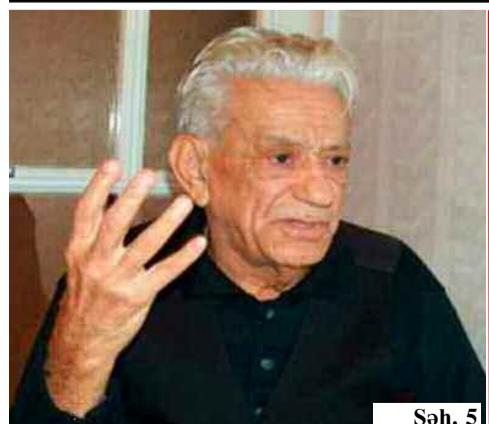
Bugün, Mahabad Kürdistan Cumhuriyeti'nin 78'nci kuruluş yıl dönümü!

"20 yanvar müstəqilliyimizin şəhidlik zirvəsidir"

KOMARA KURDISTANA MAHABADÊ BERİYA 78 SALAN DI 22-01-1946-AN DA LI MAHABADÊ HATIBÙ DAMEZIRANDINÊ

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

İrəvan quberniyası

Şəhidlər

Sefîn Dizeyi: Iraq bûye qada nakokiyên Iranê

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Kê Devê Leyla Zana Band
Kir û Dîsa Banda wê vekir?

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümü ilə əlaqədar Şəhidlər xiyabanını ziyarət ediblər

Qanlı 20 Yanvar faciəsindən 34 il keçir. Sovet imperiyasının Bakıda törtəndiyi qanlı qırğını 34-cü ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva yanvarın 20-də - Ümumxalq Hüzn Gündənde Şəhidlər xiyabanını ziyarət ediblər.

Dövlətimizin başçısı ölkəmizin azadlığı uğrunda həlak olanların xatirəsini yad etdi.

Prezident İlham Əliyev "Əbədi məşəl" abidəsinin önünə əkili qoyma.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni səsləndirildi.

Otuz dörd il bundan əvvəl 20 Yanvar günü Azərbaycan xalqının tarixinin həm faciəli, kədərli səhifəsi, həm də qəhrəmanlıq, rəşadət səhifəsidir. Ümummilli Lider Heydər Əliyev vaxtılı 20 Yanvar hadisələrini belə səciyyələndirdi. Ulu Öndər böyük uzaqgörənliliklə deyirdi ki, biz o günlərdən nə qədər çox uzaqlaşsaq, həmin günlərin Azərbaycan xalqının tarixində necə mühüm yer tutduğunu bir o qədər dərindən dərk edəcəyik. Ancaq bir şey həqiqətdir ki, 1990-ci ilin 20 Yanvarı Azərbaycan xalqının həyatında dönüş mərhəlesi, dönüş nöqtəsi olub.

Həmin faciəli günlərdən artıq 34 il keçir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin dediyi kimi, 20 Yanvarın tariximizdə tutduğu yeri bu gün daha aydın görürük. Həmin gün Azərbaycan xalqı öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda ilk şəhidlərini verdi. Azadlığa gedən yolda həyatlarını qurban verən Vətən övladları misilsiz fədakarlıqları ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə yeni parlaq səhifə yazdırılar. Xalqın birliliyi və milli ləyaqət hissi top-tüfəngə qalib gəldi və bu, 20 Yanvarı səciyyələndirən ən mühüm məqamlardan biridir.

Qanlı 20 Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verilməsi məsələsi Ümummilli Lider Heydər Əliyevin sayəsində həllini tapdı. Faciənin ertəsi günü - yanvarın 21-də Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadaki daimi nümayəndəliyinə gelərək xalqla birgə olduğunu bildirdi, 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verdi, onun hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd olduğunu, mərkəzin və ozamankı respublika rəhbərlərinin xəyanəti üzündən baş vermiş siyasi səhv olduğunu bəyan etdi. O, faciə ilə əlaqədar xalqımıza başsağlığı verdi və mətbuat konfransı keçirib. Bakıdakı terror aktına rəvac verən hakimiyyət nümayəndələrini və hərbçiləri cinayətkar, onların dinc əhaliyə tutduqları divanı isə bütöv bir xalqa qarşı edilən tarixi cinayət adlandırdı. Bu tarixi çıxışın mətni Kremlin kəskin informasiya blokadası siyasetinə baxmayaraq, bütün dünyada, o cümlədən Azərbaycanda yayıldı və geniş əks-səda doğurdu. Azərbaycan xalqının qəlbində ümid çırğığı yandı. 1990-ci ilin iyulunda Moskvadan Vətənə qayıdan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə həmin il noyabrın 21-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisində 20 Yanvar faciəsinə ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymət verən qərar qəbul edildi. Azərbaycan xalqının ümumi rəyini özündə təcəssüm etdirən bu qərar Ulu Öndər Heydər Əliyev qətiyyətinin təzahürü kimi tarixə düşdü. Sənəddə respublika səviyyəsində 20 Yanvar faciəsinə siyasi-

hüquqi qiymətin verilməsi ölkə rəhbərliyindən tələb edildi. Azərbaycan müstəqiliyini bərpa etdikdən sonra da 1993-cü ilə qədər iqtidarda olanların heç biri faciə ilə bağlı əsl həqiqəti aşkar etməyə özündə cəsəret tapmadı.

Yalnız Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdışından sonra 20 Yanvar hadisələrinin hüquqi müstəvidə əsl mahiyyəti açıqlandı. 1994-cü il yanvarın 12-də keçirdiyi müşavirədə Ulu Öndər Heydər Əliyev bu barədə deyirdi: "Xalqa təcavüz olunmuş, günahkarlar isə hələ müəyyənleşdirilməmişdir. Görünür ki, ötən yaxın illərdəki Sovetlər Birliyi, respublika rəhbərliyi, məsul şəxslər öz mənafələri namına bu böyük faciənin əsl mahiyyətini xalqa bəyan etməmişlər".

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında" 1994-cü il 5 yanvar tarixli Fermanında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə Qanlı Yanvar hadisələri ilə bağlı xüsusi sessiyanın keçirilməsi məsələsinə baxmaq tövsiye edildi. Milli Məclisin 1994-cü il martın 29-da qəbul etdiyi Qərarda 20 Yanvar faciəsinin günahkarları konkret qeyd olundu və bu qanlı aksiya Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatını boğmaq, xalqın inamını, iradesini qırmaq üçün totalitar komunist rejimi terəfindən törədilmiş hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirildi. Şəhidlərin xatirəsi əbədiləşdirildi, Şəhidlər xiyabanında "Əbədi məşəl" abidə-kompleksi ucaldıldı, 20 Yanvar Ümumxalq Hüzn Günü elan edildi, şəhid ailələrinin, 20 Yanvar hadisələrində əhil olan şəxslərin sosial müdafiəsi gücləndirildi.

Ölkəmizdə 20 Yanvar əllilərinə və şəhid ailələrinə daim diqqət və qayğı göstərilir. Əllilərin reabilitasiyası üçün sağlamlıq mərkəzləri yaradılıb, 20 Yanvar əllilləri və şəhid ailələri dövlət büdcəsi hesabına mənzillə təmin edilib.

Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin, ölkəmizin müstəqiliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş bütün şəhidlərin ruhu şaddır. Çünkü 2020-ci ildə qalib Azərbaycan Orduyu xalqımızın 30 illik həsrətinə son qoyma, torpaqlarımızı erməni işğalından azad edərək bölgədə yeni reallıq yaratdı. 2023-cü ilin sentyabrında həyata keçirilən uğurlu antiterror tədbirləri nəticəsində isə suverenliyimiz tam berpa olundu. İndi bütün ərazilərimizdə Azərbaycanın üçrəngli Bayraqı dalgalanır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə genişmiqyaslı quruculuq işləri davam etdirilir. Artıq keçmiş məcburi köçkünlər işğaldan azad olunmuş ərazilərə, doğma torpaqlarına qayıdırılar. İndi bu torpaqlarımızda həyat yenidən canlanmağa başlayır.

Azərbaycanın ərazi bütövlüğünün və suverenliyinin tam bərpa olunması həm də 20 Yanvar şəhidlərinin, ümumilikdə torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi yolunda canlarını qurban vermiş bütün şəhidlərimizin qanının yerde qalmadığının sübutudur. Odur ki, xalqımız 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümünü xüsusi qürur hissi ilə qeyd edir.

Serok Barzanî serexweşiyê li Newzad Hadî û Barzan Qesab dike

Di peywendiyeka tilefonî de, Serok Barzanî serexweşiyê li Newzad Hadî û Barzan Qesab dike, ji ber koça dawiyê ya xûşka wan Sozan Hadî Mevlûd, herwesa hêvî xwast ku Xudayê mezin canê Xudêjêraziyê bi behiştə berîn şa bike û sebr û hedare bide wan hemiyan.

Qesab re kir û serexweşî li wan û malbat û kesûkarên wan kir ji ber koça dawiyê ya xûşka wan Sozan Hadî Mevlûd, herwesa hêvî xwast ku Xudayê mezin canê Xudêjêraziyê bi behiştə berîn şa bike û sebr û hedare bide wan hemiyan.

Serokê Estonyayê Karis li Hewlêrê bi merasîm hate pêşwazîkirin

Serokê Estonyayê Alar Karis, ji bo serdanê hate Herêma Kurdistanê.

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, li Frokexaneya Navneteweyî ya Hewlêrê bi merasîmekê pêşwazî li Alar Karis kir.

Serokê Estonyayê Alar Karis cara yekem e tê Herêma Kurdistanê û ji bo wî li Frokexaneya Navneteweyî ya Hewlêrê merasîmeke taybeta pêşwaziyê hate kirin.

Jêderen dîplomasiyê yê Herêma Kurdistanê diyar kirin ku Nêçîrvan Barzanî û Alar Karis wê mijarêne wek "pêşhateyên li herêmê, têkoşina li dijî DAIŞê û hin babetêne din ên di berjewendîya her du aliyan de ne binirxînin.

Jêderan herwiha ragihandin ku wê di civînê de pêwendiyê Estonyayê yê bi Herêma Kurdistan û Iraqê re, geşedana hevkariyê û gelek mijarêne din bêne gotûbêjkirin.

Mesrûr Barzanî: Brîtanya hevpareka bihêz a Herêma Kurdistanê û Iraqê ye

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî serdana Akademiya Serbazî ya Şahane ya Sandhurstê li Brîtanyayê dike û radigehîne, "Brîtanya hevpareka bihêz a Herêma Kurdistanê û Iraqê ye". Serokwezîr Mesrûr Barzanî vîdyoya serdana xwe ya ji bo Akademiya Serbazî ya Şahane ya Sandhurstê li Brîtanyayê li ser tora civakî ya Instagramê parve kiriye û li ser nivísiye, "Brîtanya hevpareka bihêz a

Herêma Kurdistanê û Iraqê ye".

Herwesa nivísiye, "Di serdana min a ji bo Akademiya Serbazî ya Şahane ya Sandhurstê de, giringiya arîkariyên Brîtanyayê ji bo çaksaziyê Pêşmergeyan hat bira min".

Ji destpêka şerê DAIŞê were, Brîtanyayê hejmareka şêwirmendêne serbazî li Herêma Kurdistanê binecîh kiriye, ku meşq û rahênanan bi hêzên Pêşmergeyan dikan.

Hərdən biz ata-babalarımızın nəsihətləri ni unudur, özü de tez unudur.

Babam Kurd Musa, ömrünün sonuna, yəni 115 yaşına qədər Qərbi Azərbaycanın Vedibasar əyaletinin Xalisa kəndində yaşamışdır. O, hər zaman ermənilərin mühənnət bir milət olduqlarından danışardı və bize tövsiyəsi də o olardı ki, ermənilərə etibar etməyin. Çünkü, onlar fürsət düşən kimi, öz pis emələrini həyata kecirecekler.

O, qeyd edirdi, "Mən ona qədər erməni-musəlman davası gormuşəm. "İtlə yoldaş olanın zopası əlində olmalıdır", deyə" bize nəsihət verərdi.

İllər keçdikcə bu sözlərin müdrikiyinin şahidi olduq. Şovinistlərin fitvası ilə ermeni daşnakları Azərbaycanın əzəli yerləri olan Dağlıq Qarabağ torpaqlarının işgalinə başladı. Və düz 32 il bundan əvvəl -1990-ci il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycan xalqının başına getirilən faciələrin ədəhəstlisi getirildi. Vətənin istiqlalı və milli azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxan, qəlbindəki vətən sevgisindən başqa heç bir silahı olmayan əlyalın, günahsız insanlar, təpədən dırnağa qədər ən muasir silahlara silahlanmış, azığın erməni daşnaklarının və Sovet imperiyası qoşunlarının amansız vəhşiliyinin qurbanı oldular. Gullu-cicəkli Bakımızın qara asvalt yolları, xalqımızın azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxan, igid oğlan və qızlarımızın qanı ilə boyandı. Xalqımız öz suverenliyi uğrunda mübarizədə ilk şəhidlərini verdi. Paytaxtın Azadlıq meydanından Şəhidlər Xiyabanına qədər qırmızı qərenfillərlə şəhidlərə misli görünməmiş "cələng" hörülüdü, matəm cələngi.

Onlar öz ölümləri ilə əbədi olməzlək qazandılar.

Şəhidlər Xiyabanı vətən yolunda canlarını fəda vermiş oğul və qızlarımız üçün əbədi mənzil oldu. Al-qırmızı qərenfillər Şəhidlər Xiyabanının rəmzinə çevrildi.

Bünövrəsi qanla qoyulan bir quruluşun sonu, qanla da bitməli idi. Belə ki, 1986-ci ildə Alma-Atada qazax xalqının qırğını, 1988-ci ildə Fərqanə hadisələri, 1989-cu ilin aprelində Tbilisi qətiyamları, 1990-ci ilin yanvarında Bakıda, 1991-ci ildə Vilnus şəhərində qanlı qırğını torədildi. Təessüf ki, Moskva və Bakıda oturan satqın rəhbərlərin hazırladığı cinayətkar planlar həyata keçirildi. Bakı əhəsi dehşətli səhne ilə üzüze qaldı. Sinəsi gülələrdən deşik-deşik olmuş insan cəsədləri ürəkləri göynədir, tükürpədici naşələrin sedası ərşə qalxırı. 20 Yanvara açılan səhərdə 130-dan artıq şəhid,

Baş redaktordan: QANLI YANVAR DEYİL, ŞANLI YANVAR - AZADLIQ DASTANI

700-dən artıq yaralı qana boyandı. Bu hadisələri gizlətməyə çalışan dövlət rəhbərlərinin əksinə olaraq, Moskvada yaşayan və işləyən Ulu Ondər Boyuk Heydər Əliyev etiraz əlaməti olaraq Sov.İKP sıralarından çıxmış üçün bəyanatla çıxış etdi. Bu, təkcə siyasi partiya üzvünün deyil, uzun müddət Sovet rəhbərlərindən biri olmuş qorxmaz bir şəxsiyyətin cəsəretli hərəkəti idi. Xalq heç vaxt yanılmır, ona görə də gec də olsa qardaş qırğınıñ vaxtında qarşısının alınması üçün Azərbaycanın xilaskarını Bakıya gətirdi və qısa zamanda yaranan biləcək vətəndaş mühəribəsinə və hərc-mərcliyə bir gülə atımadan son qoyuldu. Xalqımızın, Azərbaycanımızın azadlığı uğrunda canlarını qurban

paqlarından sıxışdırılıb çıxarılması ilə bağlı Çar Rusyasının əsrlərlə apardığı mənfur siyasetin yeni şəraitdə davamı idi. 20 Yanvar hadisəsi xalqımızın yaddaşına qanlı faciə kimi daxil olsa da, bütövlükde milli tariximiz ən şanlı və qəhrəmanlıq sehifələrindən birini təşkil edir. Məhz 20 Yanvardan başlayaraq Azərbaycan xalqı SSRİ-nin tərkibində ədaləti bərpə etməyin qeyri-mümkünlüyü və milli haqlarımıza obyektiv yanaşma nümayiş olunacağına öz inamını birdəfəlik itirdi.

Hakimiyətin mənbəyi sayılan və öz hüquqları uğrunda düşüncəsi, fikri, sözü, həmrəyliyi ilə mübarizəyə qalxmış bir xalq, 1990-ci il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə

verənlərə mərkəzi Moskva hökuməti terrorist adı versə də, məhz Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyevin tarixi xidmətidir ki, 20 Yanvar qırğını Ümummilli faciə səviyyəsinə qaldırıldı və ona hüquqi-siyasi qiymət verildi. Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyev şəhidlərin ruhunun yad edilməsinə həmişə böyük diqqət yetirirdi. Onun şəxşən şəhidlər üçün abidə kompleksinin tikdirməsinə nəzəret etməsi, xalq tərəfindən xüsusi qiymətləndirilmişdir. Bu, xalqın geləcəyi üçün atılan mühüm bir addım idi.

İnanıraq ki, 20 Yanvar qəhrəmanları heç vaxt unudulmayacaq, Şəhidlər Xiyabanı xalqımızın inanc yeri və ziyarətgahı olmuş və hər zaman olacaqdır. Ancaq təselli ondadır ki, Vətənimiz və xalqımız uğrunda tökülen qanın hesabına Azərbaycanımız azad, Vətənimiz müstəqildir. Azərbaycan xalqı öz müdrik Lideri Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyev siyasetini inamlı davam etdirən hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev cənabları daxili və xarici siyaseti nəticəsində olkəmizi öndə gedən ölkələr sırasına çıxarmaqla xalqımızın və vətənimizin qaranti olduğunu əməli işi ilə isbat etmişdi.

T A R I X

1990-ci il yanvarın 20-də Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü pozmaq cəhdlərinə, keçmiş SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycanla bağlı apardığı qərəzi siyasetə, yerli rəhbərliyin xalqımızın mənənafeyinə zidd mövqədə durmasına qarşı etiraz əlaməti olaraq kükələrə çıxmış dinc əhaliyə divan tutmaq məqsədilə Bakıya və respublikanın digər rayonlarına sovet hərbi hissələri yerdildi. Dinc əhalinin kütləvi etiraz aksiyalarının ağır hərbi texnikanın köməyi ilə vəhşicəsinə dağıdılması təkcə sūqtu uğramaqda olan sovet siyasi sisteminin qorunması cəhd kimi deyil, həm də azərbaycanlıların tarixi tor-

öz zəhmi ordusunun tankları, işq saçan zəherli gülələri, xüsusi təyinatlı hərbi dəstələri, pozuculuq-təxribat işlərini təşkil edən çəvik qrupları ilə üzləşdi...

Bakıda fövqəladə vəziyyət tətbiq edilməsinə baxmayaraq, yanvarın 22-də Azərbaycan xalqı şəhidləri ilə vidalaşdı. Paytaxt matəm libası geyinmişdi. Respublikada 3 gün matəm elan olunmuşdu. Azərbaycanın bütün rayonlarında və Bakıda izdihamlı matəm mitinqləri keçirildi. Bakıda keçirilən matəm mərasimində bir milyondan çox insan iştirak edirdi. Bu Azərbaycan xalqının azadlıq səsi, haqq, ədəlat, demokratiya və müstəqillik uğrunda mübarizə əzmi idi. 20 Yanvar faciəsi törədilən zaman Azərbaycan xalqı ağır iflic vəziyyətinə və infomasiya blokadmasına salınmışdır, radio, televiziya susdurulmuş, onun enerji bloku silahlı hərbiçilər tərəfindən vəhşicəsinə partladılmış, metbutatın nəşrinə qadağa qoyulmuşdu. Azərbaycan sakit və ölü bir dənizə bənzəyirdi. Xalq ağır və dehşətli faciədən xəbərsiz idi. Görünməmiş qəddarlıqla keçirilən cəza tədbirləri nəticəsində heç bir gunahı olmayan 133 dinc sakin öldürdü, 744 nəfər yaralandı, 841 nəfər qanunsuz həbs olundu. Həlak olanların arasında qadınlar, uşaqlar və qocalar olmuşdur. Bu hadisə sovet rejiminin törətdiyi ən qanlı faciələrdən biri və dinc əhaliyə qarşı yönəlmüş vəhşi bir cinayət hadisəsi idi.

Xalqın bu ağır günlərində, yanvarın 21-də Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyev Azərbaycanın Moskvadakı daimi nüüməyəndəliyinə gələrək, təşkil olunmuş yüksəcqadə çıxış edərək, xalqla birgə olduğunu bildirdi, 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verdi, onun

hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd olduğunu, mərkəzin və o zamankı respublika rəhbərlərinin günahı üzündən yol verilmiş kobud siyasi səhv olduğunu göstərdi. Bu tarixi cixışın mətni dünyaya, respublikaya geniş əkssədə vrdi. Xalqın qəlbində ümidi çərçivəyə yandı.

1993-cu ildə Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyətə qayıdışından sonra 20 Yanvar faciəsinin baş verməsinin səbəblərinin araşdırılması və onu törədənlərin məsuliyyətə cəlb olunması məsələsi istiqamətində mühüm addımlar atıldı. 20 Yanvar faciəsinin xalqımızın tarixində yeri və rolü, bu faciənin əbədiləşdirilməsi və bütün dunya icimaiyyətinə çatdırılması yönündə mühüm işlər görülmüşdür. Ümummilli liderin 1994-cu il yanvarın 5-də, 20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi ilə bağlı verdiyi Fərmanda Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisine faciəye tam və əsaslandırılmış siyasi-hüquqi qiymət verilmə tövsiyə olundu. Milli Məclis 1994-cu il martın 29-da 1990-ci il yanvarın 20-də Bakıda törədilmiş faciə adı versə də, məhz Ulu Öndər Boyuk Heydər Əliyevin yenidən siyasi hakimiyətə qayıdışından sonra 20 Yanvar faciəsinin baş verməsinin səbəblərinin araşdırılması və onu törədənlərin məsuliyyətə cəlb olunması məsələsi istiqamətində mühüm addımlar atıldı. 20 Yanvar faciəsinin xalqımızın tarixində yeri və rolü, bu faciənin əbədiləşdirilməsi və bütün dunya icimaiyyətinə çatdırılması yönündə mühüm işlər görülmüşdür. Ümummillilər Xiyabanında Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizədə şəhid olanların xatirəsinə ucaldılmış möhtəşəm "Əbədi Məşəl" abidə-kompleksi də Ümummillilər Böyük Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə tik-

ılmışdır.

Azərbaycan Prezidentinin 2000-ci il, yanvarın 17-də imzaladığı Fərmandla 1990-ci il 20 Yanvar faciəsi zamanı şəhid olanlara "20 Yanvar Şəhidi" fəxri adı verilmişdir.

Bu gün Azərbaycan xalqı azadlıq uğrunda canlarını qurban edən şəhidlərimizin və cesur Vətən övladlarının qəhrəmanlıq mübarizəsini cox boyuk hörmət və ehtiramla əziz tutur, onların igidliyini yüksək qiymətləndirir. Şəhidlərimizin qanı bahasına qazanılan, müstəqilliyimizi qanımızla və canımızla qorunmalı, Ümummillilər Böyük Heydər Əliyevin dediyi kimi, onu daimi, əbədi və dönməz etməliyik.

Bəli şəhidlərimiz qanları ilə Xalqımıza Şanlı tatix yazdırılar, ŞANLI YANVAR-AZADLIQ DASTANI.

Təhir Suleyman

1905-06-ci illərdə erməni-müsəlman davasında kürd xalqının rolu

Əvvəli ötən sayılarımızda

Ə L A V Ə: Həmin günün sabahı ermənilərdən on dörd nəfər atlanıb şəhərdən kənarda yerləşən Yarma adlı yerə gəlir və müsəlmanların yolunu kəsir və onların gediş-gelişinə mane olurlar. Müsəlmanlar əhvalatdan xəbərdar olan kimi bir neçə igid döyüşçü həmin yerə gələrək ermənilərin üstüne hücum edirlər. Ermənilər karıxbır hərəsi bir tərəfə qazarkən onlardan üçünü öldürüb birləri isə yaraladılar. Qaçanlar Qalaya gelib erməniləri əhvalatdan xəbərdar etdilər. Dərhal qımadatların rehbərliyi altında bir dəstə erməni Yel dəyirməni adlanan qayanın üstünə gəldilər. Qayanın üstünə çıxıb durbinlə çay tərəfdən gələn müsəlmanları müşahidə etməyə başladılar. Axşama bir saat qalanda gördülər ki, bir fağır qoca müsəlman kişi odun yüksəlmış atla gedir. Kişi oruc olduğunu görə atın quyuğundan tutub yavaş-yavaş addimlayırdı. Erməni quldurları qocanı gülle ilə vurub öldürdülər. At isə qacış yüklü halda kişinin evinə gəlir. Kişinin kulfəti vəziyyəti belə gördükə qorxuya düşüb tanış-bilişi köməyə çağırıldı. Onlar kişini axtarsalar da, artıq gecə düşdüyündən qaranlıqda onu tapa bilmədilər. Şəhərisi gün gedib onun meyidini tapdırıv və bu haqda divana məlumat verdilər. Sonra isə kəfənə tutub dəfn etdilər. Həmin kişi Səfərəlinin oğlu Qulu dəllək idi. Mərhumun qardaşı hamiya bildirdi ki, ermənilər o biçarəni öldürəndən sonra qarnını yırtıb, başını daşla əzib, qulağını kəsib aparmışdır. Vay olsun bu növ tayfanın əhvalına ki, Allah-təalanın məxluquna nahaq yerə belə zülmər edib, dünyani rahatsız qoyub özərini də zəlil ediblər.

ERMƏNI TAYFASINA NƏSİ-HƏTLƏR

Əvvəla, bu tayfadan (erməni) sual edirəm ki, bu qədər mərdüməzarlıq və nahəq qanlar tökməkdə, mülklərin və malların talan və tarac edilməsində və yanılıb xarabazarlığa çevrilməsində səbəb və mətləbiniz nədən ibarətdir?

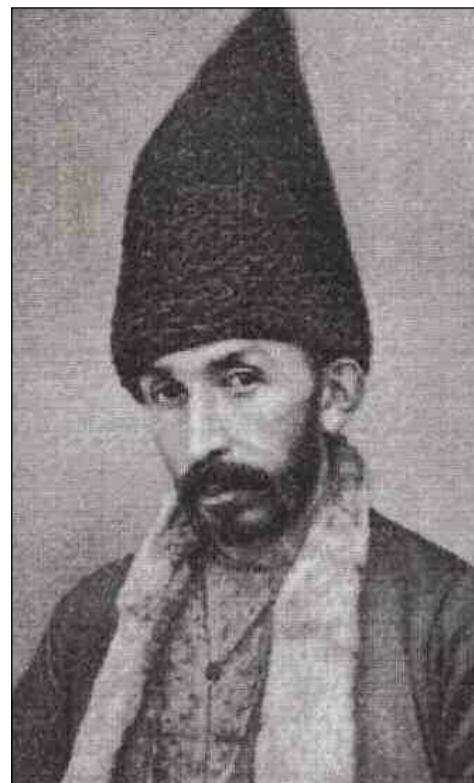
Əger məqsədiniz padşahlıq və kral olmaqdırsa, sizin bu təbiətinizlə və insafsızlığınızla heyhat ağla sığan şey deyil. Ağılı və kamallı insanın sizin haqqınızda düşüncəsi belədir ki, belə səfəh hərəkətlərə sizin tayfaya nəinki padşahlıq, heç koxalıq və kəndxudalıq da yaraşır. Bu, dəfələrlə mötəbər dəlliillərlə sübut olunmuşdur.

Birincisi budur ki, Allah-təala zalima iqtidar və ixtiyar verməz. Əger pişiyə qanad versəydi, quşların toxumunu yer üzündən kəsərdi. Hərgələ dəvəyə və filə qanad versəydi, tamam damalar dağıllardı.

İkinci, özünüzə məlumdur ki, bundan əvvəl erməni tayfası çox idi. İlə kimi çölü yumşaq, içi zəhri-həlahil olduğundan, baslığı kəsdiyindən, mürüvvətsizlikdə həddini keçdiyindən və başqa xalqlara rəhm etmediyindən, o qədər belə insafsızlıq və zülmkarlıqlarla məşğul olduqlarından hansı milletin əlinə düşürdürlərsə, əməllərinizə görə onlara layiqli cəza verirdilər.

Ə L A V Ə: Bir mötəbər ziyanı mənə danışdı ki, Almanıyanın dövlət xadımı və alimi mənə dedi ki, ermənilər ki, bu

cür yol tutub, çox tezliklə dünyanın üzündən yox olub, onlardan bir əsər-əlamət qalmayacaqdır. Siz (ermənilər)

Mir Möhsün Nəvvab

Allah-təalaya dua edin ki, sizlərə rəhmi və insaflı ürək, xoş niyyət, fitnə-fəsadlardan uzaq, gözəl əməllər qismət edərək, xasiyyətinizi dəyişdirsin və pis əməllərdən çəkindirsən. Bəlkə, bu zaman insanlığa layiq sıfətlər əldə edəsiz. Yoxsa siz bu vəhşi təbiət və qəddarlıqla, beş-altı şahı banklara toplamaqla, fəqir-füqəranı aldadıb zorla onlardan beş-üç şahı qopardıb cibinizi doldurmaqla, bığınızı burub başınıza papaq qoymaqla və çiyninize yapıcı salmaqla padşah olmaq mümkün deyil. Nahaq qanlar töküb namərdliklə qəflətən insan məxluqunu öldürüb, burun-qulağını kəsib, başına nal çalmaqla və başqa növ vəhşiliklə böyük olmaq mümkün deyildir. Belə qəddar və vəhşi adamlar nəinki böyük olmaz, əksinə, o həmişə zəlil və bütün məxluqatın ayaqaltısı olar. Siz xalqınızda əkdiyiniz qəddarlıq toxumunun tezliklə barını görəcəksiniz. Bununla siz başqları üçün qazdıığınız quyuya, yəqin edin ki, özünüz düşəcəksiniz.

**Bir ağacın ki, meyvəsi zülm ola,
Bir gün onun gövdəsinə balta
çalacaqlar.**

T Ə M S İ L: Bir dəvəyə sahibi həmişə duz yükleyib gətirib şəhərdə satarmış. Dəvə duz yükü daşımaqdan çox zeifləyirmiş. Bir gün bir tülkü ona deyir ki, əgər yükünün yüngül olmağını istəyirsənə, sudan gedəndə bir bəhanə ilə çayın içinde yat. Gör onda necə olacaqdır. Sabahı gün dəvenin sahibi yenə ona duz yükleyib şəhərə tərəf yola düşdü. Çaydan keçəndə dəvə bəhanə ilə suyun içinde yatdı. Duza su dəyişindən şəhərə gedənə kimi yarı oldu. Yəni, su ilə əriyib yerə töküldü. Sahibi bunu görçək sahibi gün dəvəyə keçə və yun yüklədi. Dəvə öz hiyləsində şadlanırdı. Elə ki, gəldilər çayın kənarına, oradan keçerkən dəvə yenə suda yatdı. Keçə və yun islandıq-

dan sonra ağırlaşdı. Keçə və yunun ağırlığı on batman idisə, su dəyidkən sonra iyirmi batman oldu. Dəvə yükü apara bilmədiyindən yixıldı. Sahibi dəvəni o qədər vurdub ki, dəvə axırdı öldü.

Qərəz, ermənilərin belə nəhaq qanlıa bais olmaları, qəddarlıq və mürüvvətsizliyə yol vermələri axırdı onların özlərini mehv edəcəkdir. Məgər bunların içərisində idraklı, gələcəyi görən və allahdan qorxanları yoxmudur ki, uzaqgörənlək edib bu fitnə-fəsadlara bais olan və özlərinin xeyrindən ötrü aləmi xəsarətə düber edənlərə öyünd-nəsihət verib onları düzgün yola qaytaralar. Bircə bunlardan sual edən yoxdur ki, ay ermənilər, vilayətdə alış-verişlə məşğul olduğunuz, zavod və karxanalar işlədiyiniz, pul və malınız əlinizdə, çoxunuz milyonçu olduğunuz halda və bir kimsənin sizə gözünün üstündə qasın var demədiyi bir vaxtda Qafqaz vilayətinə saldıığınız bu fitnə-fəsadlar nə üçündür?

Padşah və böyükler yanında hörmətiniz olduğu, sözünüz eşidildiyi və xadimələrle birlikdə gözəl-gözəl imarətləriniz olduğu və fehlələr qabağınızda səf-səf durduğu halda, bu nə tüğyan idi ki, bu vilayətə saldinız? Bir para cibkəsənlərin sözü ilə özünüüzü və əhli-eyallarınızı min dörlü bərabər dünya edərək əli qoynunda zar və gəryan qoyub, özünüzlə bərabər dünya əhlini də tamam narahat edib, dərdü qəm dəryasına qərq eləmisiniz.

Ayri-ayrı şəhərlərdə və kəndlərdə ermənilərin bais olduğu fitnə-fəsadlar nəticəsində nəhaq qanlar tökülmüş, hesabsız dərəcədə mallar talan və

döşəklərdə yatmaq istəməyən şəxslər indi bir köhnə paltonun içinde üryan və zaru gəryan qalıb. Övret-uşaqlar, tanınmış adamlar yuvası dağılmış, evləri və imarətləri tar-mar edilərək yandırıldılarından tərki-vətən olub, kulfətlə və kulfətsiz başqa vilayətlərə getməyə məcbur olmuş və onlardan bir çoxu səfil həyat keçirməyə məcbur olmuşdur.

Mən bilmirəm fitnə-fəsad törədib xalqı qırğına verən bu erməni quldurları o dünyada sorğu-sual zamanı adil Allaha nə cavab verəcəklər.

Bu qədər zülm, sitəmkarlıq, insafsızlıq və özbaşinalıqla bu əyalətdə bayraqınızı qaldırmaq istəyirsiniz. Lakin ona nail olmayıacaqsınız. Bəli, o padşahlıq bayraqı ucalarsa, əvvəl onun altına başı-gözü mismarlanmış, burnu-qulağı kəsilmiş, başları daş və çəkicələ əzilmiş, bədənləri zülm odu ilə odlandırılmış şəxslərin övladları gəlib sizdən sorğu-sual edəcəkdir. Bunu yəqin bilin ki, bu zülmərin evezisi çox tezliklə onu törədənlərdən çıxılacaq. Allah-təala da bu zülmələri törədənlərə rəhm etməcəkdir. Əlbəttə, bu zülmələri edən quldurlardan tezliklə bu dünyada qisas alınacaq və axirətdə də onun cəzasını çəkəcəklər.

İBRƏTAMIZ ƏHVALAT

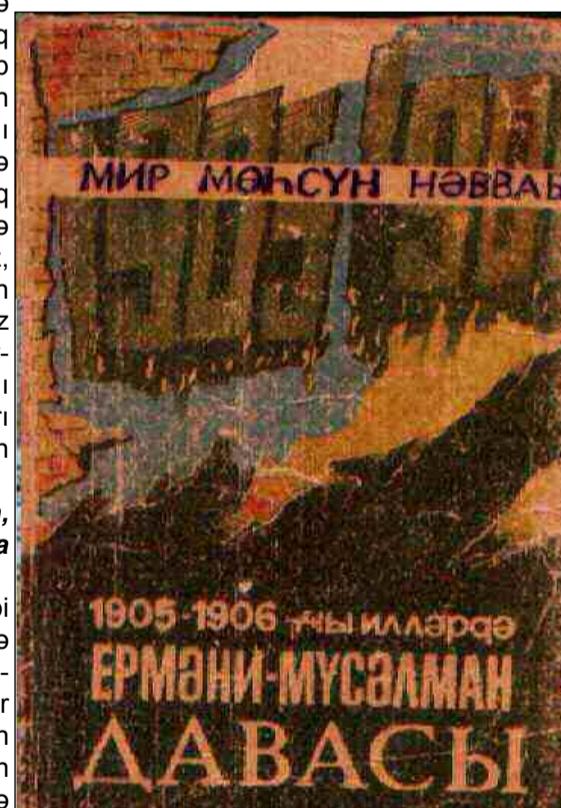
Bir gün mən (M. M. Nəvvab) bazardan keçerkən gördüm ki, xalq yiğisib nəyəsə tamaşa edirlər. Yaxınlaşış baxanda gördüm ki, Əbdül adlı bir kişi tələ ilə üç-dörd siçan tutub, yanına da bir şüse neft qoyub, siçanların üstünə neft tökərək bir—bir yandırıb buraxırdı. Siçan od tutan kimi bərk qaçmağa başlayır və o daha da alovlanır. Bir az o yan-bu yana qaçıqdan sonra yixilib yanırı. Mən bunu görəndə əsəbiləşib o kişiye dedim ki, ay kişi, bu nə insafsız işdir ki, sən tutursan? Allahın məxluquna zülm edərək od vurub yandırırsan. Belə iş etmə ki, Allah-təalaya xoş gəlməz. Və bu zülmərin cəzasını tezliklə verər. Siçanları yandıran kişi mənə dedi ki, onlar mənim torbamı deşib zərər vurublar. Mən də gərək əvəzində bunları yandıram. Bundan sonra mən Əbdül kişidən ayrılib evime getdim.

Bu əhvalatdan bir neçə gün keçdiyindən sonra siçanları yandıran Əbdül kişi bir şəxsə barit satdığı zaman manqaldan bir qıçılıcm barit torbasına düşür. Bir batmana qədər barita od düşən kimi gurultu ilə böyük partlayış olub, dükəndəki bütün malların hamisini havaya sovurur. Bu partlayışdan Əbdülün özü də od tutaraq siçanlar qaça-qaça yandığı kimi, o da qaça-qaça yanılıb həlak oldu. Onunla bərabər, iki nəfər də yanmışdı. Lakin onları ölümündə xilas etmək mümkün oldu. Əbdül kişinin həm özü öldü, həm də dükəni ilə bütün malları yanılıb məhv oldu.

Qərəz, bu nəsihətamız sözlərdən məqsəd odur ki, bəlkə, erməni tayfasının bir-iki nəfərinin qəlbine insaf nuru yol tapa, şeytan əməllərinə qulluq edən kəslərə nəsihət verib, onları tutduqları qeyri-bəşəri əməllərdən çəkindirə. Bəlkə, bundan sonra gördükəri bu əməllərin peşmanlılığını çəkməyələr.

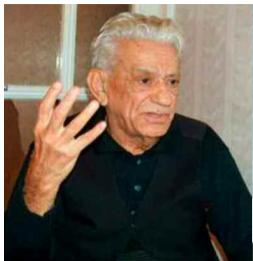
Ardı var

Səhifəni Hazırladı: Tahir Süleyman

qarət edilmiş, hesabsız sayda imarətlər, dükənlər, karxanalar yandırılaraq viran edilmiş, minlərlə kişilər və övret-uşaqlar öldürülmüş və yandırılmışdır. Bununla da onlar (ermənilər) hesabsız sayda övretlərin dul və sahibsiz, uşaqların isə yetim, kimsəsiz qalmasına səbəb olmuşdular.

Qu quşu tükündən tikilən mütekkələrə baş qoyub söykənməyə naz edənlər, şal və tirmə yorğan-

Bəxtiyar
Vahabzadə**Şəhidlər**

Qatil güllesinə qurban gedirkən,
Gözünü sabaha dikdi Şəhidlər.
Üçrəngli bayraqı öz qanlarıyla,
Vətən torpağına çəkdi Şəhidlər...

Zalim öyünməsin zülmələriyle,
Min bir böhtəniyla, min bir şəriyle.
Həqiqət uğrunda ölmələriyle,
Ölümü kamına çəkdi Şəhidlər...

O şənbə gecəsi, o qətl günü,-
Mümkünə döndərdik çox naməmkünü,
Xalqın qəlbindəki qorxu məlkünü,
O gecə dağdırıb söküd Şəhidlər...

Tarixi yaşadıb dileyimizdə,
Bir yumruğa döndük o gecə bizdə.
Yixin köləliyi ürəyimizdə
Cəsərət məlkünü tikdi Şəhidlər...

Onlar susdurulan haqqı dindirər,
Qaraca torpağı qiymətləndirir.
Donan vicdanları qeyrətləndirir,
Axi, el qeyrəti çəkdi Şəhidlər...

Bilirik, bu bəla nə ilkdi, nə son,
Ölürkən uğrunda bu Ana yurdun.
Quzu cildindəki o qoca qurdun,
Doğru, düz cildini çəkdi Şəhidlər...

Dözdü hər zillətə, dözdü hər şeyə,
"Dünyada mənimdə haqqım var", - deyə
Kütləni xalq edən müqaviləyə,
Qanıyla qolunu çəkdi Şəhidlər...

İnsan insan olur öz hünəriyle.
Millet, millet olur xeyri, şəriyle,
Torpağın bağırina cəsədləriyle,
Azadlıq tumunu əkdi Şəhidlər.
ALLAH bütün Şəhidlərə Rəhmət eləsin!!!

QƏRƏNFİL YAĞIŞI

20 yanvar 1990-cl il tarixdə, o qanlı şənbə günündə meydanlar, səkilər, yollar hamısı qırmızı qərənfillerle örtülmüşdür. Bakı küçələrində yağan qərənfil yağışından yerə ayaq qoymaq mümkün deyildi... Bütün Bakı qərənfil yağışına qər olmuşdu. Bu əsil möcüzə idi. Dünyanın yeni möcüzəsi! Dünyanın dərd dolu qərənfil yağışı möcüzəsi.

***

Allah, hardan yağdı belə bir yağış?
Al qana bürdü bütün hər yeri.
Allah, hardan gəldi elə bu qarış?
Dünya görməmişgi bu dərdi-səri.

Yağdı səkiləri, yağdı yollara,
Qərənfil altında yanındı hər yan.
Çiçək yağışından, gül yağışından
Yağdıqca, alışib yanındı insan...

Yağdırıb göylərdən qərənfilləri,
Nə belə getirdi bizlərə bu qış!
Yer üzü Adəmlə Həvvadan bəri,
Hələ görməmişdi belə bir "yağış"...

«20 YANVAR MÜSTƏQİLLİYİMİZİN ŞƏHİDLİK ZİRVƏSİDİR»

20 Yanvar Azərbaycan vətəndaşının yaddaşına müstəqilliyin qazanılması uğrunda mübarizənin zirvəsi kimi əbədi həkk olunmuş bir tarixdir. Məhz bu tarixdə, 1988-ci ildən başlamış xalq hərəkatı özünün kulminasiya nöqtəsinə çatdı ve Azərbaycanın yüzlərlə qəhrəman oğulları bu yolda, azadlıq və müstəqillik uğrunda şəhid olaraq gələcək nəsillərə istiqlaliyyət və azadlıq bəxş etdilər.

Bəli, 20 Yanvar gecəsində minlərlə Azərbaycan övladını meydanlara, silahlı rus qəsbkarlarının qarşısına çıxaran qəblərində gəzdirdikləri doğma torpağın bütövlüyü, toxunulmazlığı və azadlıq arzusu idi. Bu faciə bize müqəddəs bir and yeri miras qoydu. Doğma Bakımızın Dağıstı parkı kimi tanınan məkan Şəhidlər Xiyabanına döndü.

Azərbaycan xalqı şəhidlik zirvəsinə ucalan oğul və qızlarını hər an hədsiz ehtiramla yad edir və daim yad edəcəkdir. İndi hər bir azərbaycanlı lazımlı gələn anda 20 Yanvar şəhidlərinin getdiyi şərəfli yolu təkrarlamağa hazırlıdır. Müstəqil dövlətimizin və dövlətçiliyimizin qaranti da, məhz milli qırurunu, vətəndaşlıq qeyrətini hər şeydən üstün tutan belə oğulların varlığıdır.

Ulu öndər 20 Yanvar hadisələrinə ilk

dünyaya gətirən anadırsa, onu müqəddəsliyə bağlayan vasitə Vətən torpağıdır. Çünkü ana öz övladını onun özü üçün də müqəddəs olan Vətən torpağında dünyaya gətirir. Vətən bizim şöhrətimiz, qeyrətimiz, ülviiyyətimizdir. İnsan üçün ən ümdə olanı Vətən torpağının azadlığı və toxunulmazlığıdır. Azadlıq heç kime xoşluqla verilmir. Azadlıq qanla, canla qazanılır, qorunur və gələcək nəsillərə əmanət verilir. Azərbaycan xalqı da əsrlərlə azadlıq uğrunda çarşılaşmış, istiqlal namine mübarizə aparmışdır.

Azərbaycan bize ulu babalarımızın müqəddəs əmanəti, ərmağanıdır. Bu torpağın hər bir qarşı ölüm-dirim çar-pışmalarında şəhid olmuş ata-babalarımızın qanından yoğrulmuşdur. Odur ki, bu gün damarlarında ulu babalarımızın qanı axan hər bir azərbaycanlı torpağını, azadlığını qanları, canları bahasına qorumağa hazırlıdır. Ulu öndərin layiqli davamçısı, dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin Azərbaycan ordusunun daha da qüdrətlenməsi, ən müasir döyüş silahları ilə təchiz edilməsi üçün həyata keçirdiyi siyasetin nəticəsidir ki, bu gün Milli Ordumuz düşmənin hər hansı bir təcavüzünə layiqince cavab verməyə qadırdır.

İnanıram ki, biz, şəhidlərin ruhunu

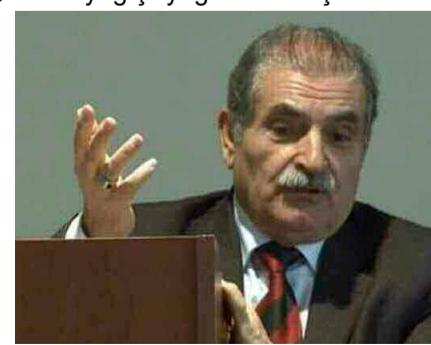
siyasi qiymət verərək bu faciəni törədənlərin kimliyini dünya ictimaiyyətinə çatdırıldı. O ağır günlərdə xalqı ilə həmrəy oldu, xalqın sınmış inamını özünə qaytardı. İnsan üçün ən müqəddəs şəxs onu

sevindirəcək, onların səpdiyi azadlıq toxumunun cürcətilərini göyərdəcək, Qarabağ torpağını, eləcə də işğal altında olan bütün torpaqlarımızı düşməndən azad edəcək, şəhidlərimizin qisasını ala-

Ellərin əkdiyi al Qərənfillər,
Əllərdə od tutub yanındı bu gün.
Həvəsə görüşə dərilən güllər,
Şəhidlər üstünə yağırı bu gün...

Könüllər oxşayan gül ikən bir vaxt,
Bu gün leysan olub yağıdı qərənfil.
O qədər yağıdı ki, sel olub, Allah,
Qanlı məzarlara axdı qərənfil...

Bu yağış beləcə bir yağış idi,
Bu yağış ah-nalə, bir qarğış idi...
Yer üzü görmsin belə qanlı qış,
Göy belə gurlayıb-çaxmasın heç vaxt.
Yağışın yer üzünə nur yayan yağış,
'Qərənfil yağışı' yağmasın heç vaxt!

MÜRVƏT QƏDIMOGLU HƏKƏRI

20 YANVAR

Gözlənilməz bir gecədə,
Qətləm elədilər.
Kiçik böyük demədən,
Tank tűfənkələ əzdilər.

Vəhşicə oldu bunlar,
İnsanları vurdular,
Çox canları yaxdırılar,
20 yanvar gündündə.

Dəhşətli bir gecəydi,
Qanlıydı, faciyyədi.
Bunlar əsl vəhşiydi,
20 yanvar gündündə.

İgid övladlarımız,
Bacı-qardaşlarımız
Dirənibdi xalqımız
20 yanvar gündündə.

Onurlu savaş verdik,
Zülme boyun əymədik,
Onurumuzu qoruduk,

Qanlı yanvar gündündə.
20 yanvar gündündə...

Qeyd:bu şeiri indicə yazdım, ALLAH cəmi şəhidlərimizə rəhmət eləsin Amin.

Fəsəh Alioglu

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Övvəli ötən sayımızda)

Bidlis əmirliyinin Şərəf xan dövrünü tədqiq edərkən «Şərəfnamə» ilə digər mənbə və tədqiqat əsərləri arasında müəyyən uyğunsuzluğa təsadüf olundu. Məsələn, «Qamus»un müəllifi Şəms Sami düzgün olaraq Şərəf xanın əvvəl I Sultan Səlimə, sonra I Şah İsmayıllı Səfəviyə, 1532-ci ildə isə Sultan Süleyman Qaziyə tabe olduğunu irəli sürmüştür (81, 1239).

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, istər «Şərəfnamə», istərsə də digər mənbələrdə Şərəf xanın əvvəl I Şah İsmayıllı Səfəviyə, sonra I Sultan Səlimə və sultan Süleyman Qaziyə, ömrünün sonunda isə I Şah Təhmasibə tabe olduğu qeyd edilmişdir.

Qazi Əhməd Qəzvini 1531-ci il hadisələrindən bəhs edərək yazar: «Ölmə Təkəlu Diyarbekirin bəylərbəyi Fil paşa ilə şah divanxanasına çoxlu bac verən Bidlis və İmadiyyə hakimi Şərəf xan üzərinə hücum etdi» (101, 286). Qunabadi göstərir ki: «Səfəvi sülaləsinə tabe olub, hər il böyük hədiyyələrlə xəzinəyə xərac verən Şərəf xan Kürd Ölmə ilə Fil paşanın hücumunu şaha xəbər verdi» (113, 294).

Bidlisinin müasirləri olan bu müəlliflərin yazdıqlarından belə bir nəticə çıxır ki, Şərəf xan Ölmə ilə Fil paşanın hücumundan əvvəl Səfəvilər sarayına tabe olmuşdur. Halbu ki, Bidli qeyd edir ki, «Fil Yaqubun başçılığı ilə 30 min nəfərlik ordunun Bidlis üzərinə gəlməsi xəbəri Şərəf xanı çox narahat etdiyindən o, Sultan sarayına çoxlu hədiyyələr göndərərək, öz itaətkarlığını bildirsə də, bir nəticə olmadı» (76, 423).

Bələliklə, «Şərəfnamə» müəllifinin yazdırıldığından aydın olur ki, Şərəf xan düşmən təhlükəsinə məruz qalanın qədər tərəddüdü halda olsa da, osmanlılara tabe olmuşdur. Lakin o, osmanlıların təhlükəsinə məruz qaldıqda Şah Təhmasibə müraciət etmiş və Səfəvilər dövlətinə tabe olduğunu bildirmişdir.

Bidlisi öz əsərində bu məsələnin izahına geniş yer verərək göstərmüşdür ki: «Ölmə Təkəlu Şərəf xan ilə olan düşmənciliyin görə Sultan Süleyman Qazini onun əlehinə qaldırmışdır» (76, 420-424).

Bələliklə də, Kürd əmirliklərinin tarixi üçün yeganə mənbə olan «Şərəfnamə»nin verdiyi məlumatı əsasən doğru və düzgün hesab etmək lazımdır. Fric «Şərəfnamə»yə istinadən Bidlis əmirliyinin tarixini yazaraq göstərmüşdir ki, Şərəf xanın ölümündən (1533-cü il) sonra I Şah İsmayıllı Səfəvi Kürdəstan bəylərbəyi Çolaq Xalidi təyin etdi. (97, 368). Halbu ki, Bidli qeyd edir ki, vaxtı ilə Şah İsmayıllı Səfəvi Çolaq Xalidi 1512-ci ildə Kürdəstan bəylərbəyi təyin etmişdi (76, 435). Fric burada nəinki, təkcə «Şərəfnamə» dəki hadisəni düzgün tədqiq etməmişdir, o, həm də Şah İsmayıllı ilə Şərəf xanın ölümü arasındaki fərqi unutmuşdur. Çünkü Şah İsmayıllı Səfəvi 1524-cü ildə, lakin Şərəf xan isə 1533-cü ildə ölmüşdür. Həmin müəllif Şərəf xanın oğlu Şəmsəddin evlənmə hadisəsini də mənbəyə əsasən düzgün qeyd etməmişdir. O, yazar ki, Şərəf xanın Sasunlu Əli bəyin qızından Əmir Şəmsəddin adlı yalnız bir oğlu var idi. Sonra müəllif qeyd edir: «Bu uşaq axırda Hezolu⁵⁰ Əli bəyin (Sasunlu Əli bəy-S.M.) qızı ilə evləndi» (97, 368).

«Şərəfnamə» də göstərilir ki, Şərəf xanın yeganə oğlu Əmir Şəmsəddin Sasunlu Əli bəyin qızından olmuşdur. Şərəf xan Hezolu Məhəmməd bəyin qızını həmin oğlu üçün almışdır (76, 434). Bələliklə, «Kürdlər» kitabındaki izahatla həmin kitabın müəllifinin istinad etdiyi mənbə arasında uyğunsuzluq aşkarla çıxır.

Dövrün bütün mənbələrində Səfəvilərin hakimiyyətə keçməsinə kömək edən Təkəluların türkmən olduqları göstərilmişdir (59, 125). Lakin «Azərbaycan tarixi» kitabında 1531-ci ildə köçəri Kürd əmirliklərindən Ulamə bəy (Ölmə-S.M.) adlı bir nəfərin Təbrizdə Şah Təhmasib əlehinə üşyan qaldırdığı göstərilir (34, 251). Mənbələrə istinadən Ölmə Təkəlunun Kürd əmiri qeyd edilməsini əsasən düzgün hesab etmək olmaz.

Bidlis əmirliyinin Şərəf xandan sonrakı tarixi oğlu Əmir Şəmsəddin ilə başlanır. Lakin onun hökmdarlığı çox davam etmədi. Bidli göstərir ki: «Əmir Şəmsəddin əvvəl atasının yerində Bidlis hökmdarı oldu, lakin az sonra Sultan Süleyman Qazinin mərhəmətsizliyi nəticəsində öz vətənini tərk etdi» (76, 438).

«Münsəbat Səlatin» əsərində həmin dövrdə Bidlis və Əxlat nahiyyələrində baş verən hadisələrdən geniş bəhs edilir. Orada göstərilir ki: «1535-ci ildə Bidlis qalası alınmış və Qazi Qran bəy o qalada oturdu... həmin ildə Ula-

(Ölmə) paşa Əxlat nahiyyəsini də taləb edərək, oraya məktub göndərdi. Bidlis hakimi Şəmsəddinin anası qalaların açarını götərib ona verdi» (98, 596).

Katib Çələbi yazar ki, «Sultan Süleyman zamanında Kürd vilayətlərindən biri olan Əxlat alındı» (103, 696).

Bələliklə, Bidlis əmirliyinin 1535-ci ildə əsil varislərinin ixtiyarından çıxmazı və Osmanlı hökumətinin bir vilayətinə çevriləməsi haqqında «Şərəfnamə» və digər mənbələrdə məlumat mövcuddur. Həmin əmirlik 43 il (1535-1578) yadellilərin əlində qalmış və 1578-ci ildə III Sultan Murad xan zamanında «Şərəfnamə»nın müəllifi Şərəf xan Bidliyi qaytarılmışdır. Bidlis əmirliyinin həmin dövr siyasi tarixi çox ağır və dözülməz olmuşdur. Bidlis və ona tabe olan Əxlat, Muş və Xnos nahiyyələri Qızılbaşlar və hətta Şəmsəddin Bidlisinin özü tərəfindən dəfələrlə qarət edilmişdir (83, 58).

Şərəf xan Bidli yazar ki, o, son vaxtlarda «Şərəfnamə» əsəri üzərində işlədiyi üçün oğlu Şəmsəddin bəyin xeyrinə olaraq əmirlik vəzifəsindən əl çəkmişdir (76, 456; 97, 38). Bələliklə də 1588-1596-ci illərdə Şərəf xan Bidlisinin oğlu Şəmsəddin bəyin Bidlis əmiri olması haqqında «Şərəfnamə» də məlumat vardır. Lakin ondan sonrakı Bidlis hökmdarlarının tarixinə və həm də Şərəf xan Bidlisinin başqa varislərinə aid məlumatata biz yalnız digər mənbələrdə təsadüf edirik. Çünkü Bidli öz əsərində yalnız böyük oğlu Şəmsəddin bəyin adını qeyd etmişdir.

1605-1606-ci illərin tarixi hadisəsindən bəhs edən İskəndər bəy Münsi yazar: «Bir neçə nəfər kürd əmiri I Şah Abbas sarayına gəlmiş və Səfəvilər tabe olmuşlar. Müəllif göstərir ki, Bidlis hakimi Ziyaəddin xan Şərəf xan oğlu da şah tərəfindən mükafatlandırıldı və öz əmirliyinə getməsinə icazə verildi» (47, 721).

Cəlaləddin Məhəmməd Münəccim Yəzdi özünün «Tarixi Abbasi» adlı əsərində 1608-ci il hadisələrindən bəhs edərək yazar: «1608-ci ildə Şərəf xan oğlu Aydin bəyin başçılığı ilə bir dəstə Kürd Naxçıvanı qarət etmək məqsədilə ora göndərirdi, lakin onlar buna müvəffəq olmadılar» (57, 278). Şübhəsiz ki, Aydin bəy, Şərəf xan Bidlisinin Naxçıvan hakimi olduğu zaman o nahiyyə ilə tanış olmuş və ona görə də Naxçıvana basqın edən Kürdlərin başçılığı vəzifəsinin Osmanlı sultani tərəfindən ona tapşırıldığını güman etmək olar.

Bələliklə, mənbələrdəki məlumatata əsasən Şərəf xan Bidlisinin qeyd etdiyi oğlu Şəmsəddin bəyənən başqa, Ziyaəddin xan və Aydin bəy adlı iki oğlunun olduğu da malum oldu. İskəndər bəy Münsi 1617-ci ildə Van valisi Təkəlu paşanın (Məhəmməd paşa da deyilirdi) 12 min Kürd döyüçüsü ilə Azərbaycan üzərinə basqın etməsini qeyd edir. O, göstərir ki: «Kürd əmirliklərindən Bidlis hakimi Ziyaəddin xan Şərəf xan oğlu paşanın fikri ilə razılaşmadı və icazə almadan öz əmirliyinə qayitdi» (47, 923; 69, 210).

Bundan sonra Kürdəstana səyahət edən və Bidlis əmiri ilə şəxsən görüşən fransız səyyahi Jan Batist Tavernyinin «Səfərnameye Taverniyex» adlı əsərində Bidlis əmirliyi haqqındaki məlumatına təsadüf olunur. O, Bidlis əmiri ilə görüşməsindən, ona hədiyyə verib hədiyyə almışından, əmir ilə birlikdə qəhvə içməsindən ətraflı bəhs etmişdir (73, 280). Lakin müəllif həmin dövrdə (1632-1666), yəni Bidlis əmirliyinə səfər etdiyi zaman oradakı hökmdarın adını qeyd etməmişdir. Biz bu haqda daha ətraflı məlumatata XVII əsrin türk səyyahi Övliya Çələbinin əsərində təsadüf edirik. Həmin müəllifin yazdığına görə XVII əsrin ortalarında Bidlis əmirliyində hökmdar Əbdəl xan olmuşdur. Həmin müəllif Van valisi Əhməd paşa tərəfindən Bidlis əmiri Əbdəl xanın bütün əmlakı və ev əşyalarının müsadirə olunmasına şəxsən iştirak etmiş və ona haqda maraqlı məlumat vermişdir (48, 219).

Müsəbir tədqiqatçılarından Məhəmməd Mərdux qeyd edir ki, 1833-cü ildə Bidlis əmiri Şərəf xan Türkiyə əleyhinə böyük bir üsyana başlayaraq, müstəqillik tələb edirdi (114, 6).

V.Nikitin göstərir ki, XVI-XVII və XVIII əsrlərdə Bidlis əmirliyi bəzən Osmanlı hökumətinə tabe olmurdu. Belə ki, XIX əsrin ortalarında Türkiyə hökuməti kürd əmirliklərini tamamilə ləğv etmək istədikdə o, əvvəl (1849-cu ildə) Bidlis əmiri Şərəf bəyi Konstantinopola apardı və sonra Bidlis əmirliyini Türkiyəyə tabe etdi (23, 248). Sonrakı tədqiqatçıların yazdıqlarına əsasən həmin ilə qədər Bidlis əmirliyi yarımmüstəqil halda Şərəf xan Bidlisinin xələfləri tərəfindən idarə olmuşdur.

Biz həmin əmirliyin son tarixi haqqında məlumatı əsasən Məhəmməd Mərduxun əsərində görə bilərək. O,

göstərir ki, 1913-14-cü illərdə Bidlis vilayətində Molla Səlim və Şihabədinin başçılığı ilə Türkiyə əleyhinə böyük bir üsyən başlandı... Lakin türk silahlı qüvvələri üsyəni boğdu. Molla Səlim Bidlisdə olan rus konsulluğuna pənah apardı. Dünya müharibəsi başlanan zaman türk qüvvələri fursət əldə edib. Konsulluğu qarət etdilər və Molla Səlim dara çəkildi (114, 9).

Bələliklə, başqa kürd əmirliklərinin tarixi kimi Bidlis əmirliyinin də siyasi tarixi əsrlər boyu müstəqillik uğrunda gedən mübarizə tarixindən ibarət olmuşdur. Şübhəsiz ki, bu ağır mübarizə və müharibələr Bidlis əmirliyində yaşanan zəhmətkeşlərin maddi həyat şəraitini ağırlaşdırıb və onun müstəqil inkişafına mane olan əsas amillərdən biridir. Buna görə də, digər kürd əmirlikləri kimi, Bidlis əmirliyi də öz müstəqilliyini itirdi və Türkiyə ərazisinin bir vilayətinə çevrildi.

Əmirliyin idarə quruluşu. XV-XVI əsrlərdə başqa kürd əmirliklərində olduğu kimi, Bidlis əmirliyində də yüksək vəzifə və hökmdarın xüsusi torpağı olan ocaqlıq varislik yolu ilə atadan oğlunun ixtiyarına keçirdi. Ata öldükdə onun vəzifəsi böyük oğluna tapşırıldı. Bu iş əmirliyin idarə olunmasında xüsusilə tətbiq edilirdi. Yeni əmirlik vəzifəsinə təyin olan hökmdar, tayfa zadəganları tərəfindən təşkil edilmiş təntənəli yığıncaqda iştirak edir və bütün tayfa üzvləri onun əlini öpməklə öz itaətkarlığından bildirərək, hökmdarlığını qəbul edirdi.

Yüksək hökmdarlıq vəzifəsi əvvəller hərbi başçılardır, lakin sonralar başqa tayfalarla vuruşmada qalib gələn kürd zadəganlarının ixtiyarında olurdu. Bu da yalnız digər tayfalarla nisbətən hər cəhətdən üstünlük təşkil edən tayfa zadəganlarına nəsib olurdu. Belə ki, Bidlis əmirliyində çoxluğunu təşkil edən Ruzəki tayfası əsrlər boyu həmin əmirlikdə hökmdarlıq etmişdir.

Kürdlər arasında bu kimi qüvvəli tayfalar əşirət adlanırdı. Bələliklə də, əmirliyin tərkibinə daxil olan xırda tayfa başçıları yalnız öz tayfa üzvləri, əşirət adlanan böyük tayfanın başçısı isə ixtiyarında olan bütün tayfalar haqqında rəy vermək hüququna malik idi. Məhz buna görə də kürd xalqının həyatında bu kimi tayfa başçıları böyük rol oynayır və onları istədikləri istiqamətə sövq edə bilirdilər.

Buna görə də mütləq monarxiya tipli Bidlis əmirliyinin ictimai əsasını müxtəlif tayfaların başçıları və xüsusi tayfa üzvləri təşkil edirdi. Onun ali idarə orqanı isə tayfa zadəganlarının iştirakı ilə təşkil olan yığıncaqdan ibarət idi. Bu yığıncaqda yalnız zadəganların iştirak etmək, fikir söyləmək və rəy vermək hüququ var idi. Tayfanın geniş zəhmətkeş təbəqəsi bu hüquqdan məhrum idi. Yığıncaqda adətən hökmdarın özü rəhbərlik edirdi. Onun təşkili və görəcəyi iş haqqında nə vaxt və nə də əsasnamə müəyyən edilmirdi. Bu işlər hökmdarın əmri ilə təşkil edilirdi. O, müharibə etmək və sülh bağlamaq kimi həyatı əhəmiyyəti olan məsələləri müzakirə edirdi (76, 421-433). Yığıncaqda çıxan qərarın icrası tayfa üzvləri üçün məcburi idi.

(Ardı gələn sayımızda)

"Diplomat" qəzetiinin arxivindən

1947-ci ildə kürd xalqının qəhrəman oğlu Molla Mustafa Bərzani 504 Peşmərqəsi ilə Azərbaycana pənah gətirmişdir

Qəhrəman kurd xalqı hər zaman dar gündə Azərbaycan xalqına arxa və dayaq olmuşdur

Əmrəl Ləhrudi

Müsahibim 1946-ci ildə Pişvəri ilə birləikdə Azərbaycana gələn, hazırda ADF-si MK-sinin sədri Əmrəl bəy Ləhrudidir.

-Əmrəl müəllim, xahiş edirik Molla Mustafa Barzani haqqında xatirələrinizi danışasınız.

-Molla Mustafa Barzanının qəhrəmanlığı haqqında, ister o tayda, isterse də bu tayda çox eşitmişdim. O, bütün döyüslərdən qalib çıxırı, çünkü onun peşmərqələri könüllü ona qoşulmuşdular və hamısı da çalışırdı ki, ondan qabaq döyüş meydənına atılsın. Onların bu cür döyüş taktikası hər zaman düşməni qacmağa məcbur edirdi. Peşmərqələr ölümü özlərinə şərəf bilirdilər.

SSRİ-nin xeyanətindən sonra Pişvəri Molla Mustafa Barzani eşitmədi Bakıya gəldi və gəldiyi gündən də gəlməyinə peşman olmuşdu. Geri qayıtmak planı üzərində işləyib partizan hərəkatı başlatmaq isteyirdi. Ona görə Mahabada adam göndərdi. Lakin, gec idi. Molla Mustafa Barzani 1947-ci ildə Təbrizdə olan Sovet konsulxanasına müraciət edir, silahlı mübarizəsinə davam etdirmək üçün məsləhətləşmələr aparır. Səfirin müavini -vitse konsul Nuriyev məsləhət görür ki, iş-işdən keçib, daha silahlı mübarizə vaxtı deyil, bu məsələnin üzərində keçməyə çalışın. Bu xatirəni mənə konsulxanada Molla Mustafa Barzani ilə görüşən bir yoldaş söyləmişdi. Molla Mustafa Barzani çox çətinliklərlə rastlaşmışdı. İran Kürdüstənindən İraq Kürdüstənə, İraq Kürdüstənindən Türkiye Kürdüstənə, oradan da yena İran Kürdüstənəna keçmiş və Araz çayını keçib Naxçıvana gəlir. Orada onu çox gözəl və səmimi qarışılırlar, yer verirlər. Bir neçə gündən sonra peşmərqələri ilə birləikdə Bakıya gətirirler. Bir müddət-dən sonra onları Özbəkistana göndərilərlər.

Bakıda olarkən, onun dostu Qulam Danişkian Molla Mustafa Barzani haqqında gözəl xatirələr söyləyirdi. Bir xatirəsində o deyirdi:

Bir gün Mir Cəfər Bağırov hamımızı qonaq çağırılmışdı. Molla Mustafa Barzani də həmin qon-

aqlıqda iştirak edirdi. Masanın üstündə hər cür ləziz xörəklər düzülmüşdü. Hami yeməyə başladı, Molla Mustafa Barzani isə əlini yeməyə uzatmadı. Bunu görən Mir Cəfər Bağırov soruşdu ki, bu gözəl xörəklərdən nə üçün yemirsən?

Molla Mustafa Barzani cavab verir ki, peşmərqələrim azıqə sanan çətinlik çəkirlər, onların rahatlığı olmadan mən yemək yeyə bilmərəm. Yemək boğazından keçməz.

Qulam Yəhya deyirdi ki, həmin günü bütün azuqələrdən hazırlayıb peşmərqələrə apardılar. Molla Mustafa Barzanının o hərəketinə görə bütün peşmərqələri geyim-keçimlə də təmin etdilər. Molla Mustafa Barzanının mərdliyi, kişiliyi, qəhrəmanlığı gözümüzün qabağındadır.

Öz gördüklorimdən başqa Qulam Yəhya da onun haqqında çox əhəmiyyətli xatirələr söyleyirdi.

-Əmrəl müəllim, Qulam Yəhya kim idi?

-Qulam Yəhya Zəncan cəbhəsinin danışkanı idi. 1945-ci ildə Azərbaycan Demokratik Firqəsi MK-nin üzvü idi. Hərbi nazirin müavini sayılırdı. Zəncan cəbhəsinin komandanı, fərmandarı idi. İran qoşunlarında Zülfiqari bandasının dəstələri ilə vuruşurdu, bir addım da geri çəkilmirdi. O da Molla Mustafa Barzani kimi qorxmaz, qəhrəman,

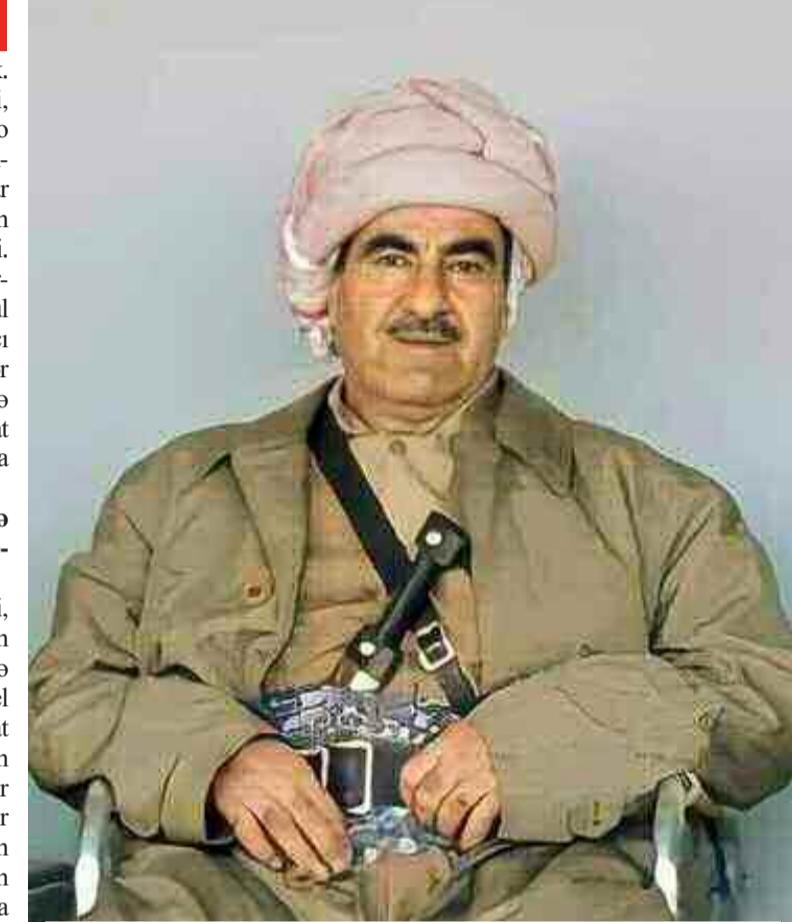
ikinci mərtəbəsində dərs keçirdik. Tənəffüsə çıxanda gördüm ki, Molla Mustafa Barzani dehlizin o biri başında durub. Onun qəhrəmanlığı haqqında o qədər danışmışdılar ki, görən kimi tanıdım. Əlində uzun bir qolyan var idi, onu tüstüldirdi. Molla Mustafa Barzani tek oxuyurdu, onunla fərdi qaydada məşqul olurdular. Müəllim və dilmancı onunla tək bir otaqda bütün fənnlər üzrə dərs keçirdilər. Bir tələbə olaraq onu hər tərəflə bir diplomat kimi hazırlayırdılar. Üç il biz partiya məktəbində oxuduq.

-Əmrəl müəllim, bu üç ildə dəyərli bir xatırə yadınızda qalıbmır?

-Birinci əsas xatirəm odur ki, Molla Mustafa Barzani hər gün dərsdən sonra saat 4-5-də Moskvanın Qorki küçəsi ilə paralel bir küçə vardi, o küçə ilə 4-5-saat piyada gəzərdi və bir böyük durbin də həmişə çiyində olardı. Bir dəfə biz ondan soruşduq ki, bir belə piyada gəzirsem, bəs durbin nəyinə lazımdır? O, dedi ki, durbin mənim cəbhə yoldaşımıdır, ona görə də onu hər zaman özümlə gəzdirirəm. Piyada gəzməyimin səbəbi də odur ki, mən mütləq Kürdüstən dağlarına gedib inqilabi mübarizəni davam etdirəcəyəm. Bu durbin də o mübarizədə əvvəlcə olduğu kimi indi də yaxın köməkçim olacaqdır. Gəzməyim

şeylə təmin olunmuş bir ev idi. Çarpayı qoyulmamışdı, çünkü darisqlə olardı. Ona görə də təxtixan yox idi. Yerə xalı-xalça döşənmişdi. Hami uzanıb onun üstündə

Moskvadan Praqaya, oradan da bir-başa Dəməşqə, Dəməşqdən isə Bağdada gedir. Onu Əbdülkərim Qasımı özü çox dəbdəbə ilə qarşılıyır, ona bir qəsr verir. Molla

Molla Mustafa Barzani

yatardı. Peşmərqələrdən 10-15 nəfər partiya məktəbində oxuyurdular. Onların hamısı cavan oğlanlar idilər. Onlardan çoxu həmin məktəbdə dərs deyən cavan qızlarla evləndilər. Əbdülkərim

Mustafa Barzani ailəsi ilə o qəsrde yaşamağa başlayır. O, 1963-cü ilə qədər Ə.Qasının müşaviri olur. 1963-cü ildə Ə.Qasının qarşı general Arif qardasları üşyan qaldırırlar və hakimiyyəti ələ alırlar. Onlar kurd xalqına qarşı da çıxırlar. Ona görə də Molla Mustafa Barzani ətrafi ilə birləikdə dağlara çökilir, Kürdüstənə öz iqamətgahını bərqrər edir. Bu mənim eştidiyim və bildiyim dəqiq məlumatlardır.

Moskvada oxuyan peşmərqələrdən birinin adı dəqiq yadınmadır, adı Əli idi. O, şəkil çəkən idi. Bütün ləvazimatı var idi. Mən də bir fotoaparat aldım. Əli bu işdə mənə yardımçı oldu. O vaxtan mən də həvəskar oldum.

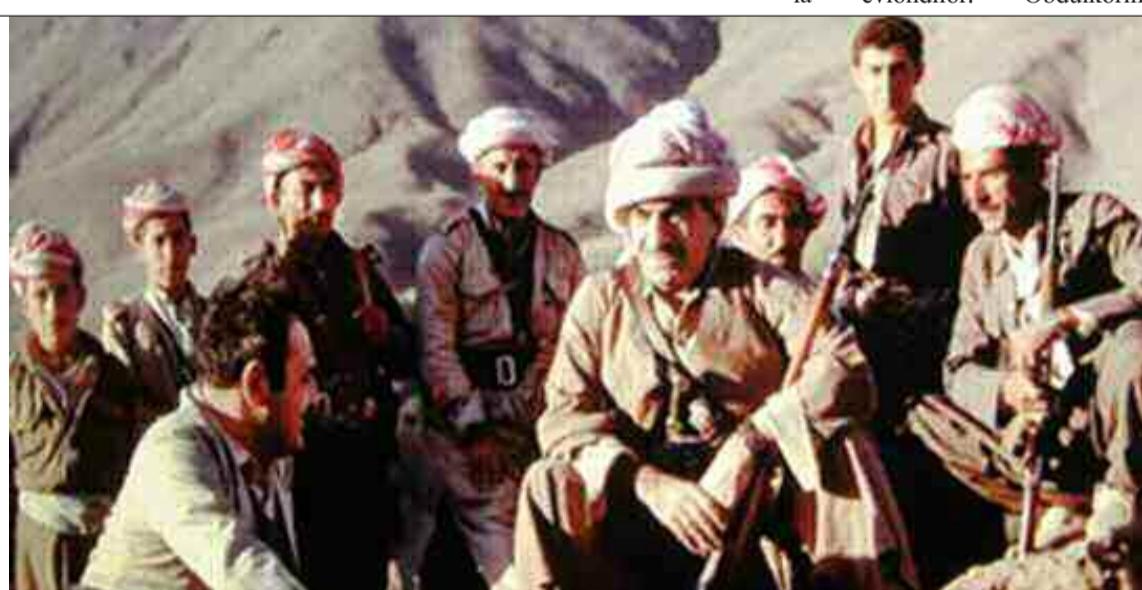
Onların indi harada olmasından, yaşayıb-yasamamasından xəbərim yoxdur. Əgər sağ-salamatlırlarsa buradan onlara salam söyleyirəm. Molla Mustafa Barzani doğrudan da Kürdüstənə getdi və dünəyini dəyişən günə qədər mübarizəsini davam etdirdi və mən çox şadam ki, oğlu Məsud Barzani cənabları onun mübarizəsini davam etdirdi və ölməz Molla Mustafa Barzanimin arzularını həyata keçirdi. Bu müqəddəs işdə onlara, kurd xalqına böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

-Hansı yol ilə getdilər?

-Onlar Qara dənizdən çıxdılar Aralıq dənizinə, oradan Oman dənizi ilə Bəsra körfəzinə getdilər.

-O zaman İraq rəhbəri kim idi?

-Əbdülkərim Qasımı idi. O 1958-ci ildə Molla Mustafa Barzani birbaşa İraqa dəvət etdi. Sovet hökuməti Molla Mustafa Barzaniye xüsusi teyyarə verdi. O,

sözünün üstündə duran adam idi. İrandan gələn mühacirləri yerləşdirmək ona həvalə edilmişdi. Azərbaycanın 30 rayonunda mühacirlər yerləşdirilmişdir. Bu iş bilavasitə bir il çəkdi. 1959-cu ildə Azərbaycan Demokratik Firqəsinin sədri seçildi, 1985-ci ilə qədər o vəzifədə qaldı, sonra dünyasını dəyişdi. Mən Gəncədə olduğum üçün Molla Mustafa Barzaniyi Bakıda görə bilmədim. Onu ancaq 1955-ci ildə Moskvada Partiya Məktəbində gördüm. Məni və Muxtar Dudəkani adında bir fırqə kadrosunu fırqə göndərmişdi, orada oxuyurduq. Məktəbimiz Minsk meydənına yaxın yerde yerləşirdi. Biz məktəbən-

isə ona görədir ki, burada ayaqlarım tutulmasın, dağlarda düşmənə qarşı döyüşən zaman titrəməsin, qüvvədən düşməsin, möhkəm olsun. İkinci xatirəm odur ki, Minski küçəsində ona 6 otaqlı bir ev vermişdilər. Demək olar ki, o ev Molla Mustafa Barzani məsusifirxanası idi. Daşkənddən və başqa yerdən gələn peşmərqələr həmin o evdə yeyib-içər, deyib-gülər, yatardılar. Qurular bir-birini evə edərdi. Molla Mustafa Barzani daimi onlarla birləikdə olardı. O, həyatını onlarsız təsəvvür etməzdə. Mən özüm də bir neçə dəfə o evə getmiş, onlara birləikdə olmuşdum. Çox gözəl, hər

Əmrəl Ləhrudi faramızda olmasa da xatirələri hər zaman bizimlərdir.

Müsahibəni apardılar:
Tahir SÜLEYMAN

Bugün, Mahabad Kürdistan Cumhuriyeti'nin 78'nci kuruluş yıl dönümü!

Mahabad Kürdistan Cumhuriyeti, 78 yıl önce bugün, 22 Ocak 1946'da Rojhîlat'ın Mahabad kentindeki Çarçırı Mey-

parçasından da temsilciler hazır bulunduğu bir anda ilan edildi.

1942 yılında Komala Jiawavewey Kürdistan (Kürdis-

danı'nda yapılan açıklama ile ilan edildi.

Bugün, 1946 yılında Doğu Kürdistan'ın Mahabad kentinde Qazî Mihemed tarafından kurulan ve 1947 yılından yıkılan Mahabad Kürd Cumhuriyetinin kuruluşunun 77'nci yıl dönümü.

Mahabad Kürd Cumhuriyeti, 22.01.1946'da Qazî Mihemed tarafından, 20 bine yakın kişinin katılımı ile Çarçırı Meydanı'nda ilan edilmişti.

11 aylık kısa bir zamana rağmen Mahabad Kürd Cumhuriyeti Kürdistan tarihinde önemli bir kesiti oluşturuyor.

Kürd Cumhuriyeti, Çarçırı Meydanı'nda Kürdistan'ın dört

tan'ın Dirilişi) kurulur. Komala, Doğu Kürdistan dışında Güney Kürdistan'da Musul, Kerkük, Erbil, Süleymaniye, Rewanduz ve Şaqlawa'da da faaliyet yürütmeye başlar.

Komala 1945 yılında Mahabad bölgesinde kendini resmen ilan eder. Mehabad bölgesinin sevilen kişiliklerinden Qazi (Kadi) Muhammed, Komala'nın üyeliğine kabul edilir. Süreç içerisinde, Qazi Muhammed, Komala'nın liderliğine seçilir. Qazi Muhammed, ilerleyen dönemlerde Kürdistan Demokrat Partisini kurar.

"Mahabad Kürd Cumhuriyeti kuruldu"

Kasım 1945'te Sovyetlerin teşvik ve desteğiyle İran'da önce Azarbayan Hükümeti kuruldu. Çok geçmeden, 22 Ocak 1946'da Mahabad'da Çarçırı Meydanı'nda Mahabad Kürd Cumhuriyeti'nin kuruluşu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği garantörüğünde ilan edildi. On üç üyesi Bakanlar Kurulu oluşturulur. Qazi Mihamed Cumhurbaşkanı seçilir. Kürdistan Parlamentosu'nda ise 30 milletvekili seçilir.

Mahabad Kürd Cumhuriyeti'nin başkenti Mahabad kenti olarak belirlendi. Kürdistan Cumhuriyeti, 11 aylık ömrüne rağmen farklı alanlarda büyük kazanımlar elde ederek, Peşmerge ismi, Kürdistan bayrağı, millî marş Ey Reqîb gibi manevi değerleri, Kürdistan'ın dört parçasına miras olarak bırakıldı. 20 bin Kürdistan temsilcisinin daha sonra Kürdistan gazetesinin 8'inci sayısında yayımlanan bildirisinde, Cumhuriyet yöneticilerinden şu taleplerde bulunuldu: Kurtlerin yaşadığı her yerde bağımsızlık ilan edilsin, Şura Meclisi seçimleri yapılsın, Kürdistan Ulusal Hükümeti, bakanlık ve gerekli kurumlar kurulsun, Kürdistan Ulusal Silahlı Kuvvetleri, komşu ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkiler kurulsun, Azerbaycan hükümetiyle güçlü ilişkiler kurulsun.

PeyamaKurd

Reuters: 4 berpirsên Pasdarên û Iranê di erîşa li ser Şamê de hatin kuştin

Ajansa nûcayan "Reuters" ragihand, 4 berpirsên pasdarên û Iranê iro di encama êrişke asmanî ya Îsraîlê de li ser avahiyeke li Şamê de hatin kuştin.

Reuters li ser zarê ku bi "jêderekî" di hevpeymaniya herêmî ya alîgirêن Sûriyê de"

binav kir, ragihand ku erîşa Îsraîlî civîneke berpirsên Pasdarên û rîberênen milîsên Îraqî yêngirêdayî Tehranê, kiriye armanc.

Herwiha aşkere kir jî, di nav kuştıyan de "Ebû Muntezîr" serkirdeyekî milîsên Îraqî yêng ser bi û Iranê ve û berpirsê

îstixbarata Feyleqa Qudsê li Sûriyê "Hac Sadiq" hene.

Ji aliye xwe ve, Supaya Pasdarên û Iranê li ser hejmara xwe ya "Telegram" piştrast kir, 2 şêwîrmendêن leşkerî yêng pilebilind di erîşa Îsraîlê de li ser avahiyeke taxa Mezze a Şamê de hatin kuştin.

Pêşte Ajansa hikûmeta Sûriyê "SANA" gotibû, Îsraîlî avahiyeke niştecihbûnê li taxa Mezze a li Şamê armanckirin û egerek mezin heye ku erîş ji aliye Îsraîlê ve hatine kirin.

Ji aliye xwe ve, Rewangeha Sûri ya Mafêni Mirov belav kir jî, avahiyeke taxa Mezze Vêlat a Rojav li Şamê bi mûsekekê hat armanckirin û encamê de, 5 kes hatin kuştin.

ve hatine belavkirin, artêşa Tirkiyeyê li Dîrbêsiyê, Tirbespiyê, Amûdê û Qamişloyê santralîn karebayê bombebaran kirine û ev satral bi temamî ji kar ketine. Gundêñ ku elektrîka wan qut bûye, girêdayî Dêrik, Girkê Legê, Rimêlan, Cîlaxa, Tirbespiyê, Qamişlo, Amûdê, Til Koçer, Til Hemîs, Eyn Isa û Kobaniyê ne.

Ji ber bombebaran artêşa Tirkiyeyê û qutbûna elektrîkê, bîrîn avê yêng li devera Cizîre ya Rojavayê Kürdistanê jî rawestiyane û av nayê derxistin.

Li gorî zanyariyan, ji ber qutbûna elektrîkê, ji 450 bîrîn avê tenê ji 124 bîran av tê derxistin.

Silêman ragihand ku ji ber erîşen artêşa Tirkiyeyê û bombebaran li ser jêrxana Rojavayê Kürdistanê, 3 hezar û 190 gund bê elektrîk mane. Li gorî zanyariyê ku ji aliye Ofîsa Enerjiyê ya Cizîre Rojavayê Kürdistanê Ekrem

Rojava: Jiber erîşan 3 hezar û 190 gund bê elektrîk mane

Ji ber topbaran û bombebaran Tirkiyeyê, li Rojavayê Kürdistanê 3 hezar û 190 gund bê elektrîk mane. Hevserokê Ofîsa Enerjiyê ya Cizîre Rojavayê Kürdistanê Ekrem

Mesrûr Barzanî û Macron li Davosê civiyan: Fransa piştgiriya temam dide Kürdistanê

Serokwezîrê Herêma Kürdistanê Mesrûr Barzanî û Serokê Fransayê Emmanuel Macron, iro 17ê Çileye di çarçoveya Forumu Aborî ya Cîhanê de li Davosê civiyan û mijara sereke êrîşen İranê yêng li ser Hewlêrê bû.

Hikûmeta Herêma Kürdistanê derbarê hevdîtinê de ragihand, beşa sereke ya civîna Macron û Barzanî girêdayî êrîşen İranê yêng li ser Hewlêrê bû ku li ser Herêma Kürdistanê gefeve rastîn e û bînpêkirineka eşkere ya serweriya Iraqê û Herêma Kürdistanê ye.

Hate diyarkirin ku her du alî li ser girîngîya parastina ewlehî û ıstîqrara Iraq û Herêma Kürdistanê hevnerîn bûn.

Emmanuel Macron bi dilgermî hevxemiya xwe ji bo Serokwezîr Mesrûr Barzanî ji ber şehîdbûna welatiyên Kürdistanê di erîşa İranê de diyar kir û bi piştgiriya temam a welatê xwe ji bo Herêma Kürdistanê anî ziman.

Mesrûr Barzanî spasiya Emmanuel Macron kir, ji ber hevxemî û piştevaniya wan a berdewam ji bo Herêma Kürdistanê, ku Fransayê di qonaxêna cuda cuda de her dem piştevaniya gelê kurdistanê kiriye.

Parêzgerê Hewlêrê wekî nûnerê Mesrûr Barzanî tevlî merasîma xatirxwastinê ji termê Kerem Mîxaîl bû

Parêzgeha Hewlêrê radigehîne, "Parêzgerê Hewlêrê Umêd Xoşnaw bi nûneratiya Serokwezîr Mesrûr Barzanî tevlî merasîma xatirxwastinê ji termê Kerem Mîxaîl bû".

Di ragehandina parêzgeha Hewlêrê de hatiye, "Doh (Pêncsem, 18.1.2024) êvarê bi tevlîbûna Parêzgerê Hewlêrê ku Nûnerê Serokwezîr Herêma Kürdistanê Mesrûr Barzanî bû û hejmareka dî ya berpirsên hizbî û hikûmî û kesûkarên wî, li kenîseyâ Marşmonî li Enkaweyê, merasîma xatirxwastinê ji termê Kerem Mîxaîl bi rê ve çû, ku di verêja erîşa berî çend rojan a û Iranê ya li ser Hewlêrê de şehîd bû.

Kerem Mîxaîl li Brîtanyayê hatiye ser dinyayê, li îmaratê dijiya û wê dema ku li mala hevalê xwe Şehîd Pêşrew Dizeyî mîvan bû, bi moşekîn Komara İslâmî ya İranê hat şehîdkirin.

Kerem Mîxaîl xelkê deşta Neynawayê ye û endamên malbata wî xwecîhîn Brîtanyayê ne, biryar e termê Keremî ji bo Brîtanyayê bê veguhastin û li wê derê bê veşartin.

Ev di demekê de ye ku Duşema borî, 15.1.2024, bi behaneya hebûna bingehêka Mossada Îsraîlê li Hewlêrê, artêşa Pasdarên û Iranê bi çend moşekîn Balîstî erîş kir ser Hewlêrê û mala welaî Pêşrew Dizeyî, ku bazîganekê mezin ê Herêma Kürdistanê bû, kir armanc.

Ji verêja wê erîşê, pênc welaî şehîd bûn û şes welatiyên din jî birîndar bûn ku piraniya wan endamên malbata Pêşrew Dizeyî ne.

KOMARA KURDISTANA MAHABAÐÊ BEÐÎYA 78 SALAN DI 22-01-1946-AN DA LI MAHABAÐÊ HATIBÛ DAMEZIRANDINÊ

Mahabat Kurd Respublikası 22 yanvar 1946-cı ildə yaranmışdı

Mahabat'da dini ve siyasi möhtərəmliyi olan Qazi Məhəmməd, 21.01.1946 tarixində Mahabadın böyük məscidində parlemento hazırlıq yığıncağını edər, 22.01.1946 tarixində Carcira meydanında Kurd respublikasını elan edir.

1944 "Komela Jiyana Kurd" adıyla qurulan

teşkilat, 1945-ci ildə Qadi Məhəmməd başçılığında "Kurdistan Demokrat Partiyasını" qurar. Mahabatda dini ve siyasi möhtərəmliyi olan Qadi Məhəmməd, 21.01.1946 tarixində Mahabadın böyük məscidində parlemento hazırlıq yığıncağını edər, 22.01.1946 tarixində Carcira meydanında Kurd respublikasını elan edir.

Bütün Kurd və tayfa qruplarının olduğu bu tarixi toplantıda, Qadi Məhəmməd Sovetlər Birliyinin maddi və mənəvi dəstəyinə toxundu kimi Azerbeycan xalqının dostluğununda dilə getirir. 11.02.1946 tarixində parlementoda and içdikdən sonra vəzifəye başlayır. 23.04.1946 da kurd və Azərbaycan hökumətləri arasında dostluq imzalanır. Gənc və dinamik olan kurd hökumətində kişilər iştirak aldıqları kimi qadılarda yer alır.

Dövlət Başçılığını Qazi Məhəmməd və Müdafiə nazirliyini Molla Mustafa Bərzanının yer aldığı respublika, 17 Yanvar 1947-ci ildə İran rejimi tərəfindən yıxıldı və 31 Mart 1947-ci ildə Qazi Məhəmməd edam edildi. Kurd Respublikasının yıxılmasıyla Molla Mustafa Bərzani qarşıdurmalardan sağ qalan peşmergeleriyle Sovetlər Birliyinə keçər.

Mahabat Respublikası dövründə "Ey Reqîp" adlı şeir kürdlərin milli marşı olaraq qəbul edildi.

Komara Kurdistanə berîya sala 1941an de Yekîtiyâ 78 salan di 22-01-1946-an de li Mahabatê hatibû elam kirin. Serokê Komara Kurdistanê Qazî Muhammed, li Meydana Çarçirayê ya bajarê Mahabatê avakirina komarê, wek rojeke pîroz ji gelên Kurdistanê û raya cîhanê re eşkere kir. Qazî Muhammed di gotara xwe de, destê dostanîyê dirêjî cîranê Kurdistanê kir. Lé avakirina Komara Kurdistanê, di çavêneyan de, bû kelemeke girs û tûj.

Danışına Komarê, di nav miletê Kurd de, kelcanek nedîfti afirand. Bi qasî hevkarîya kurdanbihêz kir, herweha hevkarîya nava Komara Ezarbeycan û Komara Kurdistanê jî bi hêz kir. Dewleta Tirk wek hercar vê derfeta Rojhelatê Kurdistanê, bi xeterî şirove kir û xwest bi destdirêjîyê, neyartîyê di nav hevkarîya kurd û ezarbeycanîyan de peyda bike. Jîyana Komarê kurt bû, lê di dîroka Kurdistanê de, bû destan û nimûneya serxwebûn û hevkarîya besen Kurdistanê.

Tevaya dewleten cîhanê, bi derfet û momenten dîrokî ve hatine damezrandin. Komara Kurdistanê jî bi derfeta şerê cîhanê yê duwemîn ve xeyalîn Kurdistanîyan li Rojhelatê Kurdistanê bi rastîyê wergerand. Di dema şerê cîhanê de, di

bû avakirin jî kelecanâ avakirina Komara Kurdistanê berfireh bû û alîkarîya pêşmergeyên Başûrê Kurdistanê, bi serokatîya Mustefa Barzanî girtibûn jî mixabin Komara Kurdistanê, ji derfeta avakirin û parastina dewletek serbixe bêpar bû. Gelek eşîrên kurdan, dest ji pêgehêن xwe û berjewendîyên xwe yêneşîrî bernedan û gelek ji wan neyartîya şoreşê kirin. Rewşenbîrî, xwendevanî li Kurdistanê jar û hejar bû. Kurd bi tevahî û bi rêt û pêk nehatibûn organize kirin. Civat û neyartîya eşîrî, astengên sereke bûn. Hestêneteweyî, ne di asta avakirina dewletek serbixe de bûn.

Derfeta alîkarîya derve ku ew jî alîkarîya Sowyetê bû, bi avakirina Komara Kurdistanê sereke bû. Bi alîkarîya Sowyetê, du komardewlet li herêma di bin desthilatdarîya Sowyetê de bûn, hatin avakirin. Ew jî Komara Ezarbeycan (Hukûmeta Milî ya Ezerbeycanê) û Komara Kurdistanê bû. Vê rewşê, derfetek dîrokî pêşkêşî Rojhelatê Kurdistanê kir. Kurdan, bi serokatîya Qazî Muhammed vê derfeta dîrokî bi kar anîn û avakirina Komara Kurdistanê di 22-01-1946an de, li meydana Çarçira ya bajarê xoşewîst Mahabatê ilan kirin.

Serokê nemir Mustafa Barzanî, ji alîyê hukûmeta Kurdistanê, weke generalê şoreşê û serokê pêşmergeyan hate helbijartin. Barzanî, bi pêşmergeyên xwe, li welatê xwe û şoreşâ Rojhelatê Kurdistanê xwedî derket û ji bo hevkarîya nav besen Kurdistanê, nimûneyek balkes û yekta pêşkêşî dîroka Kurdistanê kir.

Komara Kurdistanê, tenê 11 mehan jîya. Lé di vê dema kurt de, desthilatdarîya Komara Kurdistanê, ji bo tevgera neteweyî, tecrûbeyen bêhempa weke mîras li dû xwe hişt. Lé mixabin, tevgera rizgarîxwazîya neteweyî, ji tecrûbeyen Komara Kurdistanê zêde sîd wernegirt. Derfeta duwem, li Rojhelatê Kurdistanê

tanê, bi şoreşâ İslâmî ve derket holê. Di demek kurt de, tevaya Rojhelatê Kurdistanê ket bin desten tevgera Kurd. Lé mixabin, rewşa navxweyî û ya cîhanî rê neda ku ev derfet jî bi avakirina statuyek neteweyî bi encam bibe. Tevgera Kurd, Wesîyeta Qazî Muhammed ji bîkir û Ebûdurrehman Qasimlo û pişte Dr. Sadîk Şerefkendî û hevalen xwe ketin xefika neyaran û jîyana xwe ji dest dan. Mixabin ev derfet jî ji dest hate berdan.

Komara Kurdistanê, ji miletê Kurd re, Alaya Rengîn û Sirûda Netewî weke mîras hişt. Komara Kurdistanê, li mîrasa miletê Kurd, ji Împeratorîya Medan hetanî Komara Araratê, li remza neteweyî Alaya Kurdistanê xwedî derket û weke mîras radestî serokê Nemir Mustafa Barzanî kir. Avakirina artêsa neteweyî ya modern, avakirina dageh/dadwerî wek dezgeh, perwerdeya bi Kurdi, pêşkêşî rîne derfetan ji bo keç û jînên kurdan û berhevkirina bacê ku wek bingeha aborîyê pêşkêş kir, çend nimûneyen girîng yê mîrasa Komara Kurdistanê ne. Lé mixabin ji bo berdewama Komarê û bicikirina meramên miletê Kurd derfet nehatin dayîn û Komara Kurdistanê pişti 11 mehan hate rûxandin.

Pişti peymana Yaltayê, Yekîtiyâ Sowyetan, li gor şertîn peymanê, hêza xwe ji Kurdistan û Ezarbeycanê paşde vekîşand. Desthilatdarîya İranê, bi alîkarîya Birîtanyayê berê Ezarbeycan û paşê jî Kurdistan dagîr kirin û Komara Ezarbeycan û Komara Kurdistanê rûxandin. Qazî Muhammed û hevalen wî, li Meydana Çarçirayê ku cîyê İlankirina Komara Kurdistanê bû, ji alîyê dagîrkeren hov di 31-03-1947an de hatin darvekirin û besdarî nav karwanê pakrewanen Kurdistanê bûn.

Ji tecrûbeyen Komara Kurdistanê sîd wergirtin, iro ji herdemê bêtir aktuel û girîng in. Iro wek derfeta şerê cîhanê yê duwemîn, rewşa cîhanê, hevkarî û helwesta hêzîn navneteweyî, derfetên girîng

pêşkêşî kurdan dikin û berjewendîyên hêzîn navneteweyî û yên kurdan diguncin. Lé mixabin pişti desthilatdarîya li ser xaka xwe ya 30 salî hînê jî Başûrê Kurdistanê, ji artêşek hevbeş, aborîyek hevbeş, dadwerîyek hevbeş û perwerdeyek hevbeş bêpar e. Desthilatdarîya Rojavayê Kurdistanê, bi îdeolojîya bîyanî jahradayî bûye û vî besê Kurdistanê ji kurdan xalî dike. Desthilatdarîyek totalîter ku dijî Alaya Kurdistanê û destkeftîyên kurdan tevdigere.

Bakur û Rojhelatê Kurdistanê, ji hevkarî û yekîtiyek neteweyî bêpar tevdigere. Bakurê Kurdistanê, bi îdeolojîya Turkiyeyîbûn û Tirkîtiyê ve dagîrkerî xurtir kirîye. Lé derfeta sîyem ya Rojhelatê Kurdistanê li ber derî ye. Desthilatdarîya İslâmîya Şîîe, êdî di nav qeyrana sîyâsî û aborî de, li cîhanî terora İslâmîya sîyâsî didomîne û tevaya hêzîn demokratik yên cîhanê, daye hember xwe. Bi darvekirin, asîmîlekîrin, koçberkîrinê ve dixwaze miletê Kurd û pêkhateyên İranî bêdeng bikin. Lé berbanga dawîya jîyana rejîma İslâmî ya diktator û hov xuya dike. Ji bo bikaranîna vê derfetê pêwîst e ku tevgera Rojhelatê Kurdistanê xwe amade bike.

Kurd bi, derfetên navxweyî tenê nikarin welitekî serbixe, miletékî azad û civatek demokratik ava bikin. Ji bo bidestxistina van armancê pîroz alîkarîya derve bivê nevê ye. Lé alîkarîya derve jî divê bi hevkarîya navxweyî û yekîtiyâ neteweyî lihevkirî be. Em hêvîdarîn ku Kurd van derfetan ji dest beredin û bi karesetên nu ve rûbirû nemînin.

Rêberên Komara Kurdistanê, bi tecrûbeyen xwe, rêberên miletê me ne. Em minetarêne pêşewa Qazî Muhammed û Serokê nemir Mustafa Barzanî ne. Ruhê wan şad bin. Serşorî û rûreşî para dagîrkeran be.

Bijî hevkarî û alîkarîya neteweyî, bijî Kurd û Kurdistan!

Tahir Silêman

Mesrûr Barzanî: Me çîroka berxwedana Kurdistanê li Davosê vegot

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî diyar kir ku wan li Davosê çîroka berxwedana Kurdistanê vegotin û got, me şirketên

herêmî bi cîhanê da naskirin û têkiliyên xwe zêdetir xurt kirin.

Mesrûr Barzanî di peyama xwe ya li ser hesabê fermî yê Xê de wiha got: "Me îsal di #wef24 de çîroka berxwedana Kurdistanê vegot. Me şirketên herêmî bi cîhanê da naskirin û têkiliyên xwe hîn xurtir kirin. Em ê sala bê bi hêztir vegerin."

Mesrûr Barzanî amaje bi êrîşen li ser Hewlêrê jî kir û got, "Me daxuyaniyên derew eşkere kirin ku armanca wan sivîlîn bêguneh e."

Mesrûr Barzanî roja 15ê Çile ji bo beşdarbûna 54emîn Korbenda Aboriya Cîhanî (WEF) çûbû Davosê.

Hawramanî: Ji bo ku têkçûna xwe veşere Îran êrişî Hewlêrê dike

Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Peşawa Hawramanî diyar kir ku tohmetên Îranê yên li dijî Herêma Kurdistanê bê bingeh in. Hawramanî di daxuyaniya xwe ya ji bo kanala televizyona El-Yum de got: "Tawanbaryê Komara

Îranê yên li dijî Rêveberiya Herêma Kurdistanê ne rast in û bêbingeh in. Tê îdiakirin ku baregeha Mossad a İsrailî hatiye bombebarankirin, lê lijneya lêkôlînê ya hikûmetê hat cihê bûyerê û rastî eşkere kir". Berdevk Hawramanî got: "Ma zarokê ku di bombebaranê de mir endamê Mossadê ye, sûcê wî ci ye? Mala keseñî ku ji malbatek naskirî ye hat bombebaran kirin ku dûrî siyasetê bû, tenê di karê xêrxwaziyê de rol dîlîz".

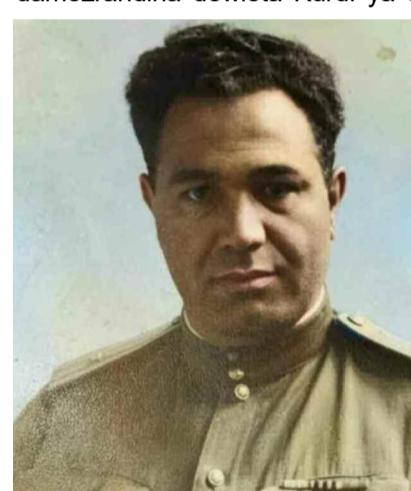
Hawramanî axaftina xwe wiha domand: "Kurdistanê hertim hewl daye ku aramî li herêmê dabîn bike, nebûye beşek ji kêşeyên herêmê û eger pîrsîrêk hebin, Herêma Kurdistanê jî hewl daye rolee erêni di çareserkirina pîrsîrêkan de bilîze û hewl daye alîyan nêzîkî hev bike. Pêwîst e hikûmeta Iraqê bersivê bide Îranê. Ji ber ku serweriya Iraqê hatiye binpêkirin. Gelek welat hene ku bi qasî Iraqê çekêwan tunene, me ji bilî hin daxuyaniyan tiştek din nedît". Hawramanî got: "Serokwezîr Mesrûr Barzanî li hember vê bûyerê bêdeng namîne û nexwest bi Wezîrê Derve yê Îranê re li Davosê bicive. Ev helwesta Herêma Kurdistanê bû. Em gefan naxwin, daxwazek me ya hêsan heye, ew ji aştî ye. Em naxwazin êrişî cîranê xwe û tu kesên Îranê bikin. Em dixwazin ew bizanibin ku peymanek ewlehiyê heye".

Berdevkê Hikûmeta Kurdistanê Hawramanî herweha got: "Ev ne êrişâ yekem a Îranê ye li ser Hewlêrê. Eger Îran bixwaze rûbirûyê İsrailî bibe, gelek cihê din hene ku mûşekîn wê yên dûravêj dikarin bigihêjin û herwiha milîsên wê jî li Sûriyê hene. Gelek hevalbendê wê bawer dikirin ku Îran wê di şerê Xezzayê de rolek girîng bilîze, lê ji bo ku têkçûnen xwe veşere Îran êrişî Hewlêrê dike".

Îro rojek girîng û dîrokî ji bo me 22-ê çileya 1946-an, roja damezrandina dewleta Kurdî ya di bin serokatiya Qazî Muhammed a nemir e

Îro rojek girîng û dîrokî ji bo me 22-ê çileya 1946-an, roja damezrandina dewleta Kurdî ya di

xizmîn xwe, ji daneyên arşîvan ez dizanim, ku Major Wezîrê Nadîr ji aliyê dewleta Sovyetê ve gelek caran şandine Îranê. Bi nasnavê Reşît Bek, ew bi Kazî Muhammed re, bi Mela Mistefa Barzanî re hevdîtin pêk anî. Gelek daneyên girîng ên dîrokî ji hêla hukûmeta Sovyetê ve hatine dabeş kirin. Lî,

perdeyeke biçük li ser rastiya dîrokî vekir. Ez fêm dikim, ku dê pir zehmet be ku meriv wêneyek rast ji wan rojan bigire, lê ez bi rastî dixwazim rastiyê û sedema kuştinê bizanim. Wezîrê Nadîr lehengê serdema me ye, lehengê gelê xwe ye. Ez bextewar im, ku ji malbatek wisa malbatê min e.

bin serokatiya Qazî Muhammed a nemir e. Siyasetmedarê efsanewî û netirs, lawê gelê xwe hêja, xwe rîya hilbijartî ji bo berjewendiya Kurdistanâ serdest şopand. Mixabin, Qazî Muhammed tevî birayên xwe hatin darvekirin, dewleta bela we bû.

Em şehîdên xwe bi rîzdarî û xemgîni bi bîr tînin.

Lehengê mezîn Qazî Muhammed û Melle Mistefa Barzanî bi herfîn zêrin di dîroka kurdan de hatiye nîvîsandin.

Di vê roja girîng de ez dixwazim behsa navdarek bikim: ez, wek neviyek, wek jînek kurd, bi bîr bînim.

Wezîrê Nadîr hevkarê nemir Qazî Muhammed bû.

Ew nîvîskar û helbestvan, zimanزان, mamoste û filologekî navdar bû. Ji bo gel, ev tenê aliyekî jiyana wî ye. Aliyek din jî heye - ev çalakiya wî ya siyâsî ye. Wezîrê Nadîr leşker bû. Di dema Şerî Cîhanî 1941-1945 de, ew Fermandarê Navçeya Leşkerî ya Transcarpathian bû. Li gorî çîrokîn

ez dixwazim bibêjim ku bi bawerî tê zanîn, ku Wezîrê Nadîr li Tehranê hatiye kuştin û piştre birin Gurcistanê. Cenazeyê siyasetmedar ye navdar ji aliyê hevîna wî Nurê Polatova (filolog û mamosteyê mezîn) û bapîrê min Elîyê Evdilrehman (nîvîskar û helbestvanê navdar) bi trênenê hat birin. Ji gotinê bapîrê min ez dizanim, ku versiyona qezayê hatiye îcadkirin û di encamê de Wezîrê Nadîr mir.

Xizmîn mirîyan ji ber sedemîn ewlehiyê her dem ev versiyonê piştrast dîkin. Guhertoya pêbawer ew kuştin e, ku hat veşartin. Îro min

Ez ji çîrokîn xizm û hevalan, ji arşîvan gelek tiştan dizanim. Ez e egelek spasdar bim ji hemû kesen ku dê alîkariya min bikin û messenîra min ra binişsin. Bi rîzdarî,

Meyana Hesen Nadîr.

P.S. çend dîmenên dîrokî; Wezîrê Nadîr û navdarên kurd, Wezîrê Nadîr û Qazî Muhammed, Mela Mistefa Barzanî, xûşka Wezîrê Nadîr heskirî Balaxanim, xarzî ye Wezîrê Nadîr (kurê xûşka wi) Kinyazê İbrahim Mîrzoyev û prezîdent Mehsût Barzanî, Elîyê Evdilrehman, hevîna Wezîrê Nadîr-Nûrê Polatova.

Serokê Hevpeymaniya Siyade ya Iraqê êrişâ ser Hewlêrê şermezar kir

Serokê Hevpeymaniya Siyade ya Iraqê Xemîs Xencer, êrişâ moşekî ya Supaya Pasdarên Îranê li ser Hewlêrê şermezar kir û got: "Ez bi tundî êrişâ li ser bajarê Hewlêrê, bajarê pêkvejiyan û aştiyê şermezar dikim."

Xemîs Xencer diyar kir: "Ez vê binpêkirina giran a serweriya Iraqê şermezar dikim û piştgiriya pêngavê hikûmeta Iraqê bo lêkôlînkirina bûyerê dikim."

Hêjayî gotinê, di êrişâ şeva borî bi moşekîn balîstîkî û dro-

nan ji nav Îranê û komên girêdayî Îranê yên Iraqê ve hate kirin de, 8 deverên Hewlêrê hatin armancikirin.

Di êrişan de, karsazê Kurd

Pêşrew Dizeyî û keça wî ya bi navê Jînê ye 11 mehî, Kerem Mixayîlê ku karsazekî Iraqî yê Xirîstîyan e jî di nav de, çar welatiyên sivîl can dan.

İrəvan quberniyası

Qubernyanın tarixi

1849-cu il iyunun 9-da İrəvan quberniyası yaradıldı. Yeni quberniya və quberniya orqanları 1850-ci il yanvarın 1-dən fealiyyətə başladı. 20 Bütün keçmiş «Erməni vilayəti», o

İrəvanın vitse gubernatoru İsmayıllı bay Qaziyev öz həyat yoldaşı Əfruz xanım ilə

vilayətinin leğvi və yeni inzibati ərazi sisteminin təşkili ilə başlanan dövrür. 1840-ci ildə Erməni vilayəti leğv olmuş, 1849-cu il 19 iyun tarixli dekretle İrəvan quberniyası, quberniya tərkibində isə mahallar əvəzine qəzalar təşkil edilmişdir. Bu tədbirlərdə məqsəd idarəcilik əsulunu təkmilləşdirmək yanaşı, azərbaycanlıların əksəriyyət təşkil etdiyi əraziləri ermənilər yaşayış ərazilərlə birleşdirib birincilərin təsir dairesini azaltmaq, idarə aparatında ikinçilərin nümayəndələrini yerləşdirmek, beledliklə, ərazini yavaş-yavaş emrəniləşdirmək olmuşdur. İrəvan quberniyası tərkibində aşağıda göstərilən qəzalar təşkil olunmuşdur: 1.

ALEKSANDROPOL QƏZASI - buraya

sonralar Axuryan-Artık, Ani, Qukasyan, Qugark, Spitak adlandırılmış rayonların əraziləri;

NAXÇIVAN QƏZASI - müasir Naxçıvan MR ərazisi; Nor-Bayazet qəzası - buraya sonralar Hrazdan, Sevan, Nor-Bayazet, Martuni, Vardenis adlandırılmış rayonların, Kotayk rayonu Qırxbulaq bölgəsinin azərbaycanlılar yaşayış kəndlərin, habelə Krasnoselsk rayonunun Göyçə gölü etrafı əraziləri; Sürmeli qəzası - Araz çayının sağ sahilini (hal-hazırda Türkiye ərazisidir);

ŞƏRUR-DƏRƏLEYƏZ QƏZASI - buraya sonralar Yeğeqnədzor və Əzizbəyov adlandırılmış rayonların əraziləri, habelə Naxçıvan MR Sədərək rayonunun kəndləri; **İRƏVAN**

Paytaxt:

Rəsmi dili

Yerli dili

Etnik tərkibi - ermənilər 53,2%; azərbaycanlılar 37,8% inzibati quruluşu

Region

Tarix

- Yaranma tarixi
- Leğv olma tarixi

Sahəsi

- 1897

Əhalisi

- 1897 təxmininə
- Əhali sıxlığı

xarakter aldı. İrəvan quberniyasında ermənilərin xüsusi çəkisi xeyli artmağa başladı. Bu müharibədə ermənilərin feal iştirakı Rusyanın qələbəsində mühüm rol oynadı. Ermənilər də rus goşunlarının qələbəsinə çox böyük ümidi bəsleyir, belə hesab edirdilər ki, rus goşunlarının qələbəsi nəticəsində Türkiye ərazisinin ermənilər yaşayış bezi əyalətləri Rusyanın elinə keçəcək, bununa da "Böyük Ermenistan" mifinin reallaşması üçün şərait yaranacaqdır.

Onlar bu məqsədə çatmaq üçün hər vəchle rus goşunlarına yardım edirdilər. Belə ki, Tiflisdə, Yelizavetpolda, İrəvanda, hətta Bakida, ermənilər yaşayış bölgələrdə nümay-

Irəvanı "əhli üləma və şüəra şəhəri" kimi qiymətləndirdiyini vurgulayaraq yazar: "İster İrəvan Gimnaziyasında, ister İrəvan Müəllimlər

Seminariyasında təhsil o dərəcədə yüksək idi ki, onların mezunları Rusyanın, elecə də Avropanın ən güclü ali məktəblərində lazımi səviyyədə təhsillərini davam etdirə bilirdilər. Məsələn, İrəvan

Gimnaziyasının və Müəllimlər

Seminariyasının mezunlarından dünya şöhrəti alım, akademik Mustafa bəy Topçubaşov Kiiev universitetində, gimnaziyanın sonuncu qızıl medalçısı, görkəmləri alım və icimai xadim Əziz Əliyev Peterburq Hərbi Akademiyasında, professor Mehdiyan Yerevanski, məşhur hüquqşunas alım Miryusif Mirbabayev, icimai xadim Maqsud Məmmədov Moskva

1897-ci il üzrə milli tərkib

Qəzalar	ermenilər	azərbaycanlılar	kürdlər	ruslar	assuriyalılar
Aleksandropol qəzası	85,5 %	4,7 %	3,0 %	3,4 %	...
Naxçıvan qəzası	34,4 %	63,7 %	...	...	...
Yeni Bayazid qəzası	66,3 %	28,3 %	2,4 %	2,2 %	...
Sürmeli qəzası	30,4 %	46,5 %	21,4 %	...	...
Şərur-Dərəleyəz qəzası	27,1 %	67,4 %	4,9 %	...	...
İrəvan qəzası	38,5 %	51,4 %	5,4 %	2,0 %	1,5 %
Əcmiətdzin qəzası	62,4 %	29,0 %	7,8 %	...	...
Cəmi quberniya üzrə	53,2 %	37,8 %	6,0 %	1,6 %	...

işler keçirilir, "Türk boyunduruğu" altında guya inliyən ermənilər "azad etmək üçün" kömüllülər toplayıb rus goşunlarınına yardım etməye çağırıldır.

Əhalisi

1917-ci ilin statistikasına göre keçmiş İrəvan quberniyası əhalisinin 38 faizini müsəlmanlar, 60 faizini ermənilər təşkil edirdi: Şərur-Dərəleyəz mahalında ümumi əhalinin 66,7 faizi, Sürmələde 63,6 faizi, Naxçıvanda 59 faizi müsəlmanlar idi. İrəvan şəhərinin özünün əhalisi 43,4 faiz müsəlmanlardan ibarət idi.

İqtisadiyyatı - Məktəbləri

İrəvanda ilk qəza məktəbinin 172 il öncə, 1836-ci ildə Mirzə Molla Mehəmməd oğlu yaradıb. 1881-ci ildə İrəvan quberniyasında üç təhsil ocağı -

Universitetində, akademik Əhməd Recəbli İtalyanın Peruça şəhərində Ali Kral Eksperimental Ağır İnstitutunda, ziyan ocağının layiqli övladları Adil və Əslidər Muğanlınski qardaşları

Almanıyanın Leypsiq Universitetində təhsillərini davam etdirmişdilər... Akademik Heyder Hüseynov, böyük bəstəkarımız Səid Rüstəmov, görkəmlə elm xadimi və icimai xadim Həsən Seyidov da ilk təhsillərini İrəvan Gimnaziyasında almışlar. İrəvan Gimnaziyasının və Müəllimlər Seminariyasının fealiyyətinə 1919-cu ilde ermənilər son qoyular.

Şərur-Dərəleyəz qəzası

Şərur-Dərəleyəz - Şərur-Dərəleyəz qəzası İrəvan quberniyasında inzibati-ərazi vahidi.

İndiki Naxçıvan Muxtar

Respublikası ərazisinin bir hissəsini əhatə edirdi. Dağlıq (Dərəleyəz) və düzən (Şərur) hissələrində ibarət idi. Dərəleyəzde heyvandarlıq, Şərurda isə ekinçilik inkişaf etmişdi. 1886-ci ilin məlumatına görə, əhalisinin 70,5%-i azərbaycanlılardan ibarət idi. Kürdlər və b. milletlər de yaşayırdı. Rus

çarizminin köçürüme siyaseti ile əlaqədar 1851-ci ildən sonra ərazidə İrəvan köçürülmüş ermənilər de meskunlaşmışdı. Azərbaycanın, eyni zamanda Naxçıvan bölgəsinin Rusiya tərəfindən işğalından (1828) sonra çar hökumətinin 1870-ci il inzibati ərazi islahatına əsasən Şərur-Dərəleyəz ərazisində İrəvan quberniyasının tərkibinə daxil olan Şərur-Dərəleyəz qəzası təşkil edilmişdi.

Şərur-Dərəleyəz qəzası İrəvan xanlığı dövründə (XVIII əsrin 40-ci illəri - 1827) Şərur mahal kimi onun tərkibinə, Dərəleyəz isə Naxçıvan xanlığının daxil idi. Çar Rusiyası Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarını işğal etdikdən sonra burada "Erməni vilayəti" yaratılmışdı.

1840-ci il inzibati-ərazi bölgüsü zamanı "Erməni vilayəti" leğv edildi, İrəvan və Naxçıvan qəzaları təşkil olundu. 1849-cu ildə onların əsasında İrəvan quberniyası təşkil edilmiş, quberniyanın tərkibində beş qəza (İrəvan, Naxçıvan, Gümrü (Aleksandropol), Yeni Bayazid (Novobayazet) və Ordubad) yaradılmışdı. 1870-ci ildə isə Şərur və Dərəleyəz torpaqları əsasında yeni qəza - Şərur-Dərəleyəz qəzası (mərkəzi Baş Nəraşen) təşkil olundu. İ.Şəpenin 1829-32-ci illərdə tərtib etdiyi kameral təsvire görə, İrəvan eyaletinin Şərur mahalında 50 kənd qeydə alınmışdı. Bu kənd lərdə 1305 ailə yaşayırırdı. Onların hamısı azərbaycanlılar idi, bir nəfər də erməni ailəsi qeydə alınmamışdı. Əhalinin

sayı 6510 nəfər (3397 kişi, 3113 qadın) idi. Yalnız çar Rusiyasının köçürüme siyaseti nəticəsində mahalda ermənilər peydə olmuşdu.

Dərəleyəz mahalına İrəvan 336 ailə, yaxud 1757 nəfər (958 kişi, 804 qadın) köçürülmüşdü. Erməni ailələrinin köçürülməsi əhalinin etnik tərkibində qismən dəyişikliyə səbəb oldu. O zaman Naxçıvan eyaletinin Dərəleyəz mahalında 78 kənd qeydə alınmışdı. Burada da əhalisi, demək olar ki, azərbaycanlılardan ibarət idi. 1001 azərbaycanlı ailəsində 4583 nəfər (2411 kişi, 2172 qadın) yaşayırırdı. Ermənilər cəmi 58 ailə (0,57%), yaxud 288 nəfər (141 kişi, 147 qadın) idi.

Çar Rusiyasının köçürüme siyaseti nəticəsində Dərəleyəz mahalına İrəvan 507, Türkiyədən 8 ailə (cəmi 515 ailə) köçürülmüş, erməni əhalisinin sayı süni şəkildə 2773 nəfər artırılmışdı. 1917 il Qafqaz təqviminin məlumatına görə, Şərur-Dərəleyəz qəzasının sahəsi 2637,50 kv. verst idi. Qəzada 90250 nəfər (47399 kişi, 42851 qadın) qeydiyyata alılmışdı, onların 88496 nəfəri (98,05%) yerli sakin, 1754 nəfəri (1,95%) müvəqqəti yaşayışları idi. Şərur-Dərəleyəz qəzası əhalisinin təxminən 58493 nəfəri (64,8%) azərbaycanlı, 29165 nəfəri (32,3%) erməni və b. idi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Baş nazirinin Paris Sülh Konfransı sədrində 1919 il 16/19 avqust tarixli müraciətində Şərur-Dərəleyəz qəzası da azərbaycanlıların 72,3%, ermənilərin 27,1%, başqalarının 0,4% olduğu bildirildi.

Göründüyü kimi, İrəvan və Naxçıvan xanlıqları nın son dövründə, de mək olar ki, əhalisi ancaq azərbaycanlılardan ibarət olan Şərur-Dərəleyəz qəzasında ermənilərin sayı süni şəkildə bütün əhalinin üçdə birinədək artırılmışdı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaradıldıqdan sonra Şərur-Dərəleyəz qəzasını Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi elan etmişdi. Lakin bu əzəli Azərbaycan torpaqlarına əsəssiz iddia irəli sürən erməni-dəsnək hakimiyyəti digər bölgələrdə olduğu kimi burada da əhaliyə qarşı soyqırım siyaseti həyata keçirməyə başladı. Onlar etnik təmizləmə vasitəsilə bu ərazilərin erməni hakimiyyətinə keçməsinə can atırlılar. Lakin əhali erməni təcavüzünə qarşı qəti yətə müqavimət göstərirdi. Şərur-Dərəleyəz qəzası da mər kez Naxçıvan olan Araz-Türk Respublikasına da xil olmuşdu. Müttəfiq dövlətlər Naxçıvan, Sürməli və İrəvan qu bəniyasanın bir hissəsi ilə birgə Şərur-Dərəleyəz qəzasını da ermənilərlərə verməyə cəhd edir di.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti bu si yasətə qarşı qəti etirazını bildirmiş, Paris Sülh Konfransına etiraz notasında Naxçıvan, Sürməli, Şərur-Dərəleyəz, həmçinin İrəvan qu ber ni yasının bir his se si nin Azərbaycan Respublikası hökuməti tənən əlində sax lanmasını zəruri hesab etmişdi. Azərbaycan və Ermenistanın son ra veziyət dəyişdi. Şərur-Dərəleyəz qəzasının Dərəleyəz sahəsi bütünlükle Ermənistən SSR-ə verildi. Zaqqafqaziya MİK-in 1929 il 18 fevral tarixli qərarına əsasən, Azərbaycan SSR-in rayonlaşdırılması ilə əlaqədar Şərur-Dərəleyəz qəzası leğv edilmiş, tərkibindəki Qurdqulaq, Xaçık, Horadız k.-ləri torpaqları ilə birlikdə Ermənistəna qatılmışdı. Bu, Moskva müqaviləsinin (1921) və Qars müqaviləsinin (1921) şərtlərinə, eyni zamanda beynəlxalq hüquq normalarına tamamilə zidd olub, Azərb. xalqına qarşı xeyanətkar qəsd və cinayət idi.

Qazi Muhammed: "Artık düşmanlarınıza aldanmayın"

Bugün, yakın Kürt tarihinde önemli bir sayfa olan Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin 73.kuruluş yıldönümü.

Qadi Muhammet ve arkadaşları tarafından 22 Ocak 1946'da Doğu Kürdistan'ın Mahabat kentinin Çarçırı meydanında ilan edilen cumhuriyetin ömrü kısa olsa da, Kürt halkın özgürlük mücadeleşine büyük bir ivme kazandırmış, daha sonra ki görkemli mücadelelere zemin teşkil etmiştir.

Mahabat'ı işgal ederek Cumhuriyeti yıkan İran ordusu, 31 Mart 1947 tarihinde ilk Kürt Cumhurbaşkanı Qazi Muhammed'i, başbakan Hacı Baba Şeyh ve savunma bakanı Muhammed Hüseyinhan Seyfi Kadi'yı idam etti.

Kürtler bugünü Kürdistan şehitleri günü olarak anmaktadır.

Qazi Muhammed, Kürt cumhuriyetinin bayrağını, cumhuriyetin askeri güçlerinin komutanı Mela Mustafa Barzani'ye teslim etti.

HAK-PAR olarak, Qazi Muhammed ve arkadaşları şahsında, halkımızın haklı ve meşru özgürlük mücadeleşinde yaşamalarını feda edenleri bir kez daha rahmetle anıyoruz.

Qazi Muhammed'in vasiyeti

Bağışlayan ve Yüce Allah'ın adıyla / Binavê Xwedayê Dilovan û Mîhrîban.

Ey Kurd halkı!

Değerli kardeşlerim!

Zulüm ve baskın gören halkım!

Ben ömrümün son saatlerini yaşıyorum. Allah aşkına artık birbirinize düşmanlık etmeyein, sırtı verin, zorba düşmana ve zalimlere karşı durun. Kendinizi düşmana bedava satmayın.

Kürt halkın düşmanları çoktur, zorba ve acımasızdır. Her halkın, ulusun başarı sembolü, birliktir, işbirliği ve dayanışmadır. Birliğini sağlamayan, uyumu olmayan her halk, her zaman düşmanın baskısına maruz kalır, ezilir. Kürtlerin, yeryüzünde yaşayan öteki halklardan eksik bir yanı yoktur. Hatta siz yiğitliğinizle, fedakârlığınızla, baskından kurtulan halklardan daha ileridesiniz. Düşman, işinin gereği kadarıyla sizi ister ve işi bitikten sonra size hiç acımadır, sizi hiç affetmez. Düşmanlarının baskısından kurtulan halklar da sizin gibi diler, ama onlar kurtuluş için birliklerini sağlamışlardır. Yeryüzündeki tüm halklar gibi artık siz de ezilmeyin. Birlik olursanız, birbirinizi kıskanmazsanız, kendinizi düşmana satmazsanız, siz de kurtulursunuz.

Kardeşlerim,

Artık düşmanlarınıza aldanmayın, Kürtlerin düşmanları hangi ulustan ve guruptan

olurlarsa olsunlar, düşmanlarımızdır, merhametsizdirler, vicdansızdır, size acımadır. Sizi birbirinize kırdırlar, yalan dolanlarla, para-pulla sizi karşı karşıya getirirler. Kürt halkın düşmanları içinde en zalimi, en mel"unu, en Tanrı tanımı, en acımasızı Acem (Iran)"dır. (Iran) Kürtlere yönelik her türlü suçu işlemekten geri kalmaz, tüm tarihi boyunca Kürtlere düşman olmuş, kin gütmüştür, gütmektedir. İsmail Ağa'yı (Simko), kardeşi Cevher Ağa'yı, Mengur"lu Hamza Ağa'yı ve daha nicelerini, Kur'an'a yemin ederek kandırdılar, kalleşçe öldürdüler. Onlar, Acemlerin kendilerine iyi davranışlarına dair Kur'an üzerine ettiği yemine

ve Acemlerin söz vererek, hileyle kandırıp yakaladığı, öldürdüğü büyüklerimizi çok düşündüm. Onlar her zaman aklımdaydılar ve ben hiç bir zaman Acemlere güvenmedim. Ama onlar buraya (Mahabad) dönmeden önce, yoladıkları mektuplarla, elçi olarak gönderdiği ünlü Kürt ve Farslarla, Acem devletinin, Şah"ın kendisinin kötü amaçları olmadığına, Kürdistan'da bir tek damla kan aktımayacaklarına dair söz verdiler. Onların verdikleri sözün neticesini şimdî siz kendi gözlerinizle görüyorsunuz. Eğer aşiret reislerinin ihaneti olmasaydı, onlar kendilerini Acem hükümetine satmasayırlar, bunlar da bizim ve Cumhuriyetimizin başına gelmezdi.

resulü, halkım ve vatanın huzuruna yüz akıyla çıkacak bir ölümü istedim. Bu, benim için bir zaferdir.

Sevdiklerim,

Kurdistan tüm Kürtlerin evidir. Her evde, ev sakinlerine bildikleri iş verilir. Artık ötekilerin kıskanma hakkı yoktur. Kurdistan da böylesi bir evdir. Eğer siz birisinin bu evde çalışabileceğini biliyorsanız, bırakın çalışın.

Onun işine taş koymak olmaz artık. Sizden birisinin omuzlarında büyük sorumluluklar olmasından, yerine getireceği, sorumluluk duyacağı bilinenlerin payına büyük işler düşmesinden ve onun da bu işleri yapmasından üzüntü duymak olmaz. Emin ol ki Kurt kardeşin kindar düşmandan

inanın, iman edin, dini vecibeleri yerine getirmede güclü olun.

2- Aranızdaki birlik ve uyumu koruyun, birbirinize kötülük yapmayın, özellikle sorumluluk ve hizmet alanında tamahkar olmayın.

3- Düşmanın sizi aldatması için, eğitim seviyenizi yükseltin.

4- Düşmana özellikle Aceme inanmayın. Çünkü Acem birkaç açıdan sizin düşmanınızdır. Dininizin, ülkenizin, halkın düşmanıdır. Tarih ispat etmiştir ki Kürtler aleyhine sürekli bahane aramıştır. En küçük suçlarda dahi Kürtleri öldürüler, Kürtlere karşı her türlü suçu işlemekten geri kalmıyorlar.

5- Bu dünyada, birkaç günlük ve ömensiz bir bir yaşam uğruna kendinizi düşmana satmayın, çünkü düşman düşmandır, düşmana güvenilmez.

6- Birbirinize, siyasi, maddi, manevi ve namus alanlarında ihanet etmeyin. Çünkü hain, Allah"ın, insanların huzurunda suçludur, ihanet döner haini vurur.

7- Eğer sizden birisi, ihanet etmeden işini yapıyorsa, kendisine yardımcı olun, kıskançlık ve tamah için kendisine karşı durmayın, ya da Allah göstermesin onun hakkında yabancıların ajanı olmayın.

8- Bu vasiyetimde cami, hastane ve okullar hakkında yazdıklarımın yerine getirilmesini talep edin, bunlardan yararlanın.

9- Diğer halklar gibi baskı ve zulümden kurtulmak için mücadele etmekten geri durmayın. Dünya malî önemli değildir. Eğer vatanınız varsa, özgür ve serbestseniz, o zaman her şeyiniz var demektir, malınız, mülküüz, devletiniz, ülkeniz, saygınlığınız da olacaktır.

10- Allah'a olan can borcu dışında, kimseye borcum olduğunu zannetmiyorum. Ama eğer az ya da çok, borçlu olduğum birisi çıkarsa, ben geriye çok mal-mülk bırakıdım, gidip varislerimden borcunu istesin.

Birbirinizi tutmadığınız müddetçe başarılı olamazsınız. Birbirinize zulüm etmeyin. Çünkü Allah zalimleri çok erken yok eder. Zulüm ortadan kalkacak, bu Allah"ın sözüdür, Allah zalimden intikam alır.

Bu sözleri kulağınızı kûpe edeceğinizi umud ediyorum. Allah sizi düşmanlarınız karşısında zaferle ulaştırırın.

Sadi'nin buyurduğu gibi:
Amacımız nasihatti, yaptık.
Sizi Allah'a havale ettik, gidiyoruz.

Halkının ve vatanının hizmetçisi Qazî Mihemed.

Hak ve Özgürlükler Partisi
HAK-PAR Basın Bürosu

safça inandılar. Bugüne kadar olan tarih boyunca hiç kimse, Acemlerin sözlerine sadık kaldılar, Kürtlere verdikleri sözü tutup vaatlerini yerine getirdiklerini görmemiştir. Küçük bir kardeşiniz olarak size diyorum ki, Allah aşkına, birbirinizi tutun, birbirinize destek olun. Emin olun ki, eğer Acem size bal veriyorsa mutlaka içine zehir katmıştır. Acemlerin yalan vaatlerine, söllerine kanmayın, eğer Kur'an bin kez el basıp söz verse de amaci sizi kandırmaktır, hile yapmaktır. Ben ömrümün son saatlerini yaşıyorum. Diyorum ki size doğru yolu göstermek için elimden gelen her şeyi yaptım, canla başla mücadele ettim, bu uğurda gevşek davranışmadım. Şimdi de size diyorum ki artık Acemlere inanmayın, onların Kur'an'a el basarak verdikleri söyle inanmayın. Size nasihat ediyorum ki yüce Allah aşkına vaatlere artık kanmayın. Çünkü onlar ne Allah'ı tanıyorlar, ne peygamber, ne kıyamet gününe, ne Allah huzurunda hesap vermeye inanıyorlar. Onların nezdinde, Müslüman olsanız, Kürt olduğunuz için suçlusunuz, onların düşmanınız, malınız onlara helaldır.

Benim verdiğim söz "Sizi kötü kalpli düşmanın eline bırakıp gitme" değildi. Ben geçmişimi

Sizlere nasihatim, vasiyetim odur ki; çocukların okutun. Eğitim dışında, bizim diğer halklardan hiç bir eksikimiz yoktur. Halklar kervanından kopmamak için okuyun, okumak düşmana karşı en etkili silahtır.

Emin olun, bilin ki, eğer uyuşunuz, birliğiniz, eğitiminiz iyiye, düşmana karşı zafer kazanırsınız. Benim, kardeşimin ve amcaogullarımın öldürülmesi, gözünüzü korkutmasın. Amaçlarımıza ulaşana kadar daha bizim gibi birçok kişi, bu yolda öleceklerdir. Eminim ki bizden sonra da başka kişiler riyakârca aldatılarak ortadan kaldırılacaktır.

Eminim ki bizden sonra birçok kişi, bizden yetenekli ve bilinçli de olsalar, Acemlerin kurdugu tuzağa düşecekler. Ama umut ederim ki bizim ölmemiz, bağıri yanık Kürtlere, ibret olur, ders alırlar.

Size bir diğer vasiyetim de şudur: Halkın mutluluğunu, iyiliğini isteyin. Halk sizin yardımcınız olursa, eminim ki siz de Allah'ın yardımıyla başarıya ulaşırsınız. "Sen niye başarıya ulaşmadın" diyebilirsiniz. Cevap olarak diyorum ki, "Vallahi ben başarılı oldum. Ben halkın ve vatanın uğruna malımı, canımı veriyorum. Bundan daha büyük bir başarı, nimet olur mu?" İnanın ki ben her zaman Allah'ın, onun

daha iyidir. Eğer omuzlarında büyük sorumluluk olmasaydı, ben bugün darağacı altında olmayacağımdır. Birbirinize karşı tamahkar olmayın. Bizim emirlerimizi yerine getirmeyenler, sadece emirleri yerine getirmekle kalmıyorlardı, bize tam bir düşman gibi davranışlardı. Şimdi onlar çocukları arasında ve derin uykudalar. Biz kendimizi halkın hizmetçisi olarak gördüğümüz için, halka hizmet ettiğimiz için darağacının altındayız ve ben son saatlerimi vasiyetimi yazarak geçiriyorum. Eğer omuzlarında büyük bir sorumluluk olmasaydı, ben de çocukların arasında, derin uykuda olurdum. Oysa ben şuan da ölümünden sonra yapmanız gerekenler konusunda nasihatlerimi yazıyorum. Ve eminim ki eğer sizden biri benim sorumluluğumu almış olsaydı, şimdî o darağacı altında olacaktır.

Allah'ın rızasını almak için, halkın hizmetkârı olan bir Kürt olarak, omuzlarındaki sorumluluk gereği aşağıdaki nasihatleri ediyorum. Umud ederim ki, şuan itibaren dersler çıkarır, nasihatlerime uyarsınız, Allah'ın yardımıyla düşmana karşı zafer kazanırsınız.

1- Allah'a, peygambere (Allah'ın selamı üstüne olsun) ve Allah'ın yanında olan her şeye

Ə h m e d e   H e p p o
(Əvvəli ötən sayımızda)

Yallı mahnılarının hər birinin özünə məxsus havası, ritmi, qaydası vardır. Mahnıların mövzu dairəsi də genişdir: sevgi, məhəbbət, təbiət təsviri, ictimai motivlər və s.

Yallı mahnılarını ən çox gənclər ifa edirlər. Bu mahnıları şənliliklərdə, toylarda oxuyurlar. Gənclərin xoşladığı şənliliklərdən biri "Bindarük"dur.

"Bindarük" /"Ağac kölgəsində"/ şənliyi hər il yazın ilk ayında keçirilir. El-obanın gəncləri bəzənib-düzənir. Kimi yağı, ət, pendir, şor, çörək, kimi də qab-qacaq götürüb əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş ağacın altına yığışırlar. Oğlan və qızlar əl-əl tutub yallı mahnıları deyə-deyə oynayırlar, sevgililər əhd-peyman bağlayırlar.

Kurd xalqının bayramlarından danişarkən "Novruz" bayramından bəhs etməmək olmaz. "Novruz" – "nûh roz" qədim kurd dilində "yeni gün" deməkdir. Əfsanəyə görə kurd xalqının təşəkkül tapması novruzla bağlıdır. Xalqın inancına görə "Novruz və kurd" əkizdir. Məhz buna görədir ki, əksər kurd şair və yazılıcları yaradıcılıqlarında "Novruz" u tərənnüm etmişlər.

Bələliklə, qeyd etmək lazımdır ki, kurd mahnıları xalqın adət-ənənəsi ilə, tarixi və azadlıq uğrunda mübarizələri ilə, istək və arzuları ilə sıx surətdə bağlıdır.

Məlum olduğu kimi xalq arasında "Məmə Alan" və ya "Məm və Zin" kimi şöhrət tapmış dastan əsasında XVII əsrin məşhur kurd şairi Əhməd Xani "Məm və Zin" adlı, aləmə səs salmış, bir poemə yazılmışdır. O, bu poemada Novruz bayramından daha bədii və bir qədər başqa şəkildə istifadə etmişdir.

Dünya görmüş qoca, aqıl ixtiyar,
Bizi əhvalatdan edib xəbərdar
Dedi: "Qədim vaxtdan eldən-obadan,
Bir adət qalibdi dədə-babadan,
Şərqiş şahsuvari - şəfəqli soltan,
Alib mart ayının döndüyü zaman,
İlbaşı bürçünə gedib girəndə
Şadlıq yayıldı şəhərə, kəndə,
Geyib toy paltarı əyninə hərə,
Qoca, cavan-hamı başlardı seyrə.
Novruz şənliyində - ilin xoş günü
Olardı qəlblərin toyu, düyüni.
Cavanlar çəməni edərdi məskən.
Səhralar əvrilib olardı gülşən.
Çırın, gözəl - göyçək, min bakirə qız,
Pəri, mələk, huri, günəş, ay, ulduz
Bəzənib - düzənib inci taxardı.
Hamı şənlik edib seyrə çıxardı
Amma nə töhmətlə, nə də minnətlə
Hörmətlə, izzətlə, gözəl adətlə,
Çəmənləri gəzib, seyrə dalmağın,
Səhrani dolanıb, rübab çalmağın
Məqsədi bu idi: hər aşiq olan,
Arzusu, istəyi qəlbində qalan,
Hamı bir-birini tanısın, bilsin
Sevənlər sevilsin, seçən seçilsin!

Izah etməyə ehtiyac yoxdur ki, Novruz bayramındaki əhvalatlar Xanının beyləri ilə həməhəng səslənir.

Başqa xalqlarda olduğu kimi, kurd folklorunun da irihəcmli janrı dastan-

DASTANLARDA YAŞAYANLAR

Əlçatmaz abidələrə doğru

lardır.

Bu dastanların özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Məsələn, Azərbaycan xalq dastanlarında şerlərdən qismən istifadə edildiyi halda, bir sıra kurd dastanları /"Dündim" in, "Qər və Kolik" in, "Əli xarziya"nın bəzi variantları, "Zəmbilfros", "Şeyx Sənan" başdan-başa mənzumdur.

Filologiya elmlər doktoru professor P.Xəlilov şifahi xalq ədəbiyyatından bəhs edərkən göstərir ki, "şərə üstünlük verilməsi poeziyanın xalq hayatındakı müstəsnə rolü ilə əlaqədardır". Kürd şifahi xalq ədəbiyyatında bunun bir səbəbi də köçəri həyatla bağlı olmasıdır.

Heç vaxt yadelli işgalçılara boyun əyməyən tayfa və qəbilələr arasındaki vuruşmalardan həmişə ziyan çəkən mübarizələrlə dolu tarixə malik kurd xalqı, dərə-kədərini poetik sözə çevirmək-lə təsəlli tapmışdır.

Tarixən üsyanə qalxan kürdlər dəfələrlə məğlubiyyətə uğramışlar. Bu,

Şeyx Silə got:

*Evdalé Zeynē kaleki
Xerifi ne dengbēje,
Ruzé xwe naxaze ji Xwedē,
Dixaze ji mala Şero və tornē.
Xwedē dizane, mér dizane,
Roja īroyîn ezē usa biqîrim,
Bira tu meclisida ne bējin,
Ser Şeyx Siléra heye dengbēje.*

Evdalé Zeynē got:

*Dilē min dîdeme, ha dîde me,
Çem-kanîya leme-leme,
Singé min kitêbe,
Zimané min qeleme,
Hetanî naha kesekê çoka xwe ne kutaye
Çoka Evdalé Zeynēye...
Tenê aşiqek heye navê wî Kereme,
Ew jî dimîne welatê eceme.*

Sətri tərcüməsi:

*Şeyx Sile dedi:
Əvdale Zeyne səsi batmış,
Düişkən bir qocadır:
Ruzisini tanrı dərgahından istəmək əvəzinə,*

ruhdandışmə hallarına gətirməyə bilməzdi. Belə vaxtlarda kürdünitməyən bir varidatı vardır: O, öz əfsanələrini yaradıb yaşadı, həmin sərvət kurd xalqının dirlik bulağıdır. Həmin bulaqdan xalqın üzəyinə təpər, qollarına qüvvət gelir.

Tarixi şəraitlə əlaqədar kürdlərin həyatında yazı-pozu çox ləng inkişaf etdirmişdir. Bu baxımdan, əksər dastanlar real həyat hadisələrini əks etdirən ən yaxşı və yeganə abidə kimi qarşımızda dayanır. Cənubi bunlarda tərənnüm edilən surətlərin bəziləri tarixi şəxsiyyətlərdir.

Başqa xalqların, xüsusilə Azərbaycan xalqının dastanlarını əşrər boyu yaşadan aşıqlardırısa, kürdlərdə də bu tarixi vəzifənin öhdəsində dəngəbjələr-nəgməkarlar olmuşlardır.

Dəngəbjələr iki qismə bölünür: birincilər həm nəgmə qoşur, həm gördüyü, şahid olduğu qəhrəmanlıq vuruşmalarını dastana çevirir, həm də bunu ifa edirlər, nəsildən-nəslə ən qiymətli bəxşeyiş kimi bəxş edirlər. İkincilər isə ancaq ustad nəgməkarların yaratdıqlarını, eşitdiklərini, bildiklərini gözəl səslə ifa edirlər.

Təəssüf ki, yaradıcı dəngəbjələrin bir çox inciləri vaxtında yazıya alınmadığından itibatlıdır. Bəzi dəngəbjələrin isə şerləri indi də dillər əzbəridir. Məsələn, Şeyx Silenin və Əvdale Zeynenin deyismələrində aşağıdakı parçaya nəzər salıq.

*Gedib Şəroya əl açır,
Allaha agah olsun, ərlər bilsin ki,
Bu gün yenə səsimi zilə qaldıracağam,
Qoy məclislərdə deməsinlər:*

Şeyx Siledən üstün bir dəngəjə var:

*Əvdale Zeyne dedi:
Ürəyim ələ mənzərəli aləmdi ki,
Orada çaylar; bulaqlar zümrüdylə çağlayı;
Sinəm-kitab,
Dilim qələmdir;*

İndiyəcən heç kəs

Əvdale Zeynenin dizini qatlaya bilməyib

Mənə tay gələn bircə aşiq var – Yanıq Kərəmədi

O da əcəm oğludu, əcəm ölkəsində yaşıyır:

Şeyx Sile və Əvdale Zeyne xalq arasında ustad sənətkar kimi şöhrət qazanmışlar. Onlar sənət meydandasında üzüüzə gələrkən bir-birlərini sinaqdan keçirmək istəyirlər. Əvdale Zeyne öz şöhrəti ilə öyünərək yalnız Yanıq Kərəmin ona tay olacağını söyləyir.

Tək nəgmələrdə deyil, nağıl və dastanlarda, atalar sözü və zərbi-məsəllərində də kurd və Azərbaycan xalq ruhunun yaxınlığı, necə deyərlər, yaradıcılıq qohumluğu hissə edilir.

Qədim kurd xalq dastanları ancaq XVIII əsrənə folklorun başqa nümunələri ilə yanaşı yazıya köçürülməyə başlamışdır.

Kurd ədəbiyyatı tarixində adı həmişə ehtiramla çəkilən rus konsulu A.D.Jaba 1858-ci ildə Türkiyədə olarkən kurd şair-

alimi Molla Mahmud Bayəzidinin vasitəsi ilə bir sıra kurd şairinin əlyazmasını və folklor nümunələrini toplayıb özü ilə Peterburqa aparmışdır. Bu xalq inciləri /onların arasında dastan da vardır/ S.Şedrin adına kitabxanada saxlanılır. A.D.Jaba həmin nümunələrdən bir kitab hazırlayıb 1860-ci ildə fransız dilində çap etdirmişdir.

Akademiklərdən V.A.Qordlevski, N.Y.Marr, İ.A.Orbeli və başqaları kurd şifahi xalq ədəbiyyatı ilə maraqlanmış, nümunələr toplamış və bu ədəbiyyat haqqında qiymətli, dəyərli fikirlər söyləmişlər.

İrəvan qəzasının rəisi S.A.Yegizarov Tiflisdə 1881-ci ildə maraqlı və əhəmiyyətini hələ də itirməyən "Kurməndjinski teksti" (Kurməndjinski-mətnləri) adlı kitab nəşr etdirmişdir. Həmin kitabda başlıca olaraq dastanlar toplanmışdır. Əsər kurd və rus dilində nəşr olunub.

Kurd şifahi xalq ədəbiyyatı A.Sosin, E.Prim, O.Mann, H.Makaş və başqaları tərəfindən müxtəlif illərdə toplanıb tərcümə olunaraq alman və ingilis dilində çap etdirilmişdir.

Kurd şifahi xalq ədəbiyyatının toplanmasında və nəşri sahəsində folklorşunas S.Akuninin də böyük xidmətləri olmuşdur. Uzun illər dastan və başqa folklor nümunələri toplamış, 1903-cü ildə "Eminske etnoqrafiyekie sbornik" məcmuəsinin beşinci nömrəsində bunların əksərini dərc etdirmişdir.

Keçmiş Sovet İttifaqında yaşayan kürdlər də öz xalqının ədəbiyyatı, folkloru və tarixinin unudulmaması, toplanması, nəşr olunmasında sanballı töhfələr vermişlər. Folklorşunas Həciye Cindi və etnoqraf Əmine Əvdalla birlikdə toplaşdırılmış "Kurd folkloru" adlı sanballı kitabı 1936-ci ildə Yerevanda çap olunur. Kurd dastanlarının bəziləri, bir sıra başqa folklor inciləri həmin kitabda ilk dəfə nəşr üzü gördü. Kitabın qiyməti ondadır ki, burada bir çox dastanın müxtəlif versiyaları toplanmışdır. "Qər və Kölk" in 30 variantı verilmişdir. Onu da qeyd etməliyik ki, bu dastanların bəziləri Suriyadan, İraqdan, Türkiyədən, Ermənistana gələn və kürdə danışan ermənilərin dilindən qələmə alınmışdır.

Müasir folklorşunas Həciye Cindinin kurd şifahi ədəbiyyatının toplanması, nəşri və tədqiqi sahəsində xidmətləri böyük dərəcədədir. Xüsusilə dastanları başqa dilərə tərcümə işində etdiyi "Qər və Kölk" (1947) və başqa dastanlar oxucular tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Onun hazırladığı "Kurdskie epiçeskie pesni-skazi" kitabı 1962-ci ildə Moskvada rus dilində çapdan çıxmışdır.

Bundan başqa, dördüncü dərəcədə kurd nağılları və "Kurd folkloru" adlı kitablar da Həciye Cindinin zəhmətinin bəhrəsidir.

Leningrad Şərqşuraslıq İnstitutunun professoru Q.K.Kurdoyevin və həmin institutun alımlarından kurdşunas M.B. Rudenko və Ordixane Cəlilin də bu sahədə əməkdləri az olmamışdır.

Bundan başqa, xarici ölkələrdə, xüsusən İraqda və İranda da bir neçə kurd dastanları, başqa folklor nümunələri də nəşr olunub.

(Ardı var)

Navdarekî Edebiyata Kurdî ya Sedsala 20-an

Eliyê Evdirehman

Konferansa ku îro li Alma Ataya Qazaxistanê tê lidarxistin, civîneke navneteweyî ye û cara duym e ku di vê derecê de ji bo nivîskar û rewşenbîrekî kurd re tê kirin. Cara yekemîn sala 2011an, dîsa li Alma Atayê ji bo 100 saliya Wezîrê Nadîrî bîranîn û konferanseke wiha hatibû lidarxistin. Helbet ev kar bi alîkarî û piştevaniya Yekitiya Nivîskaran û Yekitiya Kurdên Qazaxistan - Berbangê- tê derbaskirin. Ji ber vê yekê jî zehf şâ û serbilind im. Li ser navê rêxistina me ez hemû mîvan û tevgerên vê konferansê silav dikim.

Dost û hevalên hêja, xwişk û birayêñezî!

Helbet her bendeyê ji bo miletê me, çand, dîrok, huner û zimanê me ked û xebat daye, bûye serbilindiya gelê me. Di vê parê de rola nivîskar, helbestvan û rojnamevanê me gelekî bilind e. Lî hinek kes hene ku rol û girîngiya wan zêdetir e, ew çav û ronahiya gelê me ne, her ku diçe hub û hezkirina wan di dil û mejiyê me de zêdetir dibin. Eliyê Evdirehmanê Momîn jî yek ji wan kesan e.

Eliyê Evdirehman ew kes e ku heta dawiya jiyana xwe ji bo miletê xwe, ji bo çanda xwe, ji bo zargotina gelê xwe çerçirî. Ked û emegeke wiha da ku ne tenê li Qefqasyayê û Sovyeta Berê, lê li seransera Kurdistanê û li derveyî welat, di nav kurdên ku hinek bêhna kurdayetiyê ji wan tê de, bû delalekî ber dila.

Eliyê Evdirehman her çiqas bi nivîsar, helbest, çîrok û romanên xwe bûye yek ji mîrxasên ziman û edebiyata me kurdan, ew her wiha di qada leşkeriyê de jî mîrxas û şoreşgerekî naskirî ye. Di wextê xwe de endamekî pêşeng ê Partiya Komûnist û sosyalîzmiyê bûye.

Eliyê Evdirehman 20ê meha 1ê (Çileya Paşîn), sala 1920î li gundekî Wanê ji dayik dibe. Kurê Evdirehmanê Momîn û Emîneya Nebî Begê ye. Di 6 saliya xwe de, malbata wî tevî êl û eşîra giran a Birûkiyan ber bi wî alî Erezê ve tê sirgunkirin. Malbat pêşî li Nexçîvanê bi cih dibe, paşê derbasî Ermenistanê dibe. Dibistana Seretayî di 15 saliya xwe de li gundê Şewalikaya li ser sînorê İdirê dixwîne.

Di Şerê Cîhanê Yê Duyemîn de li dijî faşizma alman şer kiriye. Beriya şer û pişti şer di Wezareta

Rewşenbîriyê de, li nehiyeye Basargeçerê wekî dersdar ango mamoste û serkarê perwerdeya nehiyê kar kiriye.

Gava sala 1955an Rojnameya Riya Teze cara duyemîn dest bi weşanê dike, Eliyê Evdirehman jî yek ji wan navan e ku ked û emega xwe tevli karê rojnameyê dike. Di vê heyamê de li ser edebiyatê geş dibe û beriya salên 1960î berhemên xwe yên edebî dinivîse û çap dike.

Ji van berhemên wî "Morof" sala 1957an di nava Berevoka Nivîskarêne Kurdên Sovyetê de tê weşandin. Berhemâ duduyan "Xatê Xanim" sala 1959an li Yêrevanê çap dibe. Romana wî ya ewîlîn "Gundê Mîrxasan" sala 1968an li Yêrevanê ronkahiyê dibîne. Li ser naveroka vê romanê, Erebê Şemo romana xwe ya ewîlîn "Dimdimê" nivîsiye.

Kitêb, nivîs û helbestên Eliyê Evdirehman li çend ziman û hatine wergerandin.

Em dikarin bibêjin ku ew ji helbestê derbasî nivîsandina çîrok û romanen bûye. Çîmkî wî herdem digot: Ji bo derd û kulên miletê xwe bibêjim helbest têra min nake, loma derbasî çîrok û romana bûme."

Romana wî ya duyemîn jî sala 1989an dîsa li Yêrevanê li kitêbxa ana kurdî zêde dibe. "Dê", "Hesreta Min" û "Gulistanê" sê kitêbên wî yên helbestan in ku mirov di wan de hesreta welatê bav û kalan, kurdayetiya pak, bedewiya tebîetê, bengîtî û evîndariyê dibîne.

Eliyê Evdirehman di heman roja hatiye dînyayê de ango 20ê meha 1ê, sala 1994an li Bakûya Azerbaycanê rehma Xwedê dike. Gora wî li Bakûyê ye.

Hosteyekî sêwirandinê
Têmâyên sêwirandinê Eliyê Evdirehman cuda cuda ne. Di berhemên wî de têmâyên welat û welatperwerî, hezkirina rî-dirb, deşt û newal, çiya û baniyên Kurdistanê bi awayeke zelal û berbiçav xuya dibe. Gava kurdekkî binê dînyayê jî beşek ji helbest û nivîsarên wî dixwîne, xwe di nîveka welatê bav û kalan de dibîne, çawa ku li ber Çemê Erezê be, çawa ku li Zozanê Serhedê be, çawa ku li keviya Behra Wanê, Bircêni Diyarbekirê, Mezelê Mem û Zînê û li ber Qesra Îsheq Paşa, li ber ziyyareta Ehmedê Xanî be, dikeve nava ruhekî milethezî û welatperweriyê.

Ew di serpêhatî, çîrok, helbest û romanên xwe de hosteyekî sêwirandinê ye. Her beşike ji nivîsarên wî, mîna şerîdeke filmê sînemayê ye. Teswîr û sêwirandinê wî mirovan şaş û metel dihêle. Ew ne ku tenê nivîskar û hosteyê xeberên bedewetiyyê ye, her wiha ew wênekêşekî jêhaî ye ku ji her firçelêdana wî, nexş û nîgar derdikevin. Her xwendevanekî wî, her wênekêşek gava nasiya xwe dide efirandinê wî, dikare ser hîma wan tabloyên hêja çêke. Ew di nivîsara xwe de bedewiya keça kurd, gundê kurda, tebîeta Kurdistanê, klasikên

wêjeya kurdan, serok û rîberêne gelê kurd ku serê xwe ji bo azadiya kurd û Kurdistanê dane, dostî, biratî û yekitiya gelan bi hosteyî tîne ziman û pênuşike adan diafirîne.

Di xwendina van berheman de mirov pê dihese ku ew kurekî deşt û zozana ye. Çîma wîsa dibêjîm? Ji ber ku gotin û xeberdanê wî saxlem, dewlemend û kurdîya xas in. Mirov baş dibîne ku haya wî baş ji zargotina kurdî heye. Mirov baş dizane ku herdem wekî ber û pêşiyê xwe, li civata sazbend û dengbêjan quesidiye û guhdariya wan kiriye.

Rehmetiyê Eliyê Evdirehman herdem di nav nivîskar û rewşenbîrên welatê xwe de kesekî hezkirî bûye. Herdem fikir û ramanê xwe bi hev re guherandine û li ser xebatên hev kar kirine. Eliyê Evdirehman jî li ser berhemên nivîskarêne kurd kar kiriye, nivîskarêne kurdan jî li ser berhemên wî kar kirine. Di nav van têkilî û nêzîktêdayînan de, têkiliya wî bi Wezîrê Nadîrî, Nado Mexmûdov, Şamil Esgerov, Nadir Nadirov, Mihemedê Siloyê Bava, Wekîl Mistefayev, Erebê Şemo, Xelîlê Çaçan, Heciyê Cindî, Emînê Evdal, Casimê Celîl, Eskerê Boyik, Wezîrê Eşo, Emerîkê Serdar, Şekroyê Xudo û yên mayîn re heye ku mirov dikare bi rojan behsa van têkiliyan bike.

Helbet têkiliya wî û ciwanên wekî min gelekî baş bû. Ez herdem xwe wekî şagirtekî wî dibînim. Ez di nava jiyana xwe de, pêşketina xwe de, kar û xebatên xwe de wî wekî mamosteyekî xwe dibînim.

Di efirandinê wî de şerîn welatperweriyê

Di efirandinê Eliyê Evdirehman de bi awyeke eyan û berbiçav mirov rastî şer û mîrxasiyên kurdan tê. Wî bi gotin û qelema xwe li dijî dagirkirya li ser welatê xwe, serî hildaye, car hatiye bûye mertalek li dijî zîlm û zoriya li ser milet û welatê xwe.

Eliyê Evdirehman di hemû berhemên xwe de dide kifşê ku ew erf û edetên me û zargotina me baş bi kar tîne. Her ci kesê beşek ji xebatên wî bixwîne, wê bibîne ku ew di warê zargotinê de çiqas dewlemend e.

Eliyê Evdirehman hem ji zargotinê îstîfade dikir, hem jî bixwe zargotin çedîkir, ser de zêde dikir û belav dikir.

Eliyê Evdirehman di nav çend rewşenbîr û nivîskarêne kurdan de ye ku nav û dengê wî sînorêne Qefqasan derbas kiriye û li ser anserê dînyayê di nav kurdan de belav bûye. Piraniya berhemên wî yên li ber destîn me, di nav otorîteyên ziman û edebiyata kurdî de bi pesindariyeke ku heq kiriye têne binavkirin.

Eliyê Evdirehman li pey xwe gelek şagirt hiştin û di nav gelê xwe de bû find û çirayeke zindî ku îro jî şewq û şemala xwe winda nekiriye.

Kinyazê İbrahîm Akademîsyen û Profesor Serokê Yekitiya Kurdên Qazaxistanê - Berbangê

Serokwezîr Mesrûr Barzanî serexweşiyê li Newzad Hadî û Barzan Qesab dike

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê behînameyek arasteyî Newzad Hadî û Barzan

Qesab dike û hevxemiya xwe ji bo koça dawiyê ya xûşka wan diyar dike.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî duh (Duşem, 22.1.2024) behînameyek arasteyî Newzad Hadî û Barzan Qesab kir ku tê de hatiye, "Ji bo koça dawiyê ya xûşka we ya rîzdar, ez serexweşiyê li we dikim û hevparê xema we me. Xudayê mezin canê wê bi behîstê şâ bike û sebr û hedarê bide binemala we". Deqê behînameya Serokê Hikûmeta Hwrêma Kurdistanê

Rîzdar Newzad Hadî û rîzdar Barzan Hadî Qesab

Ji bo koça dawiyê ya xûşka we ya rîzdar, ez serexweşiyê li we dikim û hevparê xema we me. Xudayê mezin canê wê bi behîstê şâ bike û sebr û hedarê bide binemala we".

Mesrûr Barzanî

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê

Li Erbîlê (Hewlêr) 3 roj şîn hat ragihandin

Piştî êrîşa Îranê ya ser Erbîlê, parêzgerê Erbîlê Umîd Xoşnaw ragihand ku 3 roj şîn

ragihandine. Êrîşen İraniyan yên ser xelkê sîvîl bi tundî hatin şermezarkirin. Parêzgerê Erbîlê Umîd Xoşnaw bi nivîskî ragihand û got:

"Bê ku ti sedemekî hebe xelkê sîvîl kirine hedef. Êrîş ne rewâ û zalimane ye. Em êrîşê bi tundî şermezár dikin. Ji bo cangoriyan me 3 roj şînê ragihandiye."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî gotibû ku êrîşen fuzyeyen balîstîkî yên Îranê, êrîşekî namerdane ye û divê êrîş bê bersiv nemîne.

Serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî bi tundî li hemberê êrîş rawestiyabû û gotibû:

"Li hemberê vê neheqiyê û zîlmê emnikarin zêdetir bêdeng bimînin. È me jî sînorê sebra me heye."

Dayikeke 83 salî hat desteserkirin

Li bajarê Amedê yê Bakurê Kurdistanê Sidika Suleymanoglu 83 salî hat desteserkirin.

Di çarçoveya lêpirsîna Serdozgeriya Komarê ya Çanakkaleye de îro li Amedê bi ser malan de hat girtin.

Li gorî nûçeya MAyê di encama serdegirtina malan a li Amedê de dayika 83 salî Sidika Suleymanoglî û bûka wê Netîce Suleymanoglu 53 salî hatin desteserkirin.

Hêzên ewlehiyê kesên hatine desteserkirin birin Rêveberiya Ewlehiya ya li Sûrê.

Li gorî nûçeyê, polîsan di heman demê de bi ser mala malbatê ya li gundê Cirnokiya navçeya Hezroye de jî girt.

Mesrûr Barzanî û Sûdanî Îranê ji lîsta xwe ya Davosê derxistin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û Wezîrê Derve yê rejîma Îranê Husêr Emîr Ebdulahîyan re betal

Serokwezîrê Iraqê Mihemmed Shiya es-Sûdanî, civînên xwe yên bi kirin. Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî û

Serokwezîrê Iraqê Mihemmed Shiya es-Sûdanî li Davosê civîn û danûstandinên xwe yên dîplomatîk de wê bi Wezîrê Derve yê Îranê re jî cuda cuda hevdîtin pêk anîbûna.

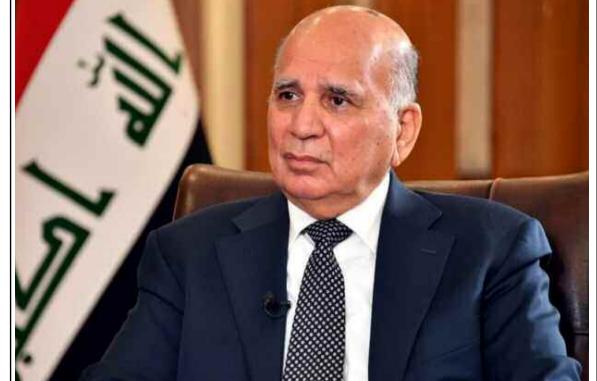
Pîstî êrîşa rejîma Îranê ya mûşekî ya li dijî Hewlêrê ku bû sedema kuştina 4 kesan û birîndarbûna 6 kesan, Mesrûr Barzanî û es-Sûdanî civînên xwe yên bi Wezîrê rejîma Îranê Ebdulahîyan re betal kirin.

Di derbarê mijarê de daxuyanî ji Wezareta Derve ya Iraqê hat. Wezaretê di daxuyaniya xwe de wiha ragihand:

"Me roja sêsemê li ser êrişa mûşekî ya Îranê ya li Hewlêrê di derbarê Îranê de gilînameyek pêşkêşî Konseya Ewlehiyê ya Neteweyê Yekbûyî (NY) kir.

Fuad Hisen: Îran nikare bi Tel Avîvê li Hewlêrê dide

Wezîrê Derve yê Iraqê Fuad Husen, di derbarê êrîşa rejîma Îranê ya li dijî Hewlêrê de ji CNNê re peyivî. Husen anî ziman ku Îran

nikare li Tel Avîvê bixe, ji ber wê yekê rîya xwe li Hewlêrê dibîne û êrîşî Hewlêrê dike.

Husen dilgiraniya xwe ya ji ber êrîşa rejîma Îranê destnîşan kir û got: "Iraq û Herêma Kurdistanê berdêla aloziyên navbera Washington û Tehranê didin. Ji ber wê yekê Tehran êrîşî Hewlêrê dike."

Wezîrê Derve yê Iraqê Fuad Husen li Swîs-reyê li civîna Davosê di hevpeyvîna bi CNNê de got: "Cihê mixabiniyê ye ku di navbera Washington û Tehranê de alozî heye. Niha aloziya di navbera Îsraîl û Îranê de jî heman bandorê li ser Iraqê kirine. Ev êrîş, binpêkirina hiqûqa navneteweyî ye. Ji ber vê yekê me tedbîrên cûrbecûr girtin û em cûn New Yorkê û me li Konseya Ewlehiyê ya Neteweyê Yekbûyî (NY) giliyê Îranê kir."

Li hemû dibistanê Kurdistanê dê ji bo şehîdan deqîqeyekê rêt were girtin

Wezareta Perwerdeyê ya Herêma Kurdistanê ragihand ku sibe li hemû saziyên perwerdeyê yên fermî û taybet ji bo bîranîna şehîdên êrişa Îranê ya li Hewlêrê dê deqîqeyekê rêt were girtin.

Wezareta Perwerdeyê ya Herêma Kurdistanê di daxuyaniya xwe de ragihand ku ji bo şermezarkirina êrişa 15ê Kanûna Paşînê ya li Hewlêrê, ji bo bîranîna şehîdan berî destpêkirina dersa yekem li hemû dibistanan merasîmek tê lidarxistin.

Di daxuyaniya Wezareta Perwerdeyê ya Herêma Kurdistanê hat gotin:

"Sibe dê rîveberên hemû saziyên perwerdeyê li ser vê zilm û sûcê mirovahiyê ku tu hincet jê re nînin, axaftinekê bikin û li ser îradeya bilind a Kurdistanê û peyama aştiyê were axivîn."

Bi armanca şermezarkirina êrişa Îranê ya li Hewlêrê û bibîranîna giyanê pak ê şehîdan, dê sirûda Ey Reqîb were xwendin û berî destpêkirina dersê deqîqeyekê rêt were girtin."

Şeva 15ê Kanûna Paşînê saet 23:30ê Supaya Pasdarana a Îranê bi 11 mûşekên balîstîk êrişî Hewlêra paytext kir û 5 mûşek li mala karsazê Kurd Pêşrew Dizeyî ketin.

Di êrişê de ji bilî Pêşrew Dizeyî keça wî ya 11 mehî Jîne, mîvanê wî karsazê Îraqî Kerem Mîxayîl û karmenda wî ya welatiya Fîlipînê şehîd ketin.

Sefîn Dizeyî: Iraq bûye qada nakokyîn Îranê

Berpîrsê Fermangeha Pêwendiyê Derve ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê Sefîn Dizeyî ragihand, ew tiştê ku li hember Herêma Kurdistanê hatiye kirin, karesatek e, Îran ku ji bo veşartina tawanên xwe, bi çend behaneyan Iraq kiriye qada hevrikiyê.

Sefîn Dizeyî di kongreyeke roj-namevanî de ragihand, "ti pîrsîgirêkîn me ligel Îranê tune bû, berûvajî vê yekê demeke dirêje pêwendiyê me yên baş hene. Tiştê ku li hember Herêma Kurdistanê hatiye kirin karesatek e. Îran ji bo veşartina tawanên xwe, hincet, derew, xapandin, çêkirina wêneyan di Photoshop û tiştîn din dike, ev jî ne li gorî reftara welatekî ye."

Got jî: "Em hêvîdar in careke din tiştîkî wiha dubare nebe, her çend e di dema borî de çendîn êrişên din bi hincetê cuda li ser Hewlêrê hatibûn kirin. Mixabin Iraq bûye qada

nakokyîn Îranê. Herêma Kurdistanê ti carî nebûye metîrsî li ser ti welatekî cîran, berûvajî vê yekê hertim destê alîkariyê dirêj kiriye."

Ji ber nebûna delîl û belgeyîn ji bo veşartina tawana êrişa mûşekî ya Supaya Pasdarana a Îranê li ser

Hewlêrê, ku di encamê de hejmarek welatiyên sîvîl hatin kuştin û birîndar bûn, hin dezgehîn ragihandinê yên Îranê dest bi dirustkîrîna wêneyan bi teknolojiya Photoshop kirin, da ku medya û raya giştî bixapînîn.

Zaxo li dijî Îranê daket meydanê: Hun nikarin vîna me bişkênin

Gelê Zaxoyê, ji bo protestokirina êrişa Pasdarana rejhîma Îranê

ma Îranê protesto kirin. Di xwepêşandanê de wêneyêن

ya li dijî Hewlêrê daketin kolanan û rejhîma Îranê şermezarçikirin.

Li navçeya Zaxoyê ya Parêzgeha Duhokê ya Herêma Kurdistanê, bi deh hezaran welatî li derdora Pira Delal hatin kom bûn êrişa rejhî-

karsazê Kurd Pêşrew Dizeyî û keça wî Jîne ya yek salî ku di êrişa hovane ya rejhîma Îranê de canê xwe ji dest dabûn, hatin hildan û drûşmîn li dijî hovîtiya rejhîma Îranê hatin qêrîn.

Beşdarên xwepêşandanê ji bilî wêneyên qurbaniyan, pankartên "Hûn dikarin me bikujin lê nikarin vîna me bişkênin", "Kuştina jin û zarokan tiştîkî ku mirov pê xwe serfiraz bike nîne" û "Xwedê ji hemû zaliman bihêzir e" vekirin.

Di xwepêşandana protestoyî de Berpîrsê Rêveberiya Serbixwe ya navçeya Zaxoyê Guhdar Şêxo axaftinek kir. Şêxo di axaftina xwe de got:

"Em ti carî nabin dîlên van êrişan. Em alîgiriya aştiyê dikan. Tiştê ku li Hewlêrê hatiye kirin êrişa terorê ye."

Guhdar Şêxo di dawiya axaftina xwe de da zanîn ku wê peyama gelê Zaxoyê ji Neteweyê Yekbûyî (NY), hikûmeta navendî ya Îraqê û raya giştî ya navneteweyî re jî bê şandin.

Şanda HAK-PARê li Hewlêrê sersaxî da malbata Dizayî

Şanda HAK-PARê li Hewlêrê sersaxî da malbata Dizayî. Serokê Gistî yê HAK-PARê Düzungün Kaplan, Cigirê Serokê Giştî Cîhan Baykara û nûnerê HAK-PARê yê Hewlêrê Mihemed Şîrîn Tîmûr, serdana ciyê teziya Pêşrew Dizayî kirin. Düzungün Kaplan da zanîn ku di şexsê malabata Dizayî de, Kurd û Kurdistan hatiye armancı kirin û êşa wan wek êşa xwe pênase

kir. Kaplan sersaxî li malbatê, Hikûmeta Herêma Kurdistanê, serokatîya Herêma Kurdistanê û hemû gelê Kurdistanê kir. Di teziyê de, Wezîrê Karên Derve yê Herêma Kurdistanê Sefîn Dizayî ku pismamî Pêşrew Dizayî yê ku di êrişa hovane ya Îranê de, hatibû şehidî kirin, birayê wî yê mezin Ebdullah Dizayî û malbata wî, ji bo sersaxî sipasîya şandê kirin.

Balyozê Brîtanyayê: Pêşmerge dikare bibe sembola yekîtiya gelê Kurd

Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê Stephen Hitchen got, "Ez hest dikim ku Pêşmerge ji hêzeke leşkerî giringtir e. Pêşmerge sembola gelê Kurd e. Dikare bibe sembola yekîtiya gelê Kurd."

Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê Stephen Hitchen got, "Ez hest dikim ku Pêşmerge ji hêzeke leşkerî giringtir e. Pêşmerge sembola gelê Kurd e. Dikare bibe sembola yekîtiya gelê Kurd."

Hitchen, li ser êrişen Îranê da zanîn, "Şeniyên Herêma Kurdistanê hîn di şoka êrişen mûşkî yên Îranê de ne."

Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê li ser mana hêzên welaêt ya xwe li Îraq û Herêma Kurdistanê wiha axivî:

"Em wekî mîvanan hikûmeta Îraqê û desthilatdarên Kurd seba şerê DAIŞê li vir in.

Em dikarin werin û di çaxekê de dabaşa bidawîkirina vê erkê bikin, lê em mîvanan hikûmeta Îraqê û desthilatîn Kurd in û 10 sal in em alîkariya we dîkin."

Balyozê Brîtanyayê yê Îraqê Stephen Hitchen bû mîvanan Rûdawê û pîrsên Şaho Emîn bersivandîn:

-Balyozê Brîtanyayê Stephen Hitchen, ez bi dîtina te kîfxwes im.

Stephen: Ez jî kîfxwes im.

- Spas.

Stephen: Ez di demekê de li vir im ku şeniyên Herêma Kurdistanê hîn di şoka êrişen mûşkî yên Îranê de ne û di tevâhiya rîya ji Hewlêrê heta vir de, min û tîma xwe dabasa vê şokê dikir.

- Ez dixwazim ji te bipirsim ku tenê rojekê pişî erîî, ci tu birê Hewlêrê?

Stephen: Ez duh çûm Hewlêrê, hinekî ji ber ku min xwest li mîzgeftî ser-saxiya xwe nîşan bidim û min nîşan da ji. Ji aliyeke din ve ji min xwest serkirdayetîya Kurdistanê bibinim da ku em di vê dema zehf diwar de hevsoziya xwe ji bo gelê Kurd diyar bikin.

Êris giran bû. Neberpirsiyâr û lap nedadmend bû. Loma min hîs kir ku girîng e ku ez di 24 saetên ewil de bêm Hewlêrê da ku ez hevxe mî hevalîniya Brîtanyayê bi hikûmet û gelê Kurd re diyar bikim.

- Tenê ji bo derbirîna hevsoziyê bû yan jê bi wêdetir bû?

Stephen: Di serdaneke destpêkê de, di 24 saetên pêşî de, em tenê vê dikin. Bêguman ez nola balyoz hatibûm ku ev ji nîşana wê hevsoziyê ye. Bêguman ku ez nola balyozekî tîmî wir, ev nîşana wê hevsoziyê ye lê têkiliyîn me bi Kurdistanê re dûr, dirêj û kûr in.

Gelek alî hene, di nav wan de leşkerî û hevkariya ewlehi lê em di 24 saetên pêşî de bi tiştekkî nû bersivî nadîn lê ya ku me xwest bikin ew bû ku em herin wir, xelkî bibinîn û bi wan re baxiyan û ser-saxiya xwe ji malbatê re diyar bikin.

- Balyozê birêz, çavê te bi Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ket. Ez dixwazim li ser gotûbêja we zanibim. Li ba te cawa bû?

Stephen: Ez zehf bextewer bûm ku min di van cend rojan de ew du caran dît. Min ew li Bexdayê dît, ne şaş bîm şeva duşemê bû. Duh jî min ew careke din li Hewlêrê dît. Her tim ez ji gotûbêja ligel Serok Nêçîrvan Barzanî südê werdigirim. Lap cawa ku min sôd ji gotûbêja serkirdiyen ûn ên Herêma Kurdistanê ku min ew duh dîtin, wergirt.

Diyar e, vêga serokwezîr ne li vir e, lê ezmûneke spehî ya Serok Nêçîrvan li vê herêmê heye û her dema ku ez wî dibînîm, ez tişten zêdetir li ser rewşa Kurdan an Îraqê yan deverê dizanîm. Loma ez mifayê ji vê werdigirm.

- Tu rola wî di çareserkirina pîrsîrêkîn Îraq û Herêma Kurdistanê û nakokiyîn navbera Hewlêr û Bexdayê cawa dibînî?

Stephen: Bêguman ew pi ji nêz ve ligel hemî serkîrdeyîn ûn kar dike. Li gorî min, behreyeke wî ya zehfî baş ji bo kîrîna vî karî heye. Têkîl û ezmûneke wî ya pir kûr ligel serokwezîr Mesrûr Barzanî heye. Ez piştarst im ku bi hev re behreya wan heye ku li hundîrê Kurdistanê û li gel Bexdayê ji bigîhîn çareseriyeñ dirist.

- Balyozê birêz, hikûmeta Brîtanyayê di sala 1991ê de, di avakirina hîla difîfirîne de roleke girîng û mezin list û herwisa di nakokiyîn salên 1990 de ji navbeynkarî kir. Berê rola hikûmeta Brîtanyayê ji niha pir zêdetir bû. Cîma vêga hikûmeta Brîtanyayê li gel Herêma Kurdistanê ne mîna berê ye, di demekê de ku Herêma Kurdistanê rastî gelek pîrsîrêkîn tê?

Stephen: Jîxwe xwezaya têkiliyîn me diguhere lê hevalîya me wekî xwe dîmîne. Îcar ez di şes mehîn xwe yên

yekem de 11 ta 12 caran hatim Herêma Kurdistanê, ango ez pir zûzuka têm. Em vê pêwendiyê pir cîdî werdigirin û em di gotûbêjîn xwe yên li Londonê bi siyaset û berpîrsîn payebilind ên Kurd re, zehf ji néz ve Kurdan li ber çav digirin.

Herwisa ez dibêjîm ku çetîr e gelekkarên diplomatîk ne bi eşkereyi lê bi dizî bîn kirin. Loma hûn her tişten ku em dikin nabînin, çunke ev xwezaya têkiliyîn hikûmetî ye. Li gorî min, xwezaya têkiliyîn diguhere.

Loma wekî ku te got, heke tu vegeร salên 1990 û 1991ê, Brîtanyayê di avakirina hîla difîfirîne de ligel Amerîkayê xwedîya pişka herî mezîn bû. Hûn wê demî ji aliye hikûmeta xwe ve bi qirkirîn re rû bi rû diman. Îcar li gorî min, her tişten piştre bi rastî ji wê gavê û vir ve dest pê kir. Eşkere ye ku êrişâ 2003yan pîgeha we xurt kir da ku hûn bikarin xwe

biparêzin û li Kurdistanâna Îraqê hikûmeteke ku berjewendiyên gelê Kurd li ber çavân bigire, ava bikin.

Piştre di sala 2014an de ji, em di serdeme DAIŞ de vegeryan. Li gorî min, niha alozî cuda ne û rewşa we ji cuda ye lê dîsa ji dostaniya me mîna xwe ye lê em vê bi awayekî cuda nîşan didin. Em alîkariya teknikî pêşkêsi hikûmeta we û hevalîn xwe yên li Hewlêrê dikin, bi heman awayê ku em li Bexdayê dikin lê ya ku em dixwazin bikin ew e ku em wîsa li gelê Kurd bikin ku li ser lingên xwe bisekine û em êdî weki salên 1990, 2003 û 2014an venegerin.

Em dixwazin gelê Kurd û gelê Îraqê bi gişî bikarin di vê rîyê de bêyî alîkariya Rojavayê bibiriqin. Anglo ya ku em dikin, hevkariyeke pir mezîn e bi şeweyê teknikî li pişt perdeyê ne destwerdana leşkerî ya mezin e.

- Li gor şirove yan ji bersivê te, we alîkariya gelê Kurd kiriye ku li ser lingên xwe bisekine lê bi dîtina te ew niha di rewşeke baş de ne û hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bi bîhêzî li ser lingên xwe diseke?

Stephen: Li gorî min, ew hîn jî bi gelek pîrsîrêkîn re rû bi rû dibin. Ev eşkere ye û ez ji van arîşeyen ne razî me û ne bê helwest im. Lê heke tu rewşa sala 1990 bi ya niha re bidî ber hev... Bêguman nahe ne bê kil û kîmasî ye û gelek kîseyen we hene...

- Ez dî careke vegekim ser êrişên li ser Balafirgeha Hewlêrê yan ji cihen din ên Kurdistanê. Mebesta min ew êris in ku hevpeymanan dikin armanc. Bi dîtina te, ev êris dê metirsiyên rastîn li ser hêzên ewlehiya cihani çebikin an ji wîsa li wan bikin ku hest bi rehetiyê nekin dema ku bén Herêma Kurdistanê?

Stephen: Na, ez evqasî dûr naçim. Ev 10 sal in em di vî erkî de ne. Me dî DAIŞ pêşketinê zehfî baş bi dest xist. Em naxwazin xeletiyen berî 10 salan dema ku em ji Îraqê derketin û pîrsîrêka DAIŞ derket holê, ducar bikin.

Em dixwazin erka xwe kuta bikin û di paşeroye de piştî hevpeymaniye ji pêwendî hebe. Kesek ji me naxwaze ku hevpeymânî bibe taybetmendiyeke herdemî lê em dixwazin wê di hin xalan de biguhere têkiliyeye xurt û hevbes a ewlehiyê li Îraqê çîmkî pîrsîrêka DAIŞ ji holê ranabe û hûn e demeke direj li deverê bi dijwarî bijîn. Lewra bidawîbûna hevpeymanan nayê wateya bidawîbûna peywendiyeke me yên ewlehiyê. Zîrekî ew e ku em wê cawa ji tiştekî biguhere tiştekî din.

- Balyozê rézdar, ji çaxa ku şerê navbera Hemas û İsrailê dest pê kirye, ev êrişen li ser Herêma Kurdistanê zêde bûne. Ma bi dîtina te dî komikî milîs hewl bidin ku Îraqê bîkîşînin nav hevrikiye Hemas û İsrailê?

Loma ew êris bê bingeh in.

Xweşbextane li baregeha leşkerî ya hevpeymanan li Hewlêrê nebûn sedema

kuştina ti kesî, lê divê em wan cîdî dibînin, ew hewlîdanen cîdî yên kuştina ne. Ew ne peyam in. Ew ne bêzkarin in. Tu bi 25 kîlîyen teqemenîy xurt peyam naşîn. Ev hewlîdanekî cîdî ya kuştina mirovan e û divê em vê yekê wîsa binixîn. Îcar li gorî min wêneya berfireh a van êrişan têkîrîna aramiya hikûmeta Herêma Kurdistanê ye. Hewlêr ji besêke ji plana têkîrîna aramiya vê herêmê û da ku alozî me ji wekî hevalîn we li xwe bigire.

- Baş e. Ma bi dîtina te, tedbîr hene ji bo sînordarkirina êrişen li ser Balafirgeha Navdewlefi ya Hewlêrê bîn wergirin? Ci ne?

Stephen: Li gorî min, tişten strategik û tişten taktikî hene. Asta taktikî ew e ku eşkere ye ku hevpeymânji bi parastina xwe tedbîrîn werdigirin. Dikare bi çeperên telîşen xweliyê yên bilind be, dikare bi tedbîrîn teknikî yên dijî van

bibînin. Em aloziyan fêm dikin. Bi baweriya min, bêyî hilbijartîn dê herdem guman li ser rewatiya hikûmetî hebe. Niha ez piştarst im ku gelê Kurd hîn ji hikûmetî rewa dîbîne lê bi hilbijartîn re dê ev yek ji her kesî re nû bibe.

- Balyozê qedîrgiran, li ser hêzên Pêşmerge, hikûmeta Brîtanyayê bi awayekî çalak mijûli birêxistinkirina wan e ku wan bike yet. Tu proseye çawa dibînî? Gelo tu bi proseye kîfxwes i yan na?

Stephen: Ez dibêjîm ku ev wêneyekî tevîhev e. Bernameyeke çarsalî hebû û prose ji sala yekem ve tevîhev bû. Em kîfxwes bûn ku Soriş Îsmâîlê wezîr vegeeria wezaretê. Ev bi eşkereyi pêşveçûnek e.

Ez hest dikim ku Pêşmerge ji hêzeke leşkerî girîngir e. Pêşmerge sembola gelê Kurd e. Dikare bibe sembola yekîtiya gelê Kurd. Em pir piştgirîya yekbûna hêzên 70 û 80yî dikin û em dixwazin di paşeroye de vê yekê bibînin.

Pêvajî sist bûye. Li gorî min, em niha di cihêkî çetîr de ne. Em hemû hêvîdar in ku di salên bê de lezîr bibe, lap çawa ku em hêvîdar in ku em pileyeke bilindir a hevgirtinê di navbera partîyên Herêma Kurdistanê de bibînin.

- Piştî serdana Wezîr Asyaşa Brîtanyayê ya Îraq û Herêma Kurdistanê ji bo gotûbêkirina pîrsîrêkîn qaçaxçitiya madeyên hişber û qaçaxçitiya mirovan a ber bi Brîtanyayê, tu vêga encamên wê serdanê cawa dinirxînî?

Stephen: Zehfî baş e. Dema ku wezîr Tugenhat hat bi Wezîrê Navxwe rîzdar Rêber Ehmed re jihevtêgîhîşin îmze kir ku ji bo me pêngaveke erên bû. Em dixwazin bi hevkariyeke rasteqîn û xurt berdewam bikin.

Jihevtêgîhîşin têrake. Ev bi karê rastîn ve gîredayî ye. Hûn bi pîrsîrêkeke nû di cîvaka xwe de re rû bi rû dibin ku madeyên hişber e lê ev ji bo me pîrsîrêkeke kevn e. Îcar ez hêvî dikim ku hûn ji serpêhatî û xeletiyen me fêr bibin.

Eşkere ye ku di salên derbasbûyî de me di şerî li dij madeyên hişber de xeletî kirin û ez hêvîdar im ku rayedarê Kurd ji ezmûnen me yên erên û neyîn ji fêr bibin. Di heman demê de, li ser qaçaxçitiya mirovan, ew tiştek e ku em bi baldarî li ser dixebeitin. Tiştekî ne xwe e ku di wiha re şerî li dij DAIŞê ne leşkerî yan ewlekeşîr, li şûnî aborî û civakî ye.

- Tu rewşa niha ya Herêma Kurdistanê cawa dibînî ku müçeyen karmandan nayen dayîn, hinartina petrolê hatiye rawestandin û hîn ji gelek dibistan li Silêmaniyê, Helebce û çend cihêkî din ên Herêma Kurdistanê girtî ne û Hikûmeta Îraqê ji pişka budcuya hikûmeta Herêma Kurdistanê nade? Îcar van hemûyan gelek arîşeyen aborî bi dûr xwe re anîne.

Stephen: Rewşa we gelekî zehmet e û ez hevsozî gelê Kurd im. Rewşa dîbîn e û ez vê yekê kêm nabînim. Beriya 4-5 mehan, min li ser müçeyen daxuyanîk ji raya gişî re belav kir û got, em hêvîdar in ku ev zû were çare-serkîr û her karmendek bêyî liberçavîrtina li ku dera Îraqê ye, heq e ku di dawîya mehê de müçeyen xwe wergire. Ez bi xwe di dawîya mehê de li benda müçeyen xwe dimînim û her kesî ku ji bo hikûmetî kar dike ji wîsa ye.

Li ser vê yekê gelek rexne li min hatin kirin, wan ev wekî xwetêwerkîn dit. Min ev yek got çîmkî eger müçeyen karmendîn hikûmetî neyîn dayîn, di dawîye de wê aramiya Herêma Kurdistanê û Îraqê bikeve metirsiyê.

Bi nîrîna min, ev pîrsîrêkeke cîdî ye. Îcar dema ku pîrs tê ser arîşeyen, li gorî min, piştî dîrokeke nêzîk berjewendîya me li vî welaîtî heye, loma min ew daxuyanîk ji raya gişî re belav kir. Li gorî min, di van cend rojîn borî de pêngavîji bo wê hatin avetîn. Ez hêvî dikim ku em bikarin çareseriyeke mayînde ji vê pîrsîrêkeke cîdîn.

- Heya vêga hilbijartîna Parlamento Herêma Kurdistanê du caran hatiye bipashxistin. Bîryar bû 25 sîbatê bê kirin, lê careke din hat lipashxistin. Pîrsa min ev e, nirxandina we ji bo demokrasiya dewletê û aliye dezgehvanî yê Herêma Kurdistanê ciye?

Stephen: Em dixwazin ew hilbijartîn di dema herî zû de were kirin. Em dizanîn ku rewşa Brîtanyayê û Herêma Kurdistanê û herwisa di nakokiyîn salên 1980 û 1990îne û mafê penaberîye wer-girtine çunke ji aliye Sedam ve hatine jenosîdkirin û zordestiyeke bêhempa li hember wan hatiye kirin. Ez nazbîjîm niha li Herêma Kurdistanê û Îraqê her tîst bê kîl û kîmasî ye lê zehfî ji salen 80 û 90î cu da ku xelk dihat qirkirin.

- Lê plana ji bo vegerandina wan penaxwazan ci ye? Gelo we daxwaz ji hikûmeta Îraq û Herêma Kurdistanê kiriye ku wan vegerinin?

Stephen: Ez naçim nav hûrgiliyîn van çîmkî em li ser vê mijare ji nêz ve hevkariyeke dicin û bi Hewlêr

17

№ 03 (563)

DÎPLOMAT

Komara Kurdistanê 78 salî ye

Komara Kurdistanê 78 sal berî niha îro, li meydana Çarçirayê ya Mehabada Rojhilatê Kurdistanê hat damezrandin.

Komara Kurdistanê 22yê Kanûna Paşîna 1946an li Meydana Çarçirayê ya Mehabadê bi serokatiya Pêşawa Qazî Mihemed hat ragihandin.

Rêveberiya Komara Kurdistanê ji 13 wezareta pêk dihat. Pêşawa Qazî Mihemed Serokkomar û Mela Mistefa Barzanî jî Sererkanê Artêşa Komara Kurdistanê bû.

Kabîneya Komara Kurdistanê

Serokwezîrê Komara Kurdistanê Hecî Baba bû û kabîneya wî ji Wezîrê Karêna Navxwe Mihemed Emîn Mueynî, Wezîrê Karêna Derve Hecî Rehman Îlhanzade, Wezîrê Veguhestinê Îsmail Îlhanzade, Wezîrê Parastinê Mihemed Husêن Seyfî Qazî, Wezîrê Ragihandinê Kerîm Ehmedî, Wezîrê Rewşenbîriyê Menaf Kerîmî û Wezîrê Çandiniyê jî Mehmûd Welîzade pêk dihat.

Herwiha komîteyeke taybet jî ji bo karûbarêne jinan hebû.

Komara Kurdistanê, bajarêna Sine, Şino, Serdeşt û Miyandabê li xwe digirtin û paytexta wê jî Mehabad bû.

Pêşawa Qazî Mihemed li Meydana Çarçirayê bi van 6 madeyan Komara Kurdistanê ragihand:

-Pêkanîna rêveberiyeye otonom ji bo Kurdan li nav sînorêne dewleta Îranê

-Bikaranîna zimanê Kurdî di

rêveberî û saziyên perwerdeyê de -Avakirina encûmenike xwecihî ji bo birêvebirina karûbarêne civakî û dewletê li Komara Kurdistanê

-Destnîşankirina karmendêne dewletê ji xelkê xwecihî -Hevkariya li gel gelê Azerbaycanê

-Pêkanîneke sistemeke hiqûqî ku her kesî li xwe bigire Gotara Qazî Mihemed

Qazî Mihemed di gotara xwe ya ragihandina Komara Kurdistanê de tekezî li ser girîngîya hevgirtin û yekîtiya gelê Kurd kir.

Komara Kurdistanê li gel "Hikûmeta Niştimanî ya Azerbaycanê" ku Nîsana 1945an bi piştevaniya Yekîtiya Sovyetê hatibû avakirin, pêwendiyêne baş pêk anîn û roja 3yê Gulana 1946an jî di navbera hikûmeten Kurdistan û Azerbaycanê de peymanek hat ìmzekirin.

Li gorî wê rêkeftinê, di warêne serbazî, aborî, perwerde, civakî, idarî û warêne din de her du hikûmetan hevkariyek pêk anî.

Lê piştî ku artêşa Yekîtiya Sovyetê roja 9ê Gulana ji Îranê vekişîya, artêşa Îranê êrişî Azerbaycanê kir, hemû rêveberêne wê kuştin û berê xwe da Mehabadê.

Dagirkirina Komara Kurdistanê

Li ser vê yekê, Qazî Mihemed ku dizanî artêşa Îranê, ji bilî dagirkirina axa Kurdistanê, dê talan û wêrankariyeke mezin bi serê xelkê de bîne, ragihand, bi mercê ku leşker vekişin, ew dê

xwe radest bike.

Bi vekişîna leşkeren Îranê û xweradestkirina Pêşawa Qazî Mihemed, artêşa Îranê roja 17ê Kanûna Paşîna 1947an Mehabad bi temamî dagir kir.

Pêşawa Qazî Mihemed, piştî nêzîkî 3 meh ji zindanîkirinê, roja 31ê Adara 1947an, li gel Serokwezîr Hecî Baba Şêx û Wezîrê Parastinê Mihemed Husênxan Seyfî, li cihê ragihandina Komarê, li Meydana Çarçirayê ya Mehabadê hatin bidarvekirin.

Komar, wekî destpêkeke nû

Komara Kurdistanê di serdemâ şerî duyem ê cîhanê de pêk hat.

Li beşeke Rojhilatê Kurdistanê valahiya desthilatê pêk hatibû û Kurdan jî sûd ji wê rewşê wergirtibû.

Komar wekî destpêkeke nû di tevgera Kurd de tê dîtin. Ev jî bûye bingeha guherîna naverok, form û şewaza tevgerên piştî xwe.

Komara Kurdistanê 11 mehan ji pê ma. Kurd çarenivîsa Komarê wekî qurbaniya berjewendiyen zilhêzan dibînin.

Kar û bandora Komarê ji wê zêdetir e ku ji hikûmetekê dihat hêvîkirin.

Derbasbûna demê; armanc, girîngî û pêgeha Komara Kurdistanê li aliyê Kurdan kevin nekiriye.

Navendeke rewşenbîriyê

Temenê Komara Kurdistanê kurt bû lê di wê heyama kurt de bû navenda kar û xebatên, siyasi, civakî, aborî, hunerî, wêjeyî, leşkerî, diplomasî û rewşenbîri.

Alaya Kurdistanê li ser avahiya parlamentoyê hat bilindkirin, "Ey Reqîb" wekî sirûda neteweyî hat pesendkirin, Kurdî wekî zimanê fermî hat ragihandin û artêş hat pêkanîn.

Di wê heyama kurt de li Komara Kurdistanê, ji bilî zelalkirina destûreke bingehîn, gelek rojname û kovar hatin derxistin.

Komîteya Jinan hat avakirin û jin di kar û xebatan de roleke aktîv lîstin.

Di hevdîtinê de Serokê Gistî yê HAK-PARê Duzgun Kaplan balê kişand ku li Cîhanê 2 xet hene, xeta Rojavayî û Rojhilatî, li Rojhilatê navîn 2 xet hene; xeta Şia û xeta Sûnî, di siyaseta Kurdan de jî 2 xet hene; Xeta ku mafên Kurdistan dixwaze û diparêze û xeta din jî li dijî daxwaz û destkeftîyên Kurdan tevdigere. Kaplan da zanîn ku xurtkirina pêwendiyêne xeta netewî gîring e û divê van pêwendiyen zêdetir bibin bêne bipêşxistin.

Di Hevdîtinê de, nûnerê ENKSê yê Hewlêre Salîh Cemîl jî behsa ezmuna ENKSê kir û dîlxweşîya xwe ji serdanê anî ziman.

Herdû aliyan li ser rewşa dawîn a bakurê Kurdistanê û rojavayê Kurdistanê hevdû agahdar kirin. Disa tekez kirin ku berdewam di nav pêwendiyen baş de berdewam dimînin.

18-24 yanvar, Çileya paş, sal 2024

Li Stanbolê kî tê hilbijartin?

Dezgehê Lêkolînê Optimar di derbarê rewşa hilbijartinê şeredariya Stanbolê de lêpirsînek berfireh li darxist.

ENCAM:

Li gora vê lûpirsînê, kesên beşdarbûyin % 33,7 İmamoglu serkeftî nabînin û % 40,3 wî serkeftî dibinin.

Di rapirsînê de hat pirsîn ku hilbijartinê Stanbolê wê li ser siyaseta welêt çiqas bandorker be. Ji sedî 33,3 difikirin ku ew ê pir bandor be. Yênu ku dibêjin bi bandor e ji sedî 29 in. Dema ku em van her duyan bidin ser hev, ji sedî 62,3 difikirin ku wê bandorê li siyaseta welêt bike. Ji sedî 26 dibêjin nerm e, rîjeya kesên ku dibêjin bêbandor e ji sedî 9,6 dimîne. Yênu ku bersiva "pir bêbandor" dane ji sedî 2,1 in.

Optîmar pirsî ka Murat Kurum an jî Ekrem İmamoglu bê hilbijartin. Rîjeya kesên ku dibêjin divê Murat Kurum were hilbijartin ji sedî 42,1, yênu ku dibêjin Ekrem İmamoglu jî ji sedî 46,3 ye.

Rîjeya kesên ku dibêjin bêbiryar in ji sedî 5,7 e, yênu ku nabêjin jî ji sedî 5,9 e. Ev jî nîşan dide ku hilbijartin li ser devê kêrê ye.

Raya giştî li ser hevkariya vekirî û zelal a di navbera DEM û CHPê de çawa dinêre? Optimar jî ev pirs kir. Ji sedî 33,1ê kesên beşdarî anketê bûne erênî dîtine, rîjeya kesên ku gotine wan neyînî nîrxandiye ji sedî 66,9 e.

Optîmar pirsî gelo Ekrem İmamoglu bi piştgiriya yek ji van herdu partîyan dikare di hilbijartinê de bi ser bikeve yan na? Rîjeya kesên ku dibêjin erê dikare bi ser bikeve ji sedî 33,5 e, rîjeya kesên ku dibêjin na nikare bi ser bikeve ji sedî 61,7 e.

PDK dê li Nînowa û Kerkükê dest bi danûstandinan dike

Piştîku duh encamên dawî yê hilbijartinê encumenên parêzgehîn Iraqê hatin pesendkirin, Berdevkê PDKê ragihand, ku encûmenên parêzge-

han dikarin yekem civîna xwe lidar bixin û wê partîyê li Neynewa û Kerkükê dest bi danûstandinan bike.

Hawar Mihemed dxûyaniyek da û got: "Encûmenên parêzgehîn Iraqê dikarin bi awayekî yasayı dest bi civînen xwe bikin, lê ji bo destnîşankirina parêzgar pêwîstî bi rêkeftînê heye, bi taybetî li herdu parêzgehîn Neynewa û Kerkükê, ti aliyeck nikare bi tenê parêzgar destnîşan bike."

Mihemed Mihemed got: "PDK dê li herdu parêzgehîn Nînowa û Kerkükê dest bi danûstandinan bike ji bo pêkanîna hevpeymaniye bo destnîşankirina parêzgar û hikûmeta xwecihî ya her du parêzgehan."

Di civîna yekem a meclîsê de parêzgar neyê destnîşankirin. Tenê endamê meclîsê yê herî temen mezin dê civîna yekem pêkbîne û serokatiyêbike. Heta serokê Meclisa bajêr werê hilbijartin.

HAK-PARê li Hewlêre serdana ENKSê kir

Şanda Partiya Maf û Azadiyan HAK-PARê, li Herêma Kurdistanê serdanê partî û rêxistinê Kurd berdewam dike.

Şanda HAK-PARê ku ji Serokê Giştî Duzgun Kaplan, Cîgirê

Serokê Giştî Cîhan Baykara û Cîgirê Serokê Giştî û nûnerê nû yê HAK-PARê yê Hewlêre Mihemed Şîrîn Tîmûr pêkhatiye iro di 22ê Rêbendanê de, li Hewlêre serdana ENKSê kir.

Kurdên Ewropayê rabûn ser pêyan: Erişen Îranê têner şermezarkirin

Kurdên li diasporya li hin welatên Ewropayê ji bo şermezarkirina êrişen Îranê ya li Hewlêrê dest bi

çalakî û xwepêşandan kirin.

Kurd li 16 bajarê Ewropayê dê li ber balyozxaneyen Îranê xwepêşandan bikin.

Li ser banga Konfederasyona Revenda Kurdistanê, Kurdên li welatên cuda yên Ewropayê êrişen Îranê ya li Hewlêrê li ber deriyê nûneratîyên Îranê protesto dikan.

Konfederasyona Revenda Kurdistanî bangî Kurdistaniyê li Ewropayê kîribû ku ji bo şermezarkirina êrişen mûsekî yên 15ê Kanûna Paşînê yên li Hewlêr, li ber balyozxaneyen Îranê xwepêşandan bikin.

Bi vê armancê Kurdistaniyê li 16 bajarê welatên cuda yên Ewropayê hatin cem hev, xwepêşandan li dar dixin.

Li 5 bajarê Almanyayê xwepêşandan têr lidarxistin

Nûcegihanê Rûdawê Zinar Şîno ku ji Dusseldorfê ragihand ku îro li 5 bajarê Almanyayê bi taybetî li paytext Berlînê xwepêşandan bi rê ve dicin.

Tevî Berlînê, li Hambûrg, Hanover, Wolfsburg û Dusseldorfê jî xwepêşandan hatin destpêkirin.

Kurdistanîyê ku li nêzîkî konsulxaneya Amerîkayê ya Dusseldorfê li hev civiyan, alayen Kurdistanê bilind kirin û êrişen Îranê şermezárkirin.

Husamedîn Xuşkaniyê ku li ser navê Konfederasyona Revenda Kurdistanî daxuyanî da, bal kişand ku di

kir ku divê Kurd xebatê lobiyê yên çalaktir bimeşînin.

Siyasetmedar Mesut Tek got:

"Divê li Ewropayê rayedarêne me yên bilind û pispor hebin. Divê em nîşan bidin ku Kurdan îro jî wekî di dîrokê de di şaristanî û pêşketina mirovahiyê de kedêñ girîng dane."

Mesut Tek anî ziman ku îro li Ewropayê diasporya Kurdê rêxistinkir ye lê divê zêdetir bê kirin.

"Ev êriş li dijî hemû Kurdan bû"

Hîkmet Axayê bi salan e li Ewropayê dijî jî anî ziman:

"Di êriş terorîstî yên Îranê de sivîl mirin. Heger dixwazin bi İsraîliyan re hesabêñ xwe bibînin, İsraîl li wir e, bi hevalêñ wan Hemasê re şer dike. Kurd mehsûm in."

Siyasetmedarê ji Rojavayê Kurdistanî Ebdulbasit Hemo jî got:

"Ev êriş terorîstî ne tenê li Hewlêrê, li dijî hemû Kurdan bû. Divê em li hemû Kurdistanî bibin yek û li dijî vê derkevin."

Planêñ neyarêñ Kurdan pir berfireh in. Ji ber vê yekê divê Kurd hestiyartir bin."

Siyasetmedarê ji Rojavayê Kurdistanî Ebdulbasit Hemo herwiha got:

"Alaya Kurdistanê ya ku îro li meydanan e, ne alaya partî û parçeyekê ye, alaya hemû Kurdan e."

Divê em di bin vê alayê de dengê xwe bilind bikin û peyama xwe bidin. Hewlêr li hemberî van êrişan serê xwe natewîne."

Kesayetê Kurd Serhad Xefûrî da zanîn ku ew bi vê çalakiyê dixwazin dengê Kurdan li Ewropayê bigîhîn raya giştî.

Kesayetê Kurd Serhad Xefûrî anî ziman:

"îro em dixwazin dengê xwe bigîhîn hemû cîhanê, Ewropa û bi taybetî Almanyayê. Em gelek in ku daxwaza mafêñ xwe dikan. Em ji bo kesî ne gef in."

Em êriş terorîstî ya ku li Hewlêrê sivîl qetil kirin, şermezár dikan."

êrişen Îranê de sivîlan canê xwe ji dest daye û got, "Rêveberiya Tehranê sûcê mirovahiyê kir."

Xuşkanî bal kişand ser wê yekê ku Îran bi heman awayî li Rojhîlatê Kurdistanê zilmê dike û destnîşan kir ku civaka navdewletî li hemberî kir-yaren Îranê bêdeng e û banga piştevaniya Kurdan jî kir.

"Çi Elewî, ci Ézidî ci Sunî, divê em bi hev re li dijî wê derkevin"

Çalakvanê Kurd ê Ézidî Osman Gudenê ku ev nêzîkî 40 salan e li Almanyayê dijî jî ji Nûcegihanê Rûdawê re axivî.

Çalakvanê Kurd ê Ézidî Osman Guden got:

"Em nikarin li hemberî êrişen li dijî gelê xwe bêdeng bimîn. Di van demen dawî de em dibînin ku hinek kes ji ber ku ji partiyekê hêrs dibin ji van çalakiyan dûr dikevin."

Dema êrişek li dijî gelê me tê kirin, ci partî û rêxistin, ci Elewî, ci Ézidî û ci Sunî divê em bi hev re li dijî vê derkevin. Ji ber ku em bêyî yekîtiyê nikarin tiştekî bikin."

Osman Guden da zanîn ku wekî Mala Ézidiyan ji bo ku dengê gelê Kurd bigîhêje cîhanê, ew tevlî çalakiyê bûne û êrişan bi tundî şermezár dikan.

Siyasetmedar Mesut Tek jî diyar

YNKê pêşniyara Eniya Tirkmen a parêzgariya dorvegerî red kir

Yekîtiyla Niştimaniya Kurdistanê (YNK) pêşniyara Eniya Tirkmen a bo parêzgariya Kerkûkê ya dorvegerîlla 16 mehan red kir.

Berpîrsê navenda hilbijartinan a Kerkûkê yên YNKê Şerzad Samad eşkere kir, wan bersiva neyîn daye pêşniyara Eniya Tirkmen a parêzgariya dorvegerî û got, wê YNK hefteya bê dest bi hevdîtinêñ bo diyarkirina meqâmên parêzgeriya Kerkûkê bike ku encamên dawî yên hilbijartinêñ bajêr jî nava vê heftê têr eşkere kirin.

Şerzad Samad daye xuyakirin ku dibe dîsa erka parêzgarê Kerkûkê bo Kurdan bê dayîn, lê belê hîn navek jî nehatîye diyarkirin.

Hêjayî gotinê ye, di hilbijartinêñ parêzgeha Kerkûkê yên Kanûna 2023yan de, YNKê 5 kursî, PDKê 2 kursî, Eniya Tirkmen 2 kursî û hevpeymanen Ereb jî 6 kursî bi dest xistibûn ku kursîyek jî yê pêkhateya Suryan e. Li gorî hejmara kursiyan ti aliye nikare bi serê xwe parêzgarê nû hilbijêre.

Ano Cewher: Erişen li ser Hewlêrê li dijî yasayen navdewletî ne

Wezîrê Ragihandin û Gihandinê yên Herêma Kurdistanê Ano Cewher ragihand, êrişen li ser Hewlêrê

dûrî nîrxên mirovî û li dijî yasayen navdewletî ne.

Wezîr Cewher di daxuyaniya xwe ya ji bo çapemeniyê de diyar kir ku gesten asayı yên Balafirxaneyâ Hewlêrê berdewam dikan û ti astengî di gesten asmanî de nînin. Cewher derbarê êrişen li ser Hewlêrê de jî got, "Êriş ji nîrxên mirovahiyê dûr in û li dijî hiqûqa navneteweyî ne." got.

Di daxuyaniya xwe ya roja Pêncsemê 18.12.2024ê de Yekîneya Dijî Terorê ya Kurdistanê ragihand ku nûcuya hin dezgehê ragihandinê yên derbarê êrişen balafirê bê balafirvan li ser Balafirxaneyâ navdewletî ya Hewlêrê, bêbingeh û ne rast in.

15ê Çileya 2024an di saet 23.30yan de, gelek xalêñ ku welatiyê sivîl li Hewlêrê lê bi cih bûne, ji aliye Artêşa Mûhafizên Şoreşger ên Îranê ve hatin armanckirin. Di encama êrişen de 5 welatiyê sivîl ku di nav wan de karsazê Kurd Pêşrew Dizeyî û keça wî jî hebû, jiyana xwe ji dest dan. Gelek sivîl jî birîndar bûn ku rewşa hinek ji wan giran e.

Fermandariya Pêşmergeyên Zêrevaniyê li ser iðiayen 'serê bi PKKyê' re daxuyanî da

Fermandariya Pêşmergeyên Zêrevaniyê ragihand, iðiayen ku wan ji bo bi PKKyê şer bikin ferman standiye derew in.

Fermandariya Pêşmergeyên Zêrevaniyê da zanîn ku di torêñ civakî de iðiayen bi şiklê "Fermandariya Pêşmergeyên Zêrevaniyê ji bo bi gerîlayen PKKyê re şer bikin ferman standiye" hene.

Fermandariyê şeva borî li ser van iðiayen daxuyaniyek belav kir û got:

"îro di torêñ civakî de nûçe û belgeyên hûnandî û ji rastiyê dûr hatin belavkirin. Li gorî van nûçe û belgeyan ferman hatiye dayîn ku hêzên di bin ferman standiye ku rûbirûyî gerîlayen PKKyê bibin. Em ji raya giştî re radigîhîn ku ev nûçe sexte ye û em navero-ka wê jî red dikan." Fermandariya Pêşmergeyên Zêrevaniyê di berdewamiya daxuyaniya xwe de amaje bi êrişen Îranê ya li Hewlêrê jî da û got.

"Em bawer dikein ku vê demê belavkirina vê nûcuya sexte dirêjkirina kampanyaya xapandinê ye ku çend rojan piştî mûsekbarankirina bajarê Hewlêrê ji aliye dilnexwazan ve dest pê kiriye."

Rêber Ahmed bi Michael Ecker re civiya: Divê parastina herêmê xurttir bibe

Wezîrê Navxweyî yên Hikûmeta Herêma Kurdistanê Rêber Ahmed û Fermandarê Şêwirmendiya Serbazî ya Hêzêñ Hevpeymaniya Navneteweyi ya Dijî DAIŞê Michael Ecker, civînek pêk anîn.

Wezîr Rêber Ahmed li ser rûpela xwe ya fermî ya medyaya civakî Xê hevdîtinê ragihand.

Hate ragihandin ku di civînê de

ewlehiya Herêma Kurdistanê, Iraq û Rojhelata Navîn, pêwîstiya piştgirîdayîna hevpeymaniye ya ji bo hêzen Pêşmerge û têkbirina rêxistina terorê ya DAIŞê hatiye gotûbêjkirin.

Wezîrê Navxweyî da zanîn ku di hevdîtinê de wî ji Fermandarê hevpeymaniye Michael Ecker re teqeziya li dijî êriş û gefen dijminane yên metîrsîdar, zêdetir bîhêzkirina

parastina Herêma Kurdistanê destnîşan kiriye.

Rêber Ahmed her wiha ragihand ku di hevdîtinê de, ji bo piştgirîdayîna hevpeymaniye ya perwerdekirina hêzên Pêşmerge ku li dijî DAIŞê tekoşînê berzir bike wî spasiya xwe pêşkêşî Fremandarê hevpeymaniye Michael Ecker kiriye.

Wezîrê Navxweyî yên Hikûmeta Herêma Kurdistanê Rêber Ahmed, di peyama ragihandinê ya rûpela xwe de her wiha van agahiyan jî parve kir:

"Di Tebaxa 2014an de, bi ser-iştiya Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê (DYA), Hevpeymaniya Navneteweyî ya Dijî DAIŞê hate ragehandin û di llona wê salêde, di civîna yekem de hevpeymanî bi besdarbûna 62 welatan hate avakirin. Hemû welatên besdarê hevpeymaniye, bi şandina frokeyen şer û çek û di serî de bi hêzên Pêşmergeyên Kurdistanê û hêzên herêmî re, li dijî rêxistina terorî DAIŞê tekoşîn dane destpêkirin."

Nêçîrvan Barzanî û Qubad Talebanî beşdarî şîna Dizeyî bûn

Serokê Herêma Kurdistan Neçîrvan Barzanî û Cîgirê Serokwezîr Qubad Talebanî, frô 17ê

Çile beşdarî şîna karsaz Pêşrewş Dizeyî û keça wî Jîna Dizeyî bûn ku di êrîşa moşekên balîstîk ên Îranê de hatibûn qetilkirin.

Di şîna malbatâ Dizeyî de, ji bilî Nêçîrvan Barzanî û Qûbad Talebanî gelek kesayetên naskirî beşdarî kir.

Serokatiya Herêma Kurdistanê ragihand, Nêçîrvan Barzanî, sersaxî daye malbatê û hevxemiya xwe ya kûr bo wan nîşan daye.

Serok Mesûd Barzanî jî doh di merasîma cenazeyê Pêşrew û Jîna Dizeyî de amadehî kiribû.

Di êrîşa moşekên balîstîk a şeva 15ê Çile de, 5 kesên sivîl can dabûn û 16 kes jî birîndar bûbûn.

Hikûmeta Iraqê herî dawî ji bo rawestandina êrîşen Îranê giliyê Îranê Igi Neteweyê Yekbûyî kir û civîna li Davosê ya ligel wezîrê derve yê Îranê bi Mesrûr Barzanî û Serokwezîr Mihemed Siya Sûdanî re jî hate betalkirin.

NATO û Amerîkayê li ser êrîşa Hewlêrê daxuyanî dan!

Sekreterê Giştî yê NATOyê Jens Stoltenberg êrîşa Îranê ya li ser Hewlêrê şermezâr kir û diyar kir ku ew piştgiriye didin serweriya Iraqê. Balyozê Yekîtiya Ewropayê yê Iraqê Thomas Seiler jî diyar kir ku ew ji ber êrîşen ku bûne sedema mirina sivîlan bi giranî nîgeran in.

Pasdaranê Şoreşa Îranê şeva borî bi 11 moşekên balîstîk êrîşî xalêna cuda yên Hewlêra pay-text kirin.

Di van êrîşan de karsazê Kurd Peşrew Dizayî, keça wî Jîna Dizayî ku wê di 25ê Çileye de bibûya yek salî jiyanâ xwe ji dest dan. Karsazê Iraqi Kerem

Mîxaîl ku li malê mîvan bû lê li Bexdayê rûdinişt û karmendekî Filîpînî jî jiyanâ xwe ji dest dan. Herwiha 16 kes jî birîndar bûn.

Sekreterê Giştî yê NATOyê Jens Stoltenberg ku di Forum Aboî ya Cîhanê ya ku li Davosa Swîs-reyê hat lidarxistin de bi Serokwezîrê Iraqê Mihemed Siya El-Sudanî re hat bal hev, li ser hesabê xwe yê Xê daxuyanî da û got, "Me bi Serokwezîrê Iraqê Mihemed Siya El-Sudanî re hevdîtin kir û li ser hevkariya me ya xurt gotûbêj kirin. Herwiha min êrîşen dawî yên Îranê yên li ser Hewlêrê şermezâr kirin û ji bo kesên jiyanâ xwe ji dest dane jî sersaxî xwest. Em piştgiriya serwerî û yekparçeyîya axa Iraqê dikin."

Balyozê Yekîtiya Ewropayê yê Iraqê Thomas Seiler jî piştî êrîşî li ser hesabê xwe yê Xê nivísek parve kir.

Seîler got, "Yekîtiya Ewropayê ji zêdebûna tundiya li Rojhilata Navîn ku bûye sedema mirina gelek sivîlan li herêmê gelekî bi fikar e."

"Êrîşen vê dawiyê yên li ser serweriya Iraqê cihê nîgeraniyeke cidî ye ji ber ku bandoreke bêstiqrar li ser welat û navçeyê heye.

"Yekîtiya Ewropî bang li aktorên li herêmê dike ku herî zêde xweragiriyê nîşan bidin û ji bo rawestandina rageşiyê bixebeitin."

Wezîrê Almanya Lindner ji bo êrîşa Îranê sersaxiyê li Serokwezîr Mesrûr Barzanî kir

Wezîrê Dewletê yê ji Wezareta Derve ya Almanyayê Tobias Lindner bi rîya telefonê pêwendî li gel Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî kir û ji ber êrîşa Hewlêrê ya ji alî rejîma Îranê riswa kir û piştgiriya dewleta xwe Almanyayê ya ji gel û rîveberiya Herêma Kurdistanê re pêskêş kir.

Tobias Lindner her wiha ji ber êrîşa hovane ya li dijî welatiyên sivîl ên Herêma Kurdistanê jî rejîma Îranê riswa kir û piştgiriya dewleta xwe Almanyayê ya ji gel û rîveberiya Herêma Kurdistanê re pêskêş kir.

Serokê hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî jî bo piştgiri û hevsoziya welatê Almanyayê spasiya xwe pêskêşî Wezîrê Dewletê yê ji Wezareta Derve ya Almanyayê Tobias Lindner kir.

Mesrûr Barzanî û Tobias Lind-

ner her wiha li ser gringiya domâdina erkîn Almanyâ yê di Hevpeymaniya Navneteweyî ya dijî DAIŞê ku bi Herêma Kurdistanê re bi hemahengî tê meşandin kirin.

Her dû dîplomatîn di beşike

pêwendiyê de hevbîryariya li ser çareserkirina pirsgirêken navbera Herêma Kurdistanê û Hikûmeta navendî ya Iraqê û dabînkirina mafê destûrî û darayî yên Herêma Kurdistanê destnîsan kirin.

Du komîteyên Parlamentoya Iraqê sibe serdana cihê êrîşa Îranê ya li ser Hewlêrê bikin

Ji bo lêkolînkirina li ser êrîşa mûşekî ya li ser Hewlêrê, sibe Komîteya Asayış û Berevaniyê û Komîteya Pêwendiyên Derve ya Parlamentoya Iraqê dê serdana cihê êrîşê bikin.

Endamê Komîteya Asayış û Berevaniyê ya Parlamentoya Iraqê Merîwan Dizayî ji K24ê re ragihand, Ji bo lêkolînkirin û nivîsîna

raportekê li ser êrîşa mûşekî ya li ser Hewlêrê, bîyîr e sibe Komîteya Asayış û Berevaniyê û Komîteya Pêwendiyên Derve ya Parlamentoya Iraqê serdana cihê êrîşê bikin.

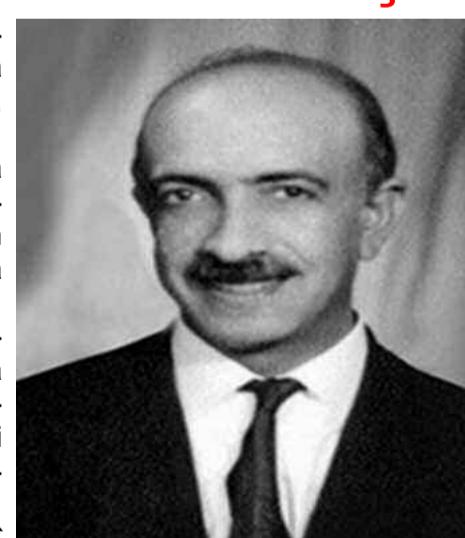
Merîwan Dizayî got jî, ew komîte dê biçin cihê bûyerê û li ser hûrgiliyên bûyerê lêkolînê bikin û raporekê amade bikin.

Şeva 15.01.2024 çend deverên sivîlan li Hewlêr û derdora wê bi çend mûşekên Balîstî û dronan hatin armanckirin. Di encama êrîş de, 5 welatî şehîd bûn û 6 welatiyên din jî birîndar bûn ku piraniya wan endamên malbata Pêşrew Dizayî bûn. Piştîre jî Pasdarân Îranê berpirsyariya êrîşan girt ser xwe.

Li gorî raporênu ku ji aliyê Dezgeha Asayış Nîştimanî ya Iraqê û aliyên pêwendîdar ve hatine amadekirin, mala ku li Hewlêrê hatiye armanckirin, ne baregeha Mossadê ye û cihê rûniştina sivîlan bûye.

Her di vê derbarê de, Şêwîrmendê Asayış Nîştimanî ya Iraqê û Serokê Komîteya Lékolînê ya Hikûmeta Iraqê Qasim El-Arecî derbarê êrîşen Îranê li ser Hewlêrê de ji K24ê re ragihandibû, cihê hatiye armanckirin mala sivîlekî bû û ne binkeyeke sîxurî ya Îsraîlê bû.

Neviye Faîk Bucak bû namzeda Şaredariya Diyarbekirê

Şaredariya Diyarbekirê jî Garip Kandemir û Dogan Hatun hevrikiyê bikin.

Serra Bucak, neviye Serokê Giştî yê Partiya Demokrata Kurdistanê ya Tirkîyeyê, parêzer û helbestvan Faîk Bucak e. Faîk Bucak di sala 1966an de li

bajarokê Rihayê Sîwerekê bi 18 guleyan hatibû birîndarkirin û piştîre li nexweşaneyê şehîd bûbû.

Serra Bucak ji sala 2006an ve li şaredariyên Diyarbekirê xebat kirine û bi salan e di siyasetê de cî digire.

Tê çaverêkirin di pêşhilbijartînên DEM Partiyê de, ji bo namzedê mîr ê hevseroktiya

Kê Devê Leyla Zana Band Kir û Dîsa Banda wê vekir?

Gelo çîma Leyla Zana, hemahengîya PKK û dewleta tirk, ku bi hev re di xendekan de bi hezaran xort û keçen kurdan qetikirin, malen wan wêran kirin, koçber kirin zelal nake?

Siyasetmedara xeta PKK û tevgera wê a legal Leyla Zana; pişti heft salan, ku di ser komkujiya Kurd a di xendekan re derbas bû, derket mazatê. Pişti heft salan Leyla Zana peyivî. Ev heft sale Leyla Zana devê xwe band kiribû û nedipeyivî. Di mala dîya xwe de hepiskirî bû.

Gelo kê dengê Leyla Zana qut kiribû?

Kê ji Leyla Zana re got; „êdî derkeve bipeyive û van mesajan bide?“

Leyla Zana çîma pişti heft salan derket holê û raser got; „muhababê çareserkirina pirsa Kurd Tayip Erdogan û Abdullah Ocalan“ e?

Dewletê û PKKê, A. Ocalan dixwazin ci bikin?

Parastina Salahattin Demirtaş û pişti heft salan derketina Leyla Zana a qada axavtinê têni çi wateyê, gelo tesadûf e?

Di virde xwestin Leyla Zana ci bêje?

Leyla Zana li ser komkujiya xendekan ci got û çîma rastî negot, an jî çîma nabêje?

Leyla Zana çîma heft salan xwe di mala dayîka xwe de hepis kiribû, ne dipeyivî û berpirsiyarî yarîya xwe a li henber „gel“ neanî cih û iro bi „hêsrîn çavan“ re derket ber me?

Bawer bike Leyla Zana, ewen ku heft salan devê te band kir û yên ku iro ji te re got „ceza te xelas bûye, derkeve bipeyive“(!) eyñî kesin an jî hêzin!

Gelo ev durustîye?

Siyasetmedara xeta PKK û tevgera wê a legal Leyla Zanayê diyar dike ku ew „ne xeyîdiye lê pişti bûyerên xendekan ew ketiye şînî“(!)

Gelo çîma Leyla Zana, hemahengîya PKK û dewleta tirk, ku bi hev re di xendekan de bi hezaran xort û keçen kurdan qetikirin, malen wan wêran kirin, koçber kirin zelal nake?

Leyla Zana qezda doza Kurd û Kurdistanê dike û dibêje;

„Ev doz ji hemû şexsîyetan pir mezintir e“(!)

Madem ev doz ji doza hemû şexsîyetan mezintire, çîma Leyla Zana, wê qatlîama xendekan eşkere nake û dernakeve ber PKK û Dewleta tirk û bi durustî, bi berpirsiyarî nabêje; PKK û dewleta tirk bi hev re ev qatlîam a li ser miletê Kurd meşîya pêkanîn. Armanca wan li ser anserê sînorê Roavayê Kurdistanê û bakurê Kurdistanê ji holê rakirina bingeha Kurdperwerîyê bû. Eger bi Leyla Zana re piçek mirovatî, durustî û însanîyet hebûya wê ew rojêni bi qirêj, ewen pişt wan ewrêne reşî tarî, ew qulêni tarî û hemahengîya di navbera PKK û dewleta tirkan de, di navbera artêşa tirkan de, di navbera hêzên paramilîter yêne dewleta tirkan de eşkere bikira

Salahattin Demirtaş, di parastina xwe de li ser komkujiya kurdan a xendekan hinek tiş zelal kir. Di eslê xwe de di serî de min nivîsibû ku devlet û PKK li pişt Kurdujiya xendekan bû. Lê S. Demirtaş bi devekî yek ji qadroyen vê pêvajokê a tevgerê hinek tiş eşkere kir. S. Demirtaş eşkere kir ku;

„Bûyerên xendekan li henber iktîdarê ji bona kudetayek leşkerî Fetoyan, dewletê, hêzên dewletê yêne leşkerî ku li herêmê û PKK bi hev re çêkir!“

Gelo ji dêlva ku Leyla Zana „7 salan şînê“ bike, çîma derneket û hesab neda miletê Kurd û Kurdistanê? Ji dêlva bêdengîya xwe a heft salan, çîma ew berpirsiyarîn wan qatlîaman neanî ziman?

Leyla Zana dibêje; „Di 2015an de erdhejeke siyasî rû da.“

Ci bû ew erdheja siyasî û kî bûn ew aktorêne wê erdhejê, ku bi hezaran Kurd hatin qetikirin? Bi rojan cesedêne me li kolanan bêxwedî man! Ji dêlva Leyla Zana hewlê bide xwe ku bi „hêsrîn xwe“ kurdan bixapîne, bila derketa û ev qirêjîya di navbera dewleta tirk û PKK de eşkere bikira!

Leyla Zana bi rehetî dibêje;

„Bi taybetî di dema xendekan de bi rastî em gîhîstîn asteke ku muxatabiya siyasi rawestiya.

Di wê serdemê de jî min dît ku dema em rûbirûyî girseyê dihatin tu bersiveke me tune ku em bidin. Yek ji sedemên bêdengîya min jî ev bû.“ Leyla Zana, ew „muhababîya siyasi“ ci bû gelo, mîsyona wê muhababîya ci bû?

Başe çîma iro Leyla Zana wê bersîvînê nade girseyê û nabêje ku kî û kîjan hêz bûn sebebê wan qatliamên Sûrê, Nisêbînê, Cizîrê û Şîrnexê? Madem berî wê demê muhababîya wê a siyasi hebû çîma eşkere nake? Rolê PKK di hilweşandina van bajaran de ci bû?

Leyla Zana dibêje; „Civak li benda bersivî ye û tu nikarî bibî bersiv. Ev rewş bû sedema şîna min a 7 salan. Ez pir êşandim. Jîyan tenê ne hilbijartin in.“(!)

Belê Leyla Zana, ji dêlva tu heft salan şînê bike û hêsrîn sexte bibarîne, te di wan heft salan de bersîva civatê bîdaya. Iro jî Kurd, maxdûrên Sûra Amedê, Nisêbînê, Cizîrê û Şîrnexê ne û li benda bersîva tene. Çîma tu bersîva wan nade?

Kî bûn ewen ku bi hev re ew tofan anîn serê miletê Kurd?

Lê tu rast nabêje Leyla Zana û tu li henber miletê Kurd jî ne xwedî wîcdane û ne durust e. Eger tu durust bûya, ji dêlva te bigota;

„Na, ev doz ji hemû şexsîyetan pir mezintir e, dozeke pir berfirehtir e. Ma mirov ji dozê dixeýîde? Eger mirov ji dozê bixeyide, mirov ji xwe dixeýîde.“(!)

Tenê ew kesen ku heft salan devê te band kirin û tu mahkûmî hepsa mala dîya te kirin, te yê ew eşkere bikirana. Teyê ew komkujiya zarokên Kurdan a xendekan, ew tişten tarî eşkere bikira!

Tu dibêje, „Min ji Erdogan re got qulêni tarî“(!) Başa çîma tu wan qulêni tarî ji T. Erdogan re dibêje, çîma tu ji miletê xwe re, ji maxdûrên komkujiya xendekan re eşkere nake û nabêje. T. Erdogan dizane wan qulêni tarî ci ne û kî di wan qulan de hene! Lê miletê Kurd nizane bê kî di wan qulêni teyî tarî de hene!

Yek ji wan kesen ku di wan qulêni tarî de xwe veşartîye ji A. Ocalan e, lê tu dibêje;

„Kesen ku dixwest bêyî Ocalan û Erdogan vê pirsgirêkê çareser bikin hebûn, wan digot em dê di nav xwe de vê pirsgirêkê çareser bikin.“

Ka tu çîma wan kesan eşkere nake? Lê tu carek din wan kesan pêşnîyar dike ji dewleta tirk re ku ew muhabab bin.

Durust bûn, xwedî lêderketina wîcdan tişten pir pîrozîn Leyla Zana! Bawer bikin we ew durustî û ew wîcdan jî wenda kirîye. Tu êdî ne ew Leyla Ber zîndana Dîyarbekirê ye.

Serokwezîr Barzanî li Davosê bi Şêwirmendê Asayışa Niştimanî ya Amerîkayê re civiya

Serokwezîr Mesrûr Barzanî li Davosê ligel Şêwirmendê Asayışa Niştimanî ya Koşka Spî Jake Sullivan behsa girîngîya dabînkirina asayış û aramiya Herêma Kurdistanê kir.

Mesrûr Barzanî ji bo besdarbûna 54emîn

Korbenda Aborî ya Cîhanî (WEF) roja 15ê Çile gîhîst Davosê.

Serokwezîr Barzanî iro li Davosê bi Şêwirmendê Asayışa Niştimanî ya Koşka Spî Sullivan re civiya.

Di hevdîtinê de ku girîngîya dabînkirina asayış û aramiya Herêma Kurdistanê ligel êrîşen ser Hewlêrê hate gotûbêkirin, Sullivan piştevaniya xwe ji bo Herêma Kurdistanê dûpat kir û tekezî li ser wê yekê kir ku wê ligel Serokê Amerîka Joe Biden behsa tedbîrên ji bo parastina aramiya heremê bikin.

Îran naxwaze Herêma Kurdistanê bibe hêzeke mezin a aborî

Berdevkê berê yê Hevpeymaniya Navdewletî ya Dijî DAIŞê ya bi serokatiya Amerîka Kolonel Myles Caggins ragihand, Îran naxwaze Herêma Kurdistanê

bibe hêzeke mezin a aborî.

Albay Caggins derbarê rojevê de daxuyanî dan. Caggins amaje bi wê yekê kir ku êrîşa moşekî ya li ser Hewlêrê yek ji karesatên Iraqê bû, Caggins tekez kir ku Amerîka êrîşen moşekî şermezâr dike û girîng e Serokwezîre Iraqê Mihemed Şîya Sûdanî êrîşen moşekî yên li ser Hewlêrê li Davosê şermezâr dike.

Caggins diyar kir ku Amerîka bi berçavgirtina helwesta Herêma Kurdistanê rezê li nêrîna Herêma Kurdistanê digire û got, „Pirsgirêka herî mezin Îran e, li dijî Herêma Kurdistanê moşekîn balîstîk bi kar tîne.“

Caggins eşkere kir, Îran dixwaze bibe xwediye hêzeke mezin a aborî li herêmê, Serokwezîr Mesrûr Barzanî û şanda pê re wê li Davosê Kurdistanê bigîhînin asteke bilind.

Wezîrê Karêne Derve yê Swêdê li ser êrişa li Hewlêrê axivî

Wezîrê Karêne Derve yê Swêdê Tobias Billstrom da zanîn ku wan fikarêne xwe yên derbarê êrişa Îranê ya li Hewlêrê ji Balyozxaneya Îranê ya li Stockholmê re ragihandine.

Nûçegihanê Rûdawê Zinar Şîno geşedanen Rojhîlata Navîn û êrişa müşekî ya Supaya Pasdaran a Îranê ya li Hewlêrê ji Wezîrê Karêne Derve yê Swêdê Tobias Billstrom pirsî.

Tobias Billstrom got, „Em rewşa Rojhîlata Navîn û bi taybetî şerî di navbera Îsraîl û Hemasê de bi awayekî cidî werdigrin.“

Herwiha Billstrom li ser êrişa Hewlêrê jî wiha anî ziman, „Me ji karbirêkerê balyozxaneya Îranê ya Stockholmê re got ku em ji ber êrîşen li Hewlêrê nîgeran in.“

Leyla Zana sedema bêdengmana xwe eskere kir û daxwazek Erdogan kir!

Siyasetmedara Kurd Leyla Zana, pişti 8 salan bi hevpeyînekê bêdengiya xwe

bidawî anî û sedema bêdengmana xwe jî
eskere kir.

Leyla Zana di hevpeyîna Gazeta Duvarê ya ligel Vecdî Erbay de, dibêje sedema bingehîn a ku ew bêdeng maye mehcûbiyeta bo pêvajoya xendekan û bidawîbûna muxatabiya siyasî bo çareseriya pirsa Kurd e.

Zana dibêje: "Sala 2015an em rûbirûyî erdhejike siyasî bûn. Bi taybet di pêvajoya Xendekan de, em hatin asta rawestana muxatabiya siyasî. Wê demê min dît ku bersiveke em bidin gel tune ye. Yek ji sedema bêdengmana min ev e. Ji ber mehcûbiyeta li hember gelê Kurd û gelên me, bêdeng mam. Di wê pêvajoyê de, bi sedan kesan can da."

Di beşeke din a hevpeyînê de Leyla Zana ji Serokomarê Tirkîyeyê Recep Tayyip Erdogan daxwaz dike û dibêje: "Birêz Serokomar dibêje, min pêvajoya çareseriye xistiye sarincê. Edî dema vê bidawî bibe, divê vî karî bi esasî bigrin dest. Bêyî wext winda bikin... Lê xuyaye ku hewldaneke wan a wiha tune ye. Edî tehemula paşxistinê û taloqkirinê nemaye."

Leyla Zana diyar dike ku êdî şert û merçen Rojhilata Navîn jî neçar dike dewleta Tirk û Kurd çareseriye bibînin û hêviya civakê jî ew e.

Anthony Blinken êrîşen li ser Hewlêrê şermezar kir

Wezîrê Derve yê Amerîkayê Antony Blinken êrîşen û Iranê yên li ser Hewlêrê bi tundî şermezar kir û ragihand, Hikûmeta Herêma Kurdistanê yek ji hevkarêne nêzîk ên Amerîka ye.

Antony Blinken di parvekirina xwe ya li ser plat-forma medyaya civakî X de diyar kir ku duh li Davosê bi Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî re hevdîtin kiriye.

Wezîrê Amerîka Blinken di daxuyaniya xwe de got, "Pişti êrîşen û Iranê yên li ser Herêma Kurdistanê, min li Davosê bi Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî re hevdîtin kir û tekezî li ser wê yekê kir ku Hikûmeta Herêma Kurdistanê hevkarê me yê nêzîk e. Amerîka bi eskere êrîşen û Iranê şermezar dike."

Mesrûr Barzanî ku li Davosê bû, duh bi Wezîrê Amerîkayê Blinken re civiya. Di civînê de êrîşen û Iranê yên ku bûne sedema mirin û birîndarbûna sivîlan hatin şermezarkirin.

Blinken balkışand li ser wê yekê ku Serokê Amerîkayê Joe Biden êrîşen li dijî Herêma Kurdistanê wek metirsiyeke cidî dibîne, Blinken tekezî kir ku ew ê hewlîn pêwîst bidin ji bo parastina ewlehî û aramiya navçeyê.

Sûdanî: Pêwendiya destpênekirina hinartina petrolê bi mesrefên kompanyayan re heye

Serokwezîrê İraqê ragihand ku paşxistina hinartina petrola Herêma Kurdistanê ya Tirkîyeyê, ji ber nakokiyê li ser dayîna pereyê kompanyayê li Herêma Kurdistanê kar dikin e.

Serokwezîrê İraqê Mihemed Şîya Sûdanî ji ajansa Bloombergê re ragihand, nakokiyê ligel kompanyayê navdewletî yên ku di sektora neftê ya Herêma Kurdistanê de kar dikin, li ser dayîna pereyê wan, hinartina petrolê ji Herêma Kurdistanê 10 meh in bi paş xistiye.

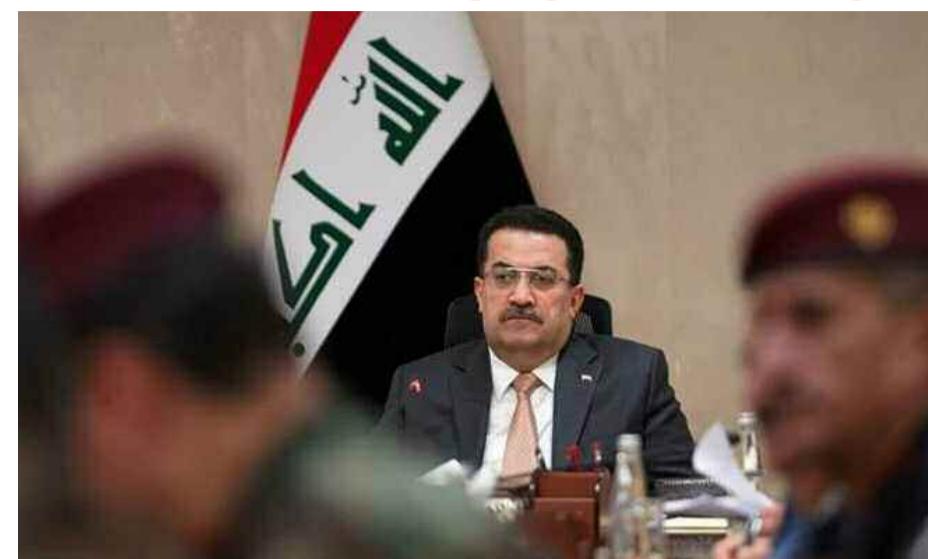
Tezmînata kompanyayê navdewletî yek ji wan mijaran e ku hinartina petrolê rawestandiye.

Li gorî pisporê petrolê, ji ber rawestandina hinartina petrolê ya ji bo Tirkîyeyê, Herêma Kurdistanê û kompanya mehane nêzîkî mil-yarek dolar ji dest bidin.

Serokwezîrê İraqê Mihemed Şîya Sûdanî got:

"Di warê bihayê berhemanînê de pirsgirêkîn kompanyayê petrolê hene, danûstandin ji bo çareserkirina van pirsgirêkan berdewam in lê heta niha negîştine rîkeftineke fermî."

Derbarê danûstandinê ligel Bexdayê de, Komeleya Pîsesaziya

Petrolê ya Kurdistanê li ser hesabê xwe yê fermî yê Xê ragihand, çend nûnerên kompanyayê wan vê dawiyê beşdarî danûstandinê li Bexdayê bûne û hêvîdar in ku gotûbêjan berfirehtir bibin.

Sûdanî diyar kir ku Encûmena Wezîran a İraqê ji meha borî ve li ser nirxandina guhertinê budgeya İraqê kar dike da ku bikarin bi rîya guhertinan mûçeyê kompanyayê biyanî bidin.

Komeleya Pîsesaziya Petrolê ya Kurdistanê ji şes kompanyayê neftê yên Herêma Kurdistanê pêk tê ku berî ragirtina hinartina petro-

la Kurdistanê endamên wê ji sedî 50ê petrola Herêma Kurdistanê ya rojane berhem dianîn.

25ê Adara 2023yan bi biryara Dadgeha Navdewletî ya Hakemê ya Parîsê, hinardekirina petrola Herêma Kurdistanê hatibû rawestandin. Li gorî Komeleya Pîsesaziya Petrolê ya Kurdistanê vê biryare nêzîkî 10 milyar dollar zerer daye İraq û Herêma Kurdistanê.

Piştî rawestandina hinartina petrolê, rayedarên İraq û Tirkîyeyê çendîn danûstandin li ser destpêki-rina hinartina petrolê ji Herêma Kurdistanê kîrin.

Odeya Bazirganiyê ya Dihokê li ser bazirganiya bi Iranê re biryarek da

Odeya Pîsesazî û Bazirganiyê ya Dihokê banga boykotkirina berhemên Iranê kir û got, "Em dê ji bo berhemên xwemalî û biyanî ji bazirganê xwe re alternatifan bibînin."

Li ser biryara boykotê ya Odeya Pîsesazî û Bazirganiyê ya Hewlêrê ya pişti êrişa mûşekî ya Iranê ya li Hewlêra iro Odeya Pîsesazî û Bazirganiyê ya Dihokê jî daxwaz kir ku berhemên Iranê neyên hawirdekirin.

Di daxuyaniya Odeya Pîsesazî û Bazirganiyê ya Dihokê de hat gotin:

"Ji ber ku gelek berhemên Iranê di bazarêne me de hene, em wek Odeya Pîsesazî û Bazirganiyê ya Dihokê bi hûrgîlî lêkolînan dikin da ku bazarêne alternatif peyda bikin ku bazirganê me bikarin berhemên Iranê bi berhemên xwemalî û bi welatêne din re biguherînin."

Çi bûbû?

Supaya Pasdarân a Iranê, şeva 15ê Kanûna Paşînê êrişî Hewlêra paytexta Herêma Kurdistanê kir.

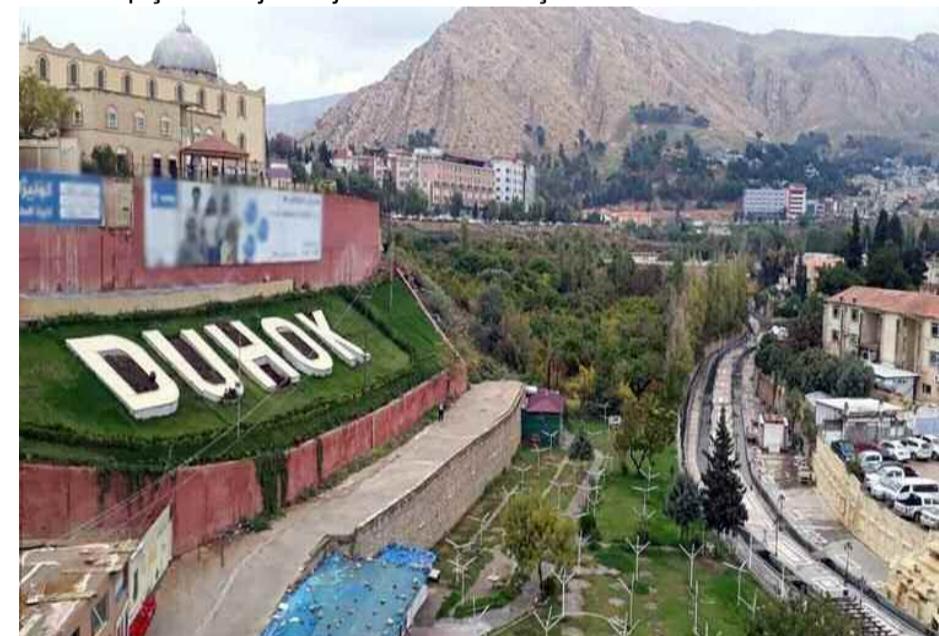
Di vê êrişâ Iranê de 4 sivîlan canê xwe ji dest da û 16 kes jî birîndar bûn.

Iranê derdora demjimîr 23:30 bi 11 mûşekan êrişî Hewlêrê kir û pênc ji wan li mala sermayedare Hewlêrê Pêşrew Dizeyî ketin.

Pêşrew Dizeyî, keça wî Jîna, mîvanê wî û xizmetkareke mala wî canê xwe ji dest da.

Li mala Dizeyî amadehî dihatin kirin ku pişti 10 rojan rojbûna ewil

rîya sistema parastina esmanî du mûşekîn Iranê xistine xwarê.

a Jînayê were pîrozkirin lê wê ji ber êrîşen Iranê saleke temenê xwe jî temam nekir.

Hevjîna Dizeyî û du kurên wî ji di heman êrişê de li mala xwe birîndar bûn. Rewşa tenduristiyê ya kurekî wî xirab e û niha li Îmara-ta Erebiyê tê tedawîkirin.

Li aliyê din, Dijeterora Kurdistanê jî heman rojê ragihand, 3 dronên bombebarkirî yên ku armanca wan Balafirgeha Navneteweyî ya Hewlêrê bû, xatine xistin.

Berpirsê Operasyonê Taybet ê Ajansa Parastin û Îstixbaratê Ebdula Hemeresid ji Tora Medayî ya Rûdawê re da zanîn ku wan bi

Sibeha 16ê Kanûna Paşînê demjimîr 05:50 jî dîsa li nêzîkî Balafirgeha Hewlêrê dronek ketibû xwarê û teqiyabû.

Nûçegihanê Rûdawê Sîdar Leşkirî da zanîn ku ew dron a grûpa bi nave Berxwedana İslâmî ya İraqê bûye.

Ev êrîşen Iranê hem li nav Kurdistan hem jî li qada navneteweyî bûn sedema gelek bertekan.

Welatêne wekî Amerîka, Çin, Fransa, Almanya, Türkiye û Fînlandayê ev êrîş şermezar kirin.

Dîsa gelek partî, sazî û rîexistinan Kurdistan jî bertekêndi tund nîşanî van êrîşen Iranê dan û wan Iran şermezar kir.

WASİYETA SEROKKOMARÊ DEWLETA KOMARA KURDISTANÊ PÊŞEWA QAZÎ MIHEMED

Bi navê Xwedêyê mezin û dilovan.
Ey gelê kurd û birayên min ên hêja!

Birayên min î qehrwarzî û gelê min î zorlêkirî!

Va ye ez di gavê herî dawîn ên jiyana xwe de me, ji bo xatirê Xwedê êdî dijminayıya hev nekin û pişta xwe bidin hev. Li hember dijminê zordes û zalim derkevin, xwe belaş nefiroşin dijminan.

Dijmin her û her dixwaze ku tenê karê xwe bi we pêk bîne û qed bi we re merhemetê naket; di her fîrsendekê de qed li we nabihure.

Dijminê gelê Kurd pir in, zordes û bê şêfqet in.

Sembola serkeftina her gel û netewekê hevgirtin û yekbûn e, piştigiriya gel a gişî ye.

Her gelê ku yekîtî û tebaviya wî nebe; ewê hertim di bin destê dijmin de be. Tu tiştê we, gelê Kurd, ji gelên li ser rûyê vê erdê ne kêmter e. Belkî hûn, bi mérânan, egîdî û hêjatiya xwe, ji gelên ku rizgar bûne li pêstir in jî. Gelên ku ji destê dijminen xwe yên zordes rizgar bûne; mîna we ne. Lîbelê yekîtiya yên ku xwe rizgar kirine hebûye, bila hûn jî mîna hemû gelên li ser rûyê erdê idî bindest nebin. Bi yekîtî, nekirina hesûdiya hev û xwenefirotina dijminan hûn dikarin rizgar bibin.

Birayên min! Idî bi dijminan neyên xapandin, dijminen Kurdistan ji kîjan reng, destek û neteweyê dibin bila bibin, her dijmin in. Bê merhemet in, bê wijdan in û rehmê bi we nakin. Dê we bi hev bidin kuştin, dê we li hemberî hev hev çavşor bikin û bi derew û xapandinê we bînin beramberî hev.

Ji tevî dijminen Kurdistan, dijminê herî zalmîtir, mel'ûn, Xwedênenas û bêmerhemet Ecem in. Destê xwe ji tu sûcûn li dijî gelê Kurd venakşîne. Di dirêjiya dîrokê de bi gelê Kurd re xerez û kîna vî gelî ya kevnar hebûye û heye jî.

Temaşa bikin, binêrin gelekkilamân we yên mezin, ji Smaîl Axayê Şikak bigire hetanî Cewher Axayê birê wî û Hemze Axayê Mengur û çend û çendîn zilamân din xapandin, aram kirin, xelq ji pişt wan vekirin û gelekkî bi nemerdî ew kuştin. Ew tev bi sond û Qur'anê xapandin ku Xwedêgiravî daxwaza Eceman ya xêrê bi wan re heye û dê qencyî bi wan bikin. Feqet ev kes xweş bawer kirine û bi sond û sozên Eceman hatine xapandin. Lîbelê hetanî niha di dirêjiya dîrokê de kesî nedîtiye tenê carekê jî Ecem li sond û sozên xwe xwedî derketibin û ehdîn dane Kurdistan pêk anîbin. Tevde derew û xapandin bûye. Ca vaye ez wekî birayekî we yê biçûk, di rîya Xwedê de, ji bo xatirê Xwedê ji we re dibêjim hev bigirin û tu carî pişta hev bernedin. Piştrast bin ger ecem hingiv bide we, diyar e jar xistiyê. Bi sond û sozên derewen Eceman nexapin. Ger hezar carî jî dest li Qur'ana Pîroz bixin û soz bidin we, daxwaza wan tenê xapandina we ye, ji bo hîlekê li we bikin.

Va ye ez di demêr dawî yên jiyana xwe de me. Ji we re dibêjim û ji bo xatirê Xwedayê mazin ez şîretê li we dikim ku ya ji destê min hat bi serî can û tekoşîn, bi şîret û nîşan-dana rîya rast; min ji we re xemsarî nekiriye. Niha jî di vê dem û rewşê de dîsa ji we re dibêjim ku idî bi Eceman nexapin û ji sond, destlêxistina Quranê û ehd û peymanen wan bawer nekin. Ji ber ku ne Xwedê dinasin û ne jî ji Xwedê, Pêxember, roja qiyametê û hîsab û kîtaban bawer dikin. Li cem wan bi tenê ji ber ku hûn Kurd in, bila hûn Misilman jî bin, hun sûcûdar û mehkûm in. Hûn ji wan re dujmin in, ser û mal û canê we ji wan re helal e û weke xezayê qebûl dikin.

Soza min ne ew bû ez herim û we di destê van dijminen dilreş de bîhêlim. Min pir caran jî paşeroj û şexsiyeten me yên mezin tefekkûr dikir. En ku Eceman bi xapandin, sond, derew û hîle ew girtine û kuştine.

Ew tev li bîra min bûn û tu carî jî min ji Eceman bawer nekiriye. Lîbelê beriya ku vegeerin vir, çendîn caran gotin û rasparin bi name û bi şandina kesen navdar ên Kurd û Faris, bi dayîna soz û ehdîn yekcar pir û mezin ku daxwaza xêrê ya dewleta Ecem û Şah bi xwe jî heye û ne amade ne ku bi tenê dilopeke xwînê jî li Kurdistanê birijê. Niha hûn bi çavê serê xwe encama sozên wan dibînîn. Ger mezinen hoz û eşîrên me ihanet nekira û xwe nefirotina hukûmeta ecem, weha nedihate serê me û we û Komara me jî.

Şîret û wesiyeta min ew e bila zaroyen we bixwînîn. Ji ber ku tu tiştê me ji yê gelên din ne kêmter e, bi tenê xwendin nebe. Bixwînîn, ji bo ku hûn ji karwanê gelan paşve nemîn û her xwendin çeka kujek a dijminan e.

Piştrast bin û bizanîn ger tebayî, yekbûn û xwandina we baş be, hûnê pir baş bi ser dijminê xwe jî bikevin. Çenabe bi kuştina min û bi kuştina bira û pismamîn min çavê we bitirse. Hetanî hûn bigîhîn hêvî û meramîn xwe; divê hê jî pir kesen din yên mîna me xwe di vê rîye de gorî bikin.

Piştrast im, pişî me pir kesen din jî her dê bi xapandin û durûtiyê ji holê werin rakirin.

Piştrast im ku pir kesen din dê pişî me jî bikevin xapandina Eceman de; dê ji me zanatir û hêjatir jî bin, lîbelê hêvîdar im kuştina me ji dil-

sozên gelê Kurd re bibe pend û ibret.

Wesiyeteke min a din jî ji we re ew e ku her çiyê we ji bo serfiraziya gel kir bixwazin ku alîkarê we gel be. Piştrast im ku dê Xwedayê mezin we serfiraz dike û dê arîkariya we bike. Heye ku hûn bêjin; lê çîma ez bi ser neketim?!

Di bersivê de dibêjim: Bi Xwedê kim, ez ser ketime! Ci nîmet û serketin ji wê yekê mezintir e ku va ye ez niha di rîya gel û welatê xwe de, serê xwe, malê xwe û canê xwe didim. Bawer bin min pir ji dil dixwest ger ez mirim bi mergekî bimirim ku di hizûra Xwedê û resûlê Xwedê û gel û welatê xwe de rûsor bim, ji min re ev serketin e.

Xweşdiviyen min! Kurdistan mala her Kurdekkî ye. Her wekî ku di malê de, endamên malê her kî ci karî dizane wî dispêrin wî. Idî mafê tu kesî tune ku hesûdiyê jê bike. Kurdistan jî her ew mal e. Ger we zanî ku kesek li vê malê dikare karekî bike, dev jê berdin bila bike.

Edî çenabe hûn keviran deynin ser rîya wî û çenabe ku dilê we ji ber ku berpirsyariyên mezin di destê yekî ji we de hene bişê. Ger karêne mezin ketin ser milê yekî û ew kar bi rî ve bir, welê diyar e jê dizane û berpirsyariyên wî yên mezin jî li hember wî erkî hene. Piştrast be birayê te yê Kurd her ji dujminê dil bi kîn baştir e û ger berpirsyariyên mezin li ser milê min nebûna, niha ez di bin sêdarê de ranediwestiyam. Lewra çenabe hûn bi hev re temahkar bin. En ku ferمانen me pêk neanîn, ne tenê ferمان pêkneanîn, tam dijmintiya me kirin. Ji ber ku me xwe wek xizmetkarê gelê xwe qebûl dikir, niha ew di nava mal û zarokên xwe de, di nava xewa şîrîn de ne. Lîbelê vaye li ser navê xizmeta gel di bin sêdarê de me û vaye ez demêr dawî yên jiyana xwe bi vê wesiyetname derbaz dikim. Ca ger berpirsyariyên mezin di stûyê min de nebûna, ez jî dê niha di nava zarok û zêcîn xwe de di xewa şîrîn de bûma. Ez niha ji bo pişî çûyîna xwe jî şîretê li we dikim, ew jî yek ji berpirsyariyên di stûyê min de ye. Piştrast im ger yekî din ji we berpirsyariyên min bigirtana stûyê xwe, niha ewê li şûna min di bin sêdarê de bûma. Ji bo razibûna Xwedê û li gor berpirsyariya di stûyê xwe de mîna Kurdekkî xizmetkarê gel û di rîya çakîye de, min ev şîret li we kirin. Hêvîdar im ji niha pê ve hûn pendan

jê wergirin û durist guhdariya şîretê min bikin.

Bi hêviya Xwedayê mezin we bi ser dijminen we bixe.

1.Baweriya we bi Xwedê, bi tiştê ji cem Xwedê tên û hezkirina Xwedê û Pêxember (silavên Xwedê lê bin) hebe, di pêkanîna wezîfeyen dînî de xurt bin.

2.Yekîtî û tebaviya di nava xwe de biparêzin. Karêne neqenc li hember hev nekin û temah nebin. Bi taybetî jî di berpirsyariyê û xizmetê de.

3.Bi xwendin, zanist û pîleya zanyariyê xwe bi pêş ve bibin. Ji bo dijmin we kêmter bixapîne.

4.Ji dijminan bawer nekin. Bi taybetî jî dijminen ecem. Ji ber bi çend awa û rîyan Ecem dijminen we ne, dujminen gel û welat û dînê we ne. Dîrokê tesbît kiriye ku her daîm ji Kurdan aciz in. Bi kêmterin sûcî we dikujin û ji tu sûcûn der heqê Kurdan de destê xwe nagirin.

5.Ji bo hin rojê jiyana bêqîmet a vê dinê, xwe nefiroşin dijminan. Ji ber dijmin dijmin e û ne cihê pêbawerbûnî ye.

6.Ihanetê li hev nekin. Ne ihaneta siyasi, ne giyanî, ne malî û ne jî ya namûsî. Ji ber ihanetkar li cem Xwedê û mirovan jî sivik û sûçbar e. Ihanet li ihanetkar vedigere.

7.Ger yekî ji we bikaribe karêne xwe bê ihanet pêk bîne, jê re alîkariyê bikin. Ne ji ber temahî û bexîliyê li dijî wî derkevin, yan jî Xwedê neke li ser wî bibin sîxurên biyaniyan.

8.Cihêne min di wesiyetnameyê de ji mizgeft û nexweşxane û dibistanan re nîvîsandiye, hûn tev daxwaz bikin ku pêk werin û mefa jê bigirin.

9.Hûn ji xebat û hewl û tekoşînê ranewestin. Ji bo mîna hemû gelên din ji bin destê dijminan rizgar bibin. Malê dinê ne tiştek e. Ger welatê we hebe û serbestiya we hebe, wî çaxî her tiştê we heye. Hem mal, hem ser-wet, hem dewlet, hem rûmet û hem dê niştimanê we jî hebe.

10.Ez ne bawer im heqê Xwedê nebe û heqên din li ser min hebin. Lîbelê ger kesekî welê dît ku kêm yan jî pir tiştekî wî li cem min e, min malekî pir hiştiye, bila here ji warisên min bixwaze û wergire.

Hetanî hûn hev negirin, hûnê bi ser nekevin. Zilm û zorê li hev mekin. Ji ber ku Xwedê zalmîtir pir zû ji holê radike û wî nebûdî dike. Ew soza Xwedê ya bê kêmâsî û zêde ye. Zalmî, têk dije û nebûdî dibe. Xwedê tola zilmê jî hiltîne.

Hêvîdar im ku hûn van gotinan têxîn guhê xwe û Xwedê li hemberî dijminan we bi ser bixe. Weke Se'dî kerem kiriye:

Muradê ma nesîhet bûd û guftîm Hewalet ba Xuda kerdîm û refîm Ango: Mirazê me şîret bû û me kir, me hûn spartin Xwedê û em cûn.

Xizmetkarê gel û welat
Qazi Mihemed
(ji arşîvên fermî yên İranê hatiye bidestxistin)

Премьер Ирака призвал надавить на Израиль, чтобы эскалация не охватила весь регион

Международное сообщество должно оказать давление на Израиль, чтобы тот прекратил боевые действия в секторе Газа, иначе вооруженный конфликт охватит весь ближневосточный регион. Такое мнение выразил премьер-министр Ирака Мухаммед ас-Судани на встрече с министром обороны Нидерландов Кайсой Оллонгрен в ходе ее визита в Багдад.

"Мировое сообщество должно оказать давление на Израиль с целью прекращения агрессии в палестинском анклаве и воспрепятствовать открытию новых фронтов на Ближнем Востоке, поскольку их появление угрожает стабильности региона и всего мира" - приводит слова ас-Судани его пресс-служба в официальном Telegram-канале. Причина расширения конфликта в регионе, по мнению иракского премьера, заключается в том, что "война в Газе по-прежнему идет, а Израиль продолжает совершать преступления против палестинского народа".

Говоря о ситуации в своей стране, Ас-Судани заявил, что его правительство "не приемлет каких-либо попыток нарушить суверенитет Ирака" и обязуется предоставить защиту всем дипломатическим миссиям на иракской территории.

Премьер-министр подчеркнул, что хотя правительство Ирака и приняло решение "о пересмотре отношений со странами - членами международной коалиции", оно продолжит оказывать необходимую поддержку миссии НАТО в исполнении ее профессиональных обязанностей.

Своей стороны Оллонгрен передала ас-Судани официальное приглашение от его голландского коллеги Марка Рютте посетить Нидерланды и обсудила с иракским премьером некоторые вопросы, которые стороны планируют затронуть в ходе грядущей встречи.

Ситуация на Ближнем Востоке резко обострилась после проникновения 7 октября 2023 года боевиков палестинского движения ХАМАС из сектора Газа на израильскую территорию, сопровождавшегося массовыми убийствами жителей приграничных населенных пунктов и захватом более 200 заложников, включая детей, женщин и стариков. Радикалы назвали эту атаку ответом на действия израильских властей против мечети Аль-Акса в Иерусалиме. Израиль объявил о полной блокаде Газы и начал наносить ответные удары по анклаву и отдельным районам Ливана и Сирии. Столкновения происходят и на Западном берегу реки Иордан.

После обострения палестино-израильского конфликта в секторе Газа сторонники мятежного йеменского движения "Ансар Аллах" (хуситы) заявили, что будут наносить удары по территории Израиля и не позволят связанным с ним судам проходить через воды Красного моря и Баб-эль-Мандебского пролива, пока операция в палестинском анклаве не будет прекращена. По подсчетам Центрального командования Вооруженных сил США, с середины ноября хуситы атаковали более 20 кораблей и гражданских судов в Красном море.

Переговорная группа КРГ и нефтяные компании обсуждают бюджет и возобновление экспорта

Переговорная делегация Регионального правительства Курдистана (КРГ) провела переговоры с представителями нефтегазовых компаний, чтобы обсудить ключевые вопросы бюджета, нефтяного законодательства и возобновления экспорта нефти из курдского региона Ирака. Обсуждения были сосредоточены на последних событиях в продолжающихся переговорах между Эрбилем и Багдадом, в частности, на важнейших аспектах бюджета и вопросах, связанных с нефтью. В ходе встречи была подчеркнута приверженность КРГ поиску всеобъемлющего решения.

Значительная часть диалога была посвящена возобновлению экспорта нефти из Курдистана и достижению консенсуса относительно затрат, связанных с добычей

и транспортировкой нефти.

В марте 2023 года Международная торговая палата в Париже вынесла вердикт против независимого экспорта сырой нефти Курди-

стана через Турцию, на основании которого федеральное правительство остается единственной стороной, отвечающей за экспорт нефти через турецкий порт Джейхан.

Посол США: Неправомерное использование Ираном иракской авиакомпании для получения оружия нарушает суверенитет

Действия министерства финансов США подтверждают приверженность Вашингтона реагированию на любые угрозы, исходящие от проиранских группировок в Ираке и регионе, заявила посол США в Багдаде Алина Романовски.

Управление по контролю за иностранными активами Министерства финансов США 22 января объявило о преследовании физических и юридических лиц, связанных с иранским "Корпусом стражей Исламской революции" (КСИР) и "Катаиб Хезболла". Этот шаг направлен на устранение угроз, исходящих от этих группировок для личного состава США и региональной стабильности, указано в официальном заявлении.

"Сегодня @USTreasury [Министерства финансов США] подвергло санкциям иракскую авиакомпанию "FlyBaghdad" и трех членов "Катаиб Хезболла" за оказание поддержки иранскому "Корпусу стражей Исламской революции" [КСИР] и его марионеточным группам в Ираке, Сирии и Ливане", — написал посол США на своей странице в "Х".

"Сегодняшние действия подчеркивают нашу готовность отреагиро-

вать на продолжающуюся угрозу, которую КСИР и его прокси-сети представляют для Ирака. Использование Ираном иракской авиакомпании для контрабанды оружия, истребителей и долларов США является вопиющим нарушением суверенитета Ирака", — добавила она.

Министерство финансов США официально включило в санкционный список иракскую авиакомпанию "FlyBaghdad" и ее генерального

директора Басира Абдулкадхима Алвана аль-Шаббани.

Одновременно министерство финансов подвергло санкциям трех лидеров "Катаиб Хезболлы" — Хоссейна Моанеса аль-Ибузи, Рияда Али Хусейна аль-Аззави и Аукада Мухсина Фараджа аль-Хамида за предполагаемую причастность к планированию сбора разведывательной информации, похищению людей, террористическим атакам и отмыванию денег.

Группа ополченцев взяла на себя ответственность за новое нападение на "Айн аль-Асад"

"Исламское сопротивление в Ираке" взяло на себя ответственность за недавнюю атаку беспилотника на авиабазу Аль-Асад в западной иракской провинции Анбар, где дислоцируются американские войска. Нападение на иракскую базу 22 января произошло всего через несколько часов после того, как силы "Исламского сопротивления" нанесли два отдельных ракетных удара по другой базе США в сирийском Конико.

Эта группа ополченцев наносит удары по базам США как в Ираке, так и в соседней Сирии, активизируя свои действия с начала израильского конфликта в секторе Газа в начале октября. Ссылаясь на поддержку Вашингтоном Израиля в

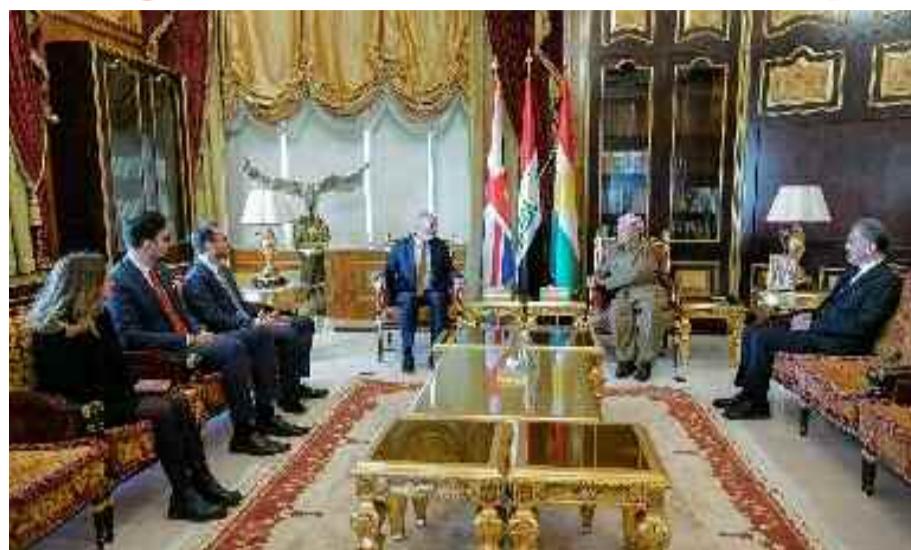
секторе Газа, "Исламское сопротивление" называет свои удары ответными мерами.

По данным Центрального командования США (CENTCOM), ранее, 20 января, база "Айн аль-Асад" подверглась нападению баллистическими ракетами, запущенными боевиками, связанными с Ираном, из Ирака. Хотя в заявлении не уточня-

лась степень ранений среди американского персонала, как сообщает "Reuters", проводятся оценки возможных черепно-мозговых травм.

CENTCOM признал, что, хотя большая часть ракет была перехвачена, некоторые все же попали в базу. Командование занимается оценкой размера ущерба, причиненного атакой.

Президент ДПК и посол Великобритании обсудили нападение Ирана на Эрбиль

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), 24 января принял посла Великобритании в Ираке Стивена Хитчена, чтобы обсудить последние события в регионе, включая недавнее нападе-

ние Ирана на столицу Иракского Курдистана.

Барзани поблагодарил британского посланника и правительство за их позицию в отношении атаки на Эрбиль, и вновь выразил свою глубокую обеспокоенность по поводу

бесчеловечных действий, совершенных против народа Курдистана.

Он также выразил признательность за усилия премьер-министра Ирака Мухаммеда Шия ас-Судани, который распорядился расследовать и раскрыть подробностей инцидента.

Со своей стороны, британский дипломат еще раз выразил соболезнования в связи с ракетной атакой, совершенной иранским "Корпусом стражей Исламской революции" (КСИР), в результате которой погибли четыре и были ранены шесть мирных жителей. Кроме того, он подчеркнул важность усилий комитета по установлению фактов о нападении, созданного премьер-министром Ирака.

На встрече также были рассмотрены недавние события в области безопасности и политики в Курдистане и Ираке.

Курдская диаспора в Европе протестует против нападения Ирана на Эрбиль

Множество курдов в Европе 20 января приняли участие в массовых демонстрациях, чтобы осудить смертоносное нападение на Эрбиль, совершенное 15 января иранским "Корпусом стражей Исламской революции" (КСИР) и в результате которого были убиты и ранены мирные жители, в том числе 11-месячная девочка.

В рамках единой позиции против агрессивных актов насилия КСИР в отношении невинных детей и гражданских лиц в Курдистане курдская диаспора в Германии, Дании, Финляндии и Норвегии объединилась для проведения эффектных демонстраций в своих городах.

Эти собрания были направлены на то, чтобы послать мощный сигнал Ирану, выразив свою решительную оппозицию любой форме агрессии против своих сограждан в

Курдистане. Собравшиеся в 16 европейских странах пели курдский национальный гимн "Эй Ракиб" и поднимали флаг Курдистана.

Ранее в этот четверг "Конфедерация курдской диаспоры" в сотруд-

ничестве с "Курдской федерацией мигрантов", а также рядом общин курдской диаспоры и неправительственных организаций (НПО) призвала курдов в Европе выйти на митинг протesta.

"Благотворительный фонд Барзани" оказал помощь Африну

Курдский "Благотворительный фонд Барзани" (BCF) совместно с Объединенным кризисным координационным центром Регионального правительства Курдистана (КРГ) оказал логистическую поддержку муниципалитету города Африн в Иракском Курдистане.

Член исполнительного совета благотворительной организации, курирующей инициативу в Африне

и окружающих районах, Равадж Хаджи подчеркнул важность совместных усилий, и заявил, что фонд в сотрудничестве с Федеральным агентством технической помощи (THW) и Объединенным кризисным координационным центром предоставили экскаватор и сопутствующее оборудование, а также передали предметы первой необходимости для сотрудников и

обслуживающего персонала.

Хаджи подчеркнул важность этой помощи для жителей Африна. "Эта помощь имеет большое значение для жителей города и восстановления их жизни, особенно после прошлогодних землетрясений, в результате которых произошла крупная гуманитарная катастрофа", - отметил он.

После сейсмических событий в феврале 2023 года и последующего открытия офиса благотворительного фонда в Африне, жителям была доставлена помощь, включая продукты питания, непродовольственные товары первой необходимости, медицинские товары, а также открыт доступ к культурным и профессиональным курсам.

Кроме того, фонд выплатил компенсации жертвам пожара в лагере "Мам Рашан", также передав четырем семьям, пострадавшим от пожара, холодильники, стиральные машины, матрасы и одеяла.

Иракский суд откладывает решение по закону о выборах в Курдистане

Федеральный верховный суд Ирака 21 января объявил о переносе слушаний по Закону о парламентских

выборах Иракского Курдистана, отложив принятие решения до следующего месяца. Это знаменует собой восьмую отсрочку Федерального суда в отношении жалоб, поданных на определенные статьи закона о парламентских выборах Регионального правительства Курдистана (КРГ).

Жалобы конкретно касаются пяти статей Закона о парламентских выборах Курдистана, затрагивающих такие вопросы, как количество мест в парламенте, структура одноокружных и многоокружных выборов, а также распределение окончательных мест в парламенте Курдистана. Жалобы подали Зиад Джабар, глава фракции "Патриотического союза Курдистана" (ПСК) на пятой сессии парламента Курдистана, и Амандж Наджиб Шамун, христианский член совета провинции Сулеймания. Ключевые статьи, на которые поданы жалобы:

Статья 1: Указывает, что парламент Курдистана будет состоять из 111 членов.

Статья 9: Объявляет Иракский Курдистан единственным избирательным округом, разделенным на несколько избирательных участков.

Статья 15: Описывает подготовку списка избирателей Курдистана с указанием различных деталей, таких как род занятий, адрес, дата и место рождения.

Статья 22: Регулирует формирование списков кандидатов на уровне Курдистана и Ирака, уделяя особое внимание минимуму 30-процентному представительству женщин, при этом в каждом списке должно быть не менее трех кандидатов.

Статья 36: Распределяет места определенным этническим и религиозным общинам, таким как халдеи, сирийцы, ассирийцы, туркмены и армяне. Решение об отсрочке вызвало опасения по поводу потенциальных последствий для предстоящих парламентских выборов в Курдистане.

В Ираке отреагировали на удары США по территории страны

Нанесение США ударов по Ираку подрывает многолетнее сотрудничество между двумя странами и ведет к безответственной эскалации, заявил представитель главнокомандующего иракской армии Яхья Расул Абдалла в Telegram-канале правительства Ирака.

В ночь на среду авиация США нанесла новые удары по позициям шиитского ополчения в провинции Анبار на западе страны, в результате чего погиб один человек и двое получили ранения, также было разрушено здание военного факультета. "Этот неприемлемый акт подрывает многолетнее сотрудничество, грубо нарушает суверенитет Ирака и ведет к безответственной эскалации", - говорится в заявлении правительства Ирака.

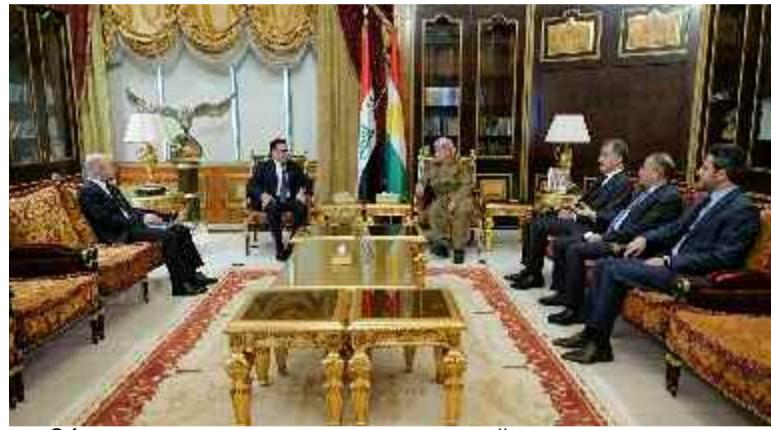
"Мы считаем, что эти действия направлены, чтобы нанести вред всем соглашениям и направлениям совместного сотрудничества в области безопасности", - добавил Абдалла, назвав "необоснованными" атаки США на иракскую территорию.

Он призвал международное сообщество "взять на себя ответственность за поддержание мира и безопасности и предотвратить все нарушения, которые фактически угрожают стабильности и суверенитету Ирака".

ДИПЛОМАТ

№ 03 (563) 18 - 24 январь 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Барзани и турецкий дипломат обсудили укрепление двусторонних отношений

24 января президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) Масуд Барзани принял покидающе-

го свой пост генерального консула Турции в Эрбите Мехмета Мевлюта Якута.

Барзани выразил благо-

дарность турецкому консулу и пожелал успехов на его новой должности. Курдский лидер подчеркнул важность улучшения отношений в различных секторах между двумя странами.

На встрече также обсуждалась текущая ситуация в Курдистане и Ираке. Турецкий консул выразил свою признательность за помощь во время работы в Курдистане, и подчеркнул важность преемственности и развития дружественных отношений между Курдистаном и Турцией.

Останки 41 езида переданы семьям в Багдаде

На специальной церемонии у памятника мученикам в Багдаде в понедельник, 22 января, тела 41 курда-езида, убитого в террористами "Исламского государства" (ИГ) в Синджаре в 2014 году, были переданы семьям погибших.

Как заявил министр здравоохранения Ирака, Управление судебно-медицинской экспертизы, ответственное за исследование обнаруженных тел, продолжает кропотливую работу с останками, извлеченными из братских могил в Синджаре, обеспечивая тщательный процесс идентификации.

В 2014 году террористы ИГ совершили огромное количество жестоких преступлений против езидов в Синджаре, расположенном на севере Ирака. В результате этого геноцида тысячи

людей были убиты и тысячи пропали без вести. По сообщениям СМИ, власти выявили в общей сложности 89 массовых захоронений езидов. Процесс идентификации этих жертв проходит в судебно-медицинском отделении в Багдаде.

Под репрессивным правлением ИГ езиды безжалостно уничтожались из-за их этнического происхождения.

Были похищены и угнаны в рабство 6417 человек,

из которых к этому дню удалось спасти только 3562. Судьба остальных похищенных остается неизвестной.

За три года террора ИГ уничтожило 68 езидских святынь. Почти 400 000 езидов бежали в Курдистан. По сей день большинство из них остаются внутренне перемещенными лицами, что подчеркивает долгосрочное воздействие травмирующих событий, произошедших в 2014 году.

США: Иран лжет, чтобы скрыть дестабилизирующие действия

23 января Соединенные Штаты заявили, что Иран, не колеблясь, будет лгать, чтобы скрыть свои дестабилизирующие действия в регионе.

В СМИ широко освещается недавняя манипуляция Тегерана с фотографиями с целью оправдания своего ракетного удара по Эрбию

15 января, когда было убито несколько мирных жителей.

На прошлой неделе иранский "Корпус стражей Исламской революции" (КСИР) совершил ракетную атаку на жилые районы столицы Иракского Курдистана, Эрбия, уничтожив дом известного бизнесмена. В результате нападения траги-

чески погиб хозяин дома, его 11-месячный ребенок и еще двое членов семьи. В Иране заявили, что дом был базой израильской разведки, и позже опубликовали сфабрикованные фото погибшего бизнесмена в компании израильтян. Но в Интернете быстро нашелся подлинный снимок.

Посол США провела переговоры с иракскими лидерами

В ходе серии встреч посол США в Ираке Алина Романовски провела переговоры с видными иракскими лидерами, включая

Нури аль-Малики, Аммара аль-Хакима и Хайдера аль-Абади.

Иракские СМИ сообщили в среду, 24 января, что Романовски передала "важнейшее послание" иракским лидерам, выразив обеспокоенность по поводу недавних атак на военные базы США в Айн-Асаде и Харире в Курдистане, которые привели к жертвам и материальному ущербу.

Посол передала послание администрации Байдена, подчеркнув, что Соединенные Штаты не стремятся к войне и напряженности в Ираке, но после нападений последних недель страна приняла защитные меры.

Романовски подчеркнула растущую угрозу, отметив, что оружие, используемое иракскими ополченцами против военных баз США, изменилось, что представляет более значительный риск, поскольку некоторые снаряды поражают цели внутри баз.

В МИД Ирака подтвердили получение письма от правительства США, хотя содержание письма не разглашается. Министр иностранных дел Фуад Хусейн встретился с послом Романовски, чтобы обсудить сообщение.

В ответ на нападения поддерживаемых Ираном ополченцев на базы возглавляемой США Международной коалиции по борьбе с "Исламским государством" в Ираке и Сирии американские военные нанесли авиаудары по трем базам "Хезболлы" и других группировок, поддерживаемых Ираном. Удары были нацелены на позиции "Хезболлы" в районе Джарафул-Сахр в Вавилоне (Бабиле) и Каиме в Анбаре, которые считаются тренировочными полигонами иракских ополченцев "Хезболлы".

Шиитские группировки в Ираке заявили об атаке на порт Ашдода в Израиле

Движение "Исламского сопротивления в Ираке", в которое входят шиитские вооруженные формирования, заявило, что

атаковало порт израильского города Ашдод, расположенного на побережье Средиземного моря. "Бойцы "Исламского сопротивления в Ираке" во вторник атаковали с помощью беспилотников порт Ашдод на оккупированных территориях (в Израиле - ред.)", - говорится в заявлении формирований.

ТӘSİŞÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

ÎMTÝAZ Ü SERNIVÝSAR:

TAHİR SILEMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXIR SULEYMAN

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Baki şəhəri Az1040, küçə

S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq

S.Məhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица

С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzeti bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnib və

"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.

e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NFŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filialı

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500